

**İKTİSADİ VE İDARİ
BİLİMLER FAKÜLTESİ**
Faculty of Economics
and Administrative Sciences

ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ / ATATÜRK UNIVERSITY

ULUSLARARASI İLİŞKİLER ÇALIŞMALARI DERGİSİ

THE JOURNAL OF
INTERNATIONAL
RELATIONS STUDIES

E-ISSN: 2791-724X

Aralık/December 2022

Cilt/Volume 02

Sayı/Issue 2

**Atatürk
Üniversitesi**

ULUSLARARASI İLİŞKİLER ÇALIŞMALARI DERGİSİ (UİÇD)

Sahibi

Atatürk Üniversitesi İİBF Adına
Prof. Dr. Vedat KAYA

Bas Editör

Prof. Dr. Mehmet Sait DİLEK

msdilek@atauni.edu.tr

Editörler

Doç. Dr. Ali Servet ÖNCÜ
Doç. Dr. Duman ZHEKENOV
Doç. Dr. Vakur SÜMER
Dr. Öğretim Üyesi Gülşen AYDIN
Dr. Öğretim Üyesi Mustafa Tayfun ÜSTÜN
Dr. Öğretim Üyesi Hulusi Ertuğrul UMUDUM
Dr. Öğretim Üyesi Müge YÜCE
Dr. Öğretim Üyesi Sinem ÇELİK
Dr. Öğretim Üyesi Murat KURUN
Öğr. Gör. Dr. Oğuzhan ÖZDEMİR
Araştırma Görevlisi Kübra ÇAĞLAR HEKİMOĞLU

aliservetoncu@atauni.edu.tr
Duman.Zhekenov@kaznu.kz
vsumer@selcuk.edu.tr
gulsenaydin@atauni.edu.tr
tayfun.ustun@atauni.edu.tr
ertugrul.umudum@atauni.edu.tr
muge.yuce@atauni.edu.tr
sinem.tan@atauni.edu.tr
murat.kurun@atauni.edu.tr
oguzhanozdemir@atauni.edu.tr
kubra.caglar@atauni.edu.tr

Kitap İncelemesi Editörü

Öğr. Gör. Dr. Nazlı Müge ÖNDER

nazlionder@atauni.edu.tr

Uluslararası Danışma Kurulu

Prof. Dr. Hayati AKTAŞ / Akdeniz Üniversitesi
Prof. Dr. Barış ÖZDAL / Bursa Uludağ Üniversitesi
Prof. Dr. Ghia NODIA / Tiflis Ilia Chavchavadze Devlet Üniversitesi
Prof. Dr. S. Zh. AYDARBAYEV / Al-Farabi Kazak Milli Üniversitesi
Doç. Dr. Mohammad Hassan KHANI / Imam Sadiq Üniversitesi

Cilt : 2
Sayı : 2
Yıl : 2022
e-ISSN : 2791-724X
Adres : Atatürk Üniversitesi İİBF Yakutiye/Erzurum
Posta kodu : 25240
Fax : 0442 2311907
İletişim : uicdergisi@atauni.edu.tr

**Atatürk
University**

THE JOURNAL OF INTERNATIONAL RELATIONS STUDIES (JIRS)

Owner

on behalf of the Faculty of Economics and Administrative Sciences of Ataturk University
Prof. Dr. Vedat KAYA

Editor in Chief

Prof. Dr. Mehmet Sait DİLEK

msdilek@atauni.edu.tr

Editors

Assoc. Prof. Ali Servet ÖNCÜ
Assoc. Prof. Duman ZHEKENOV
Assoc. Prof. Vakur SÜMER
Asst. Prof. Gülşen AYDIN
Asst. Prof. Mustafa Tayfun ÜSTÜN
Asst. Prof. Hulusi Ertuğrul UMUDUM
Asst. Prof. Müge YÜCE
Asst. Prof. Sinem ÇELİK
Asst. Prof. Murat KURUN
Dr. Oğuzhan ÖZDEMİR
Research Asst. Kübra ÇAĞLAR HEKİMOĞLU

aliservetoncu@atauni.edu.tr
Duman.Zhekenov@kaznu.kz
vsumer@selcuk.edu.tr
gulsenaydin@atauni.edu.tr
tayfun.ustun@atauni.edu.tr
ertugrul.umudum@atauni.edu.tr
muge.yuce@atauni.edu.tr
sinem.tan@atauni.edu.tr
murat.kurun@atauni.edu.tr
oguzhanozdemir@atauni.edu.tr
kubra.caglar@atauni.edu.tr

Book Review Editor

Dr. Nazlı Müge ÖNDER

nazlionder@atauni.edu.tr

International Advisory Board

Prof. Dr. Hayati AKTAŞ / Akdeniz University
Prof. Dr. Barış ÖZDAL / Uludağ University
Prof. Dr. Ghia NODIA / Ilia Chavchavadze State University
Prof. Dr. S. Zh. AYDARBAYEV / Al-Farabi Kazakh National University
Assoc. Prof. Dr. Mohammad Hassan KHANI / Imam Sadiq University

Volume : 2
Issue : 2
Year : 2022
e-ISSN : 2791-724X
Address : Atatürk University FEAS Yakutiye/Erzurum
Postal code : 25240
Fax : (+90) 442 2311907
Contact : uicdergisi@atauni.edu.tr

ULUSLARARASI İLİŞKİLER ÇALIŞMALARI DERGİSİ (UİÇD)
THE JOURNAL OF INTERNATIONAL RELATIONS STUDIES (JIRS)

Cilt/Vol 2 | Sayı/Issue 2 | Yıl/Year 2022

HAKEM LİSTESİ / REFEREE LIST

Doç. Dr. Ayça EMİNOĞLU	* Karadeniz Teknik Üniversitesi
Doç. Dr. Gökhan DUMAN	* İzmir Demokrasi Üniversitesi
Doç. Dr. Klevis KOLASİ	* Ankara Üniversitesi
Doç. Dr. Mehmet Emin ERENDOR	* Kırgızistan Türkiye Manas Üniversitesi
Doç. Dr. Mevlüt YÜKSEL	* Atatürk Üniversitesi
Doç. Dr. Murat ALİU	* Kuzey Makedonya Mother Teresa Üniversitesi
Doç. Dr. Sacit UĞUZ	* Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Kadir TEMİZ	* İstanbul Medeniyet Üniversitesi
Arş. Gör. Dr. Cihan DABAN	* Selçuk Üniversitesi
Arş. Gör. Dr. Nasuh SOFUOĞLU	* Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi
Öğr. Gör. Dr. Altynbek JOLDOSHOV	* Kırgızistan Türkiye Manas Üniversitesi

ULUSLARARASI İLİŞKİLER ÇALIŞMALARI DERGİSİ (UIÇD)

Cilt 2 | Sayı 2 | Yıl 2022

İÇİNDEKİLER

Araştırma Makaleleri

Mustafa Burak ŞENER Ayşe Ecem METE	Kosova'da Uluslararası Toplumun Yeniden İnşa Etme Sorumluluğu	78-94
Murat Bürkan SERBEST Canlıy MARKİSOVA	Sovyetler Birliği Döneminden Günümüze Kırgızistan-Tacikistan Su Sorunları	95-110
Abdallah Imam HARUNA	Batı Afrika'da Şiddetli Aşırılığın Yükselen Eğilimleri: Bölgesel Güvenliğe Bir Tehdit	111-131
Adeliia KADYRSHAEVA	Sovyet Sonrası Rusya'nın Dış Politikasında Modern Avrasyacılık Yaklaşımının Güncelliği, Rolü ve Önemi: Rusya-Kırgızistan İlişkileri Örneği	132-148

Kitap İncelemeleri

Aymila UCUN	Ayşe Selçuk ESENBEL. Japon Modernleşmesi ve Osmanlı: Japonya'nın Türk Dünyası İslam Politikaları. İletişim Yayınları, İstanbul, 2015	149-152
Burcu ERMEYDAN	Ersel AYDINLI (Der.). Uluslararası İlişkilerde Metodoloji. Koç Üniversitesi Yayınları, 2022	153-156

**THE JOURNAL OF INTERNATIONAL RELATIONS STUDIES
(JIRS)**

Volume 2 | Issue 2 | Year 2022

CONTENTS

Research Articles

Mustafa Burak ŞENER Ayşe Ecem METE	Responsibility to Rebuild of International Society in Kosovo	78-94
Murat Bürkan SERBEST Canlıy MARKİSOVA	Kyrgyzstan-Tajikistan Water Issues from The Soviet Union Period to the Present	95-110
Abdallah Imam HARUNA	The Rising Trends of Violent Extremism in West Africa: A Threat to Regional Security	111-131
Adeliia KADYRSHAEVA	Currentness, Role and Importance of Modern Eurasian Approach in Post-Soviet Russia's Foreign Policy: In the Case of Russia-Kyrgyzstan Relations	132-148

Book Reviews

Aymila UCUN	Ayşe Selçuk ESENBEL, Japon Modernleşmesi ve Osmanlı: Japonya'nın Türk Dünyası İslam Politikaları, İletişim Yayınları, İstanbul, 2015	149-152
Burcu ERMEYDAN	Ersel AYDINLI (Der.). Uluslararası İlişkilerde Metodoloji. Koç Üniversitesi Yayınları, 2022	153-156

EDİTÖRÜN NOTU

Kıymetli Okurlarımız,

Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Uluslararası İlişkiler Bölümü akademisyenlerinin editörlüğünde hazırlanan Uluslararası İlişkiler Çalışmaları Dergisi'nin (UIÇD) dördüncü sayısını sizlerle paylaşmanın mutluluğunu yaşıyoruz.

Bu sayıda uluslararası ilişkiler alanında hazırlanmış dört makale ve iki kitap incelemesine yer verilmiştir. Doktorant Abdallah Imam HARUNA, "The Rising Trends of Violent Extremism in West Africa: A Threat to Regional Security" isimli çalışmasında Batı Afrika'da şiddet içeren aşırıcılığın temellerine inerken, Doktorant Mustafa Burak ŞENER ve Ayşe Ecem METE ise "Responsibility to Rebuild of International Society in Kosovo" başlıklı makalelerinde Kosova'da uluslararası toplumun yeniden inşa etme sorumluluğunu geniş bir literatür taraması üzerinden incelemişlerdir.

Ayrıca dördüncü sayımızda Kırgızistan üzerine iki ayrı çalışmayı okuyucularımızın takdirine sunmuş bulunuyoruz. Bu çalışmalardan ilki Dr. Öğretim Üyesi Murat Bürkan SERBEST ve Yüksek Lisans öğrencisi Canlay MARKİSOVA tarafından kaleme alınan "Sovyetler Birliği Döneminden Günümüze Kırgızistan-Tacikistan Su Sorunları" isimli çalışmadır. Bu çalışmada, günümüzde devletler arasında sınır sorunlarının çözülmemesinin başta su sorunları olmak üzere çeşitli çatışmalara zemin hazırladığı iddiası ortaya atılmıştır. Yüksek Lisans öğrencisi Adeliia KADYRSHAEVA ise "Sovyet Sonrası Rusya'nın Dış Politikasında Modern Avrasyacılık Yaklaşımının Güncelliği, Rolü ve Önemi: Rusya-Kırgızistan İlişkileri Örneği" başlıklı çalışmasıyla Rus-Kırgız ilişkilerindeki asimetrik farka ve Kremlin'in dış politika stratejisinin temellerine işaret etmiştir.

Yüksek Lisans öğrencisi Aymila UCUN, Prof. Dr. Ayşe Selçuk ESENBEL'in "Japon Modernleşmesi ve Osmanlı: Japonya'nın Türk Dünyası İslam Politikaları"; Dr. Burcu ERMEYDAN ise Prof. Dr. Ersel AYDINLI tarafından derlenmiş ve alanında uzman akademisyenlerce hazırlanmış "Uluslararası İlişkilerde Metodoloji" isimli kitapların kritiğini bilimsel bir üslupla okuyucularımıza sunmuşlardır.

Son olarak; Uluslararası İlişkiler Çalışmaları Dergisi'nin dördüncü sayısında makaleleriyle katkı sağlayan yazarlarımıza, kıymetli görüşleriyle değerlendirmelerde bulunan hakemlerimize ve yayın kurulunda görev yapan değerli bilim insanlarına desteklerinden ötürü teşekkür etmeyi bir borç biliriz.

Prof. Dr. Mehmet Sait DİLEK

mehmetsaitdilek

Aralık 2022

EDITOR'S NOTE

Dear Readers,

We are delighted to share the 4th issue of the Journal of International Relations Studies (JIRS), which is published by the Department of International Relations at the Atatürk University.

In this issue, four articles and two book reviews on the international relations have taken place. The study of Abdallah Imam HARUNA (doctoral student), “The Rising Trends of Violent Extremism in West Africa: A Threat to Regional Security” deals with the roots of extremism in West Africa which includes violence, the study of Mustafa Burak ŞENER (doctoral student) and Ayşe Ecem METE “Responsibility to Rebuild of International Society in Kosovo” has taken the responsibility of reconstructing the international community in Kosovo by covering a vast literature review.

In addition, we are presenting two distinct studies to the appreciation of our readers. The former is Asst. Prof. Murat Bürkan SERBEST and Canlıy MARKISOVA MA’s “Kyrgyzstan-Tajikistan Water Issues from The Soviet Union Period to the Present”. In this study, it has been asserted that the unresolved border problems establish a ground for various conflicts starting from water problems Adeliia KADYRSHAEVA MA in “Currentness, Role, and Importance of Modern Eurasian Approach in Post-Soviet Russia’s Foreign Policy: In the Case of Russia-Kyrgyzstan Relations” points out the asymmetrical difference between Russian-Kyrgyz relations and the bases of the foreign policy of the Kremlin.

Aymila UCUN MA, Prof. Dr. Ayşe Selçuk ESENBEL’s “Japon Modernleşmesi ve Osmanlı: Japonya’nın Türk Dünyası İslam Politikaları” and Dr. Burcu ERMEYDAN “Uluslararası İlişkilerde Metodoloji” edited by Prof. Dr. Ersel AYDINLI and contribution of experts of their studies offered the critique of these books in a scientific style.

Lastly, we owe a debt of gratitude to the authors who contributed to this issue with their papers, peers who evaluated the papers with their valuable critiques, and the scholars who are in charge of the editorial board, for their contributions.

Prof. Dr. Mehmet Sait DİLEK

mehmetsaitdilek

December 2022

RESPONSIBILITY TO REBUILD OF INTERNATIONAL SOCIETY IN KOSOVO*

*Mustafa Burak ŞENER***

*Ayşe Ecem METE****

Makale Geliş Tarihi/Received: 30/08/2022

Makale Kabul Tarihi/Accepted: 13/12/2022

Makale Yayın Tarihi/Published: 30/12/2022

Atıf İçin/To Cite: Şener, M. B. & Mete, A. E. (2022). Responsibility to Rebuild of International Society in Kosovo. *Uluslararası İlişkiler Çalışmaları Dergisi*, 2(2), 78-94.

Abstract: The Kosovo War of 1998-1999 began with the operation of the Federal Republic of Yugoslavia against the Kosovo Liberation Army, which was in the struggle for independence. Although this war ended with the intervention of NATO on March 24, 1999, it has created a lot of controversy regarding its legitimacy in international law. The Responsibility to Protect report, which discusses the legitimacy of humanitarian intervention, appeared in 2001. The report stated that NATO's intervention in Kosovo was instrumental in the emergence of this concept. Despite this, the compliance of NATO's intervention to the report is a concept under discussion. In addition to this, the responsibility to rebuild that the report has given to international society after the intervention is as important as intervening itself. This responsibility is expressed in the reconstruction of the intervened state. This study examines how much the interventionist states that form international society fulfilled the responsibility to rebuild, which began with their intervention and still continues today. As a method, in accordance with the criteria for rebuilding, United Nations Mission in Kosovo reports were examined, and an extensive literature review was conducted. The claim of this article concludes that the international community has a continuing responsibility to rebuild, and to date, they have succeeded in some criteria and failed in some criteria.

Keywords: Responsibility to Protect, Responsibility to Rebuild, International Society, Kosovo, Serbia

KOSOVA'DA ULUSLARARASI TOPLUMUN YENİDEN İNŞA ETME SORUMLULUĞU

Özet: 1998-1999 Kosovo Savaşı, Yugoslavya Federal Cumhuriyeti'nin bağımsızlık mücadelesinde olan Kosova Kurtuluş Ordusu'na karşı yürüttüğü operasyonla başlamıştır. Bu savaş NATO'nun 24 Mart 1999'da müdahalesiyle son bulmuş olsa da uluslararası hukukta meşruluğu açısından pek çok tartışma yaratmıştır. İnsani müdahalenin meşruluğunu tartışan Koruma Sorumluluğu raporu ise 2001 yılında ortaya çıkmıştır. Raporda NATO'nun Kosova'ya müdahalesinin bu kavramın ortaya çıkışında etkili olduğu belirtilmiştir. Buna rağmen, NATO'nun müdahalesinin rapora uygunluğu tartışılan bir kavramdır. Bununla birlikte, raporun müdahale sonrası uluslararası topluma vermiş olduğu yeniden inşa etme sorumluluğu müdahalenin kendisi kadar önemlidir. Bu sorumluluk müdahale edilen yerin yeniden inşa edilmesini ifade etmektedir. Bu çalışma uluslararası toplumu oluşturan müdahaleci devletlerin, müdahalesiyle başlayan ve günümüzde hala devam eden yeniden inşa etme sorumluluğunu ne kadar yerine getirdiğini incelemektedir. Metod olarak yeniden inşa etme kriterlerine göre Birleşmiş Milletler Kosova Geçici Yönetim Misyonu raporları incelenmiş ve geniş bir literatür taraması yapılmıştır. Bu makalenin iddiası uluslararası toplumun yeniden inşa etme sorumluluğuna devam ettiğini ve bugüne kadar bazı kriterlerde başarılı, bazı kriterleri uygulamada ise başarısız oldukları bulgusuna ulaşmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Koruma Sorumluluğu, Yeniden İnşa Etme Sorumluluğu, Uluslararası Toplum, Kosova, Sırbistan

* This article is a revised and improved version of the paper represented at the I. International Relations Post-Graduate Congress, which was hosted by the Department of International Relations at Atatürk University on April 21-22, 2022.

** PhD Candidate, Eötvös Loránd University, Faculty of Humanities, Modern and Contemporary World History, Pathfinder Geopolitics Research Group, buraksener1626@gmail.com (Sorumlu Yazar / Corresponding Author)

 <https://orcid.org/0000-0002-6527-4649>

*** BA Graduate Student, Marmara University, Faculty of Political Sciences, Political Science and International Relations (Eng), ecemmeteeee@gmail.com

 <https://orcid.org/0000-0003-4247-1129>

Introduction

The perceptions of security and peace have shifted as a result of the Kosovo and Iraq interventions. The theoretical inadequacy of the concept of humanitarian intervention and the problem of legitimacy in practice led to the introduction of the concept of Responsibility to Protect (R2P) by academics in 2001, with the support of the International Commission on Intervention and State Sovereignty (ICISS) report. The fact that the Kosovo problem forced the international community for humanitarian grounded intervention to stop aggression. This illegal, however so-called legitimized action of North Atlantic Treaty Organization (NATO), led to the creation of a broader concept. R2P is a controversial concept with acceptable criticisms of both interventionist and non-interventionist sides.

The aim of this study is to examine the post-intervention developments of the concept of *rebuilding*, which imposes responsibilities on the states concerned after the intervention. The concept of rebuilding uses some tools to build order after the crisis. While counting these tools as political, constitutional, legal and security tools, we can classify them as a set of vehicles that are not only dependent on the United Nations (UN) but also support the effective participation of non-governmental organizations (NGOs).

Nevertheless, the concept of rebuilding introduced by the ICISS report in 2001 was not included in the R2P's three-pillar structure in the 2005 Earth Summit Outcome Document. The peacebuilding mission was handled differently in the 2005 World Summit Outcomes. The R2P principle was unanimously accepted in the 2005 United Nations World Summit. The summit's result paper, paragraphs 138 and 139, act as the functional equivalent of R2P's constitution. Herein, responsibilities of prevent and react were affirmed but rebuild was not included. While United Nations Security Council (UNSC) would be in charge of executing R2P, the General Assembly (GA) would "*continue consideration of the responsibility to protect ... and its implications.*" Likewise, Former Secretary-General Ban Ki-Moon's following reports, taking the 2005 document as the agreed-upon intergovernmental text ignored peacebuilding as an inherent component of R2P (Thakur, 2018: 2).

The definition of the concept of peace in the UN is also controversial as above. While the UN, which was established after the Second World War, was established with the infrastructure to build negative peace, the humanitarian crises of the 1990s led to the emergence of ideal peace norms such as R2P in the 2000s. At this point, R2P created a perception of liberal and sustainable peacebuilding. However, not intervening in Libya and the attitudes of China and Russia in the Security Council may prevent the lack of a clear line of UN actors in peacebuilding. In this article, the rebuilding phase in Kosovo was examined according to the criteria in the ICISS report, which is the founding document of the R2P concept. However, the UN's failure to clearly integrate the concept of rebuilding into the 2005 World Summit Document has created a "blurry border" between peacebuilding and R2P, as Roland Paris has argued (Paris, 2016: 509).

The intervention in Kosovo is an intervention that does not comply with international law but can be considered legitimate. The most important reason is that R2P was not legalized in the UN at that time, and the concept of humanitarian intervention lacked its legal structure. NATO intervention can be considered legitimate as it averts the humanitarian crisis. However, the intervention is devoid of a UNSC resolution incompatible with international law. Even though it

was not a UNSC decision, those who believe that there was an intervention on humanitarian grounds were insufficient to support the UN political agenda in the peace-building part.

Moreover, there are some who accept this intervention as a step towards ensuring the independence of Kosovo. As a result, it is debatable whether humanitarian intervention or the R2P should include regime change or not. For this very purpose, the article will examine the actions of UN actors or non-state actors to reallocate peace in order to reduce tensions in the post-intervention region. In this regard, it will examine the effectiveness of the policies developed for the people of Kosovo to prevent conflicts with the Serbs.

The international community has implemented multi programs for the rebuilding of Kosovo. However, it is a matter of debate whether the responsibility to rebuild or the peacebuilding phase is sufficient practically in Kosovo. Also, it is debatable whether R2P is a development towards peacebuilding in the international structure or just a solid intervention. The concept of reconstruction is not given enough attention at the global and academic levels.

This study will seek to answer the question of whether the international community fulfills this responsibility within the framework of its responsibility to rebuild. This research will employ a qualitative research method. In order to examine whether the international community has fulfilled its responsibility to rebuild, the study will focus on the UN's mission to UN No. 1244 on Kosovo, United Nations Mission in Kosovo (UNMIK) reports and R2P report principles. In this sense, the political, economic, constitutional and security projects carried out by the international community from the date of the intervention in 1999 to the present will be examined. The article will discuss the actions of international organizations, non-governmental organizations, and associations to rebuild peace after the Kosovo intervention.

The report examined the responsibility of the interventionists for rebuilding on three main topics. These are post-intervention obligations, administration under UN authority and local ownership and the limits to occupation. It also examined its post-intervention obligations in four subheadings as peace building, security, justice and reconciliation and development. Herein, this study will examine the Kosovo case under these headings.

1. Post-Intervention Obligations

1.1. Peacebuilding

Peacebuilding is a criterion of the post-intervention phase which includes various actors. According to the R2P report, the aim of peacebuilding is creating durable peace, promoting good governance in alliance with sustainable development. As a means peacebuilding pillar prioritizes sufficient funds, organizations' role and impact with the close cooperation and collaboration with local actors. Reconciliation process should continue in different areas such as political dialogue, infrastructure development, housing, planting, and harvesting (R2P, 2001: 39).

UNMIK, the main mission of the rebuild phase to reach development and stability in the region, is institutionally made up of four organizations. The Organization for Security and Cooperation in Europe (OSCE), which carries out the process of institutional building, the UN High Commissioner for Refugees (UNHCR), which deals with the return of refugees, and the European Union (EU), which oversees restructuring activities, are four organizations with shared

responsibilities and the most importantly the UN serves as the civil administration (Akgün, 2012: 251).

In Kosovo to implement and support the development process, the United Nations Kosovo Team (UNKT) is working with different partners and budgets. UNKT is composed of UN entities, agencies, funds and committed to Agenda 2030. The UNKT is made up of 18 UN funds and programs (UNKT, 2022). UNKT is an important team because it works for overcoming different problems of post-war country and the scale of area is wide from women rights to solving migration problems. However, as will be argued, the functioning of the UNKT is intermittent due to the unstable relationship between the local and international actors.

There are achievements of the UNMIK mission in Kosovo. Firstly, to support political stability, following the legislative elections held in Kosovo on 14 February 2021, in which the Self-Determination Movement (Vetëvendosje) obtained a parliamentary majority, key political developments included the formation of the new government and the resumption of the EU-facilitated dialogue between Belgrade and Pristina. While the new government acknowledged the calls of international actors to prioritize the EU-facilitated dialogue, the two high-level meetings held under the auspices of the EU revealed even greater differences between the parties (UNSC, S/2021/861). Secondly, in terms of pandemic response and tackling poverty UNMIK worked closely with the UN Interim Administration Mission in Kosovo to continue to support Kosovo's public health agencies. UNMIK provided COVID-19 related humanitarian aid and medical equipment to the Kosovo community. With donations from the EU, UNHCR and the International Organization for Migration (IOM) provided asylum seekers and migrants with pandemic-related information, legal assistance, education, and psychosocial counseling. The UN Development Program (UNDP) humanitarian aid project, funded by the EU, has increased the capacity of social work centers to support 7,700 vulnerable families in extreme poverty (UNSC, S/2021/861). Thirdly, in 2022 during the local Kosovo elections, the EU Observation Mission supported election monitoring to observe transparency. There were also achievements to bolster dialogue between Belgrade and Pristina with the support from European actors and the United States (UNSC, S/2022/313).

However, there are specific occasions the achievements of the UNMIK Mission were insufficient in the domestic political stalemates. For instance, in 2014 the separation of the Four Party Bloc and the Democratic Party of Kosovo has increased the polarization in the crisis. (UNSC, S/2014/773). This situation tells us the domestic obstacles to the success of actors like UNMIK; it was not successful enough in the process of 2014, except it established to ensure technical dialogue. Secondly, although UNMIK's sanctions and investigations to improve the justice system are large-scale, the functioning of the justice system in Kosovo is still a matter of debate (UNSC, S/2022/313). To create a statute establishing the Institute for Documentation of Crimes Committed During the War in Kosovo, the Ministry of Justice assembled a working group made up of representatives of pertinent Kosovo institutions and civil society. Thirdly, the role of women especially after the war effects is a matter of concern in Kosovo. Since its establishment in 2018, the Kosovo government commission responsible for the verification and recognition of the status of survivors of sexual violence has received 1,656 applications. UNMIK continued to support awareness. For example, UN-WOMEN developed mechanisms against gender-based

violence reduction in the region. In a study conducted between November 25 and December 9, UN-Women performed research on political violence against women and barriers to their political engagement among the Assembly of Kosovo members. The study discovered that exclusion, marginalization, paternalism, and other forms of discrimination were connected to violence against women in politics, which fueled a feeling of powerlessness among women involved in political parties and institutions in Kosovo (UNSC, S/2022/2013). Based on these findings, UNMIK team organizes programmes for increasing visibility and the role of women. However, in the last development phase of gender equality and deduction of violence against women could not be achieved in sufficient level.

1.2. Security

Three most important areas to consider for rebuilding are security, economic development, and the establishment of justice (Karaoğlu, 2019: 205). In particular, the report attached special importance to security (R2P, 2001: 40-41).

The report states that military intervention must first establish the security of the people and prevent groupings and acts of revenge. In this sense, one of the most important challenges to be faced is the disarmament of the conflicting groups and their reintegration into society (R2P, 2001: 41). In the first UNMIK document immediately after the intervention, great emphasis was placed on disarmament, and on 21 June 1999, the Kosovo Liberation Army (KLA) signed a demilitarization commitment which outlined the methods and timetable for the KLA's demilitarization (UNSC, S/1999/779). The interventionists created the necessary buffer zone to prevent the conflict between the Serbian army and the Kosovo Albanians (UNSC, S/1999/779, S/1999/987). After eliminating the risk of conflict between the two sides, measures were also taken against possible Serbian attacks (UNSC, S/2000/1196). In this context, it can be said that the interventionists successfully prevented the conflict between two ethnic groups in the post-intervention period.

Regarding security, the second most important problem is the re-establishment of the police force (R2P, 2001: 41, 65). As a matter of fact, one of the biggest criticisms encountered after the military intervention is that the military presence uses rigid methods to meet the police services and cannot communicate with the public (R2P, 2001: 41). For the intervention of the military mass to be temporary, the necessary plans must be prepared by the states and the local police force, and the military power of the intervened country must be re-established. Otherwise, the humanitarian crisis may reoccur, and the integrity of the country may be damaged after the withdrawal (R2P, 2001: 41).

One of the goals of the UNSC Resolution 1244, which also decided to establish UNMIK, was to create a new police force in Kosovo (UNSC, S/RES/1244). Therefore, the police force was established on 6 September 1999 immediately after the intervention. Although the police were predominantly Albanian, Serbs were also included. The police force was established under UNMIK (UNSC, S/1999/779; UNSC, S/2000/878). The force has played an important role in training and building a strong Kosovo police force. In particular, it was aimed to improve the border police by training them in criminal investigation (UNSC, S/2000/878; UNSC, S/2000/1196).

At the same time, it is planned to train the Kosovo Police with the help of the OSCE. The Organization renovated old school buildings and provided the necessary equipment for education. Accordingly, it was aimed to train 3,500 Kosovo Police Officers by 2001. UNMIK has undertaken this task until the Kosovo police are fully trained and self-sufficient (UNSC, S/2000/538). By 2001, UNMIK, which had achieved this goal, aimed to gradually increase this number every year and succeeded it (UNSC, S/2001/565). UNMIK has also organized parallel operations with the police forces to ensure that they are trained and experienced (UNSC, S/2002/62).

In 2007, Serbian ethnic group began to decline in the Kosovo Police Force (UNSC, S/2007/582). Finally, after the declaration of independence of Kosovo in 2008, many Serbian police did not fulfill their duties and some of them left their jobs (UNSC, S/2008/354). The Pristina Administration announced that the Serbian police officers who left their posts during this period would be replaced by UNMIK police officers (İhlas Haber Ajansı, 2008). After the independence, some Serbian polices returned to their jobs. It has always been ensured that members of the Serbian ethnic minority are included in the police force. By 2010, the balance was restored and 10% of the police force consisted of mainly Serbian ethnics (U.S. Department of Justice, 2018). The interventionists were successful in establishing and organizing the police force.

UNMIK has played a primary role in the establishment and strengthening of the Kosovo Police Force. After that, with the strengthening and expansion of the Force within the country, the Kosovo Police Force took the primary lead. UNMIK has taken a secondary position as the Kosovo Police Force has become stronger (UNSC, S/2005/335). During this process, UNMIK and the Kosovo Police worked in a correlated manner. Currently, UNMIK continues to support the Kosovo Police Force. Thus, it supports many issues such as human rights, the functioning of the judiciary and prosecution. In addition, UNMIK enables the force to cooperate internationally under the umbrella of UNMIK (UNSC, S/2022/313).

1.3. Justice and Reconciliation

Another important pillar of rebuilding is the restoration of justice services. Due to the humanitarian crisis, the courts may have stopped or lost their independence. In this sense, there is a need for a functioning justice system so that human rights can be protected by the legal order and criminals who cause humanitarian crises can be prosecuted. In particular, the rapid establishment of the criminal law system is essential to judge human rights abuses and genocides (R2P, 2001: 41-42).

Immediately after the intervention UNMIK stated that the biggest shortfall in achieving justice was due to the lack of institutions and organizations. It referred that gangs exploit justice by filling this gap in the lack of these institutions. It mentioned that in order for reconciliation to begin, those who committed war crimes must be brought to justice. For this purpose, UNMIK stressed that it is vital to establish institutions that will create the judicial system of Kosovo. For this purpose, it highlighted that a multi-ethnic judicial body should be established. (UNSC, S/1999/779).

Accordingly, it was planned to establish the Kosovo War and Ethnic Crimes Court (KWECC), where international judges and Kosovo judges will be the first (Terzioğlu, 2018: 152). UNMIK stated that the reason for the presence of international judges alongside Kosovo judges

is that local judicial bodies are not yet capable of self-sufficiency themselves (UNSC, S/2000/538). However, the establishment of this court, which would have jurisdiction over serious ethnic and war crimes, where international and Kosovo judges would work together, could not be established (Terzioğlu, 2018: 152).

Even though the idea of KWECC was not implemented, within the framework of the current judicial system in Kosovo, the International Judge and Prosecutors Program (IJP) was implemented, and thus the opportunity to judge the humanitarian law violations committed in Kosovo has arisen (Terzioğlu, 2018: 152-152; UNSC, S/1999/987). However, the IJP also encountered several problems. The fact that Kosovo judges have a majority of votes in war crimes cases has been an element that undermines the independence of the judiciary. Thus, unjust decisions were made against the Serbs and in favor of their own ethnic group. Thus, as a result of these judicial elements, it has led to the fact that the trials of some Kosovo Albanians who have been involved in war crimes in Kosovo cannot be held including KLA members (Hartmann, 2003: 1-2).

Following the declaration of independence of Kosovo, the EU Rule of Law Mission in Kosovo (EULEX) aims to support and strengthen the judiciary of Kosovo. EULEX is EU's largest foreign mission operating within the framework of UNSC Resolution 1244 (1999) and the EU Common Security and Defense Policy. The collaboration of UNMIK and EULEX has had a positive impact on the judicial system (UNSC, S/2008/692). It has been an important benefit of EULEX's application of EU standards and the motivation of both countries to enter the EU. In addition, Kosovo Serbs have also approached the steps of EULEX more moderately. Although there are many unresolved issues, it has had a positive impact on the institutionalization of the judicial system and the reconciliation of the two societies (UNSC, S/2009/149).

However, even the involvement of EULEX did not ensure the trial of some members of the KLA who had been involved in war crimes for a long time. Hence, the trial of these people was only possible with the Special Tribunal for Alleged Kosovo War Crimes, which was established in The Hague at the request of the EU in 2015 (UNSC, S/2016/99). Here, the court found war crimes charges against several high-ranking members of the KLA the ethnic Albanian separatist movement in the 1998-99 war of independence against Serbia. Former Kosovo President Hashim Thaci, who resigned after the accusations, is among those on trial with some KLA members (Euronews, 2022). It should be emphasized here that the Security Council condemned the terrorist acts of the KLA in 1998 before the intervention (UNSC, S/RES/1160), and again that year the US State Department listed the KLA as a terrorist organization and US state officials condemned the terrorist acts of KLA (Özerdem, 2003: 80; U.S. Department of State, 1998). Özerdem (2003) "From a 'terrorist' group to a 'civil defense' corps: The 'transformation' of the Kosovo Liberation Army" literally describes the transformation of the KLA in the eyes of the international community. As such, the failure to prosecute KLA members for such a long period of time undermines the achievement of justice and the establishment of reconciliation and trust, especially from the point of view of Kosovo Serbs and Serbia state.

Finally, the fact that the two communities have disputed lands is another factor that undermines the reconciliation between them. According to this, both communities claim rights in the regions where their populations predominantly live (Şener and Yalım, 2021: 172-173). This

conflict prevents the two states from joining the EU. As a solution to this, a land swap proposal is offered. Although the EU has undertaken the negotiations on the exchange of territories between the two sides, an agreement has not been reached yet (Şener and Yalım, 2021: 180).

1.4. Development

The purpose of this criterion is to promote economic growth, improvement of the economic market, local work with the help of national and international development agencies (R2P, 2001: 42). As an example of these steps, we can give the economic funds of the EU and the security policy towards Kosovo. To provide development, four different partners of UNMIK which are OSCE, UNKT, UNHCR and EU should work in collaboration with each other. However, according to the overall improvement phase, the efficiency of local and international actor's cooperation is facing with political and social effects which makes evolvement harder to achieve in different spheres.

Economic development in Kosovo still could not be achieved. Firstly, economic growth in recent years has been fueled by the work of immigrants from commerce and light industry in Kosovo who are exploiting cheap labor. There are many foreign and domestic experts who are starting to think about the long-term consequences of the crisis, which will lead to greater oversight of the financial systems of developed countries and, as a result, less investment in developing countries. Secondly, Kosovo's economy continues to face a large trade deficit in goods and services. Being open to the world in terms of trade, pushes it to become an importing country and this is a one-way move. Thirdly, large numbers of unemployed and poverty are serious problems in Kosovo. Despite the improvement of wages per capita, the financial situation of Kosovo citizens is still insufficient (Pantina, Ahmeti and Reçi, 2011: 10, 11).

Political situation in Kosovo is also an obstacle to achieve development. Internal political instability is affecting the progression phase. Therefore, UNMIK and government relation trust is quite fragile. According to a 2004 Riinvest study, Kosovo's residents consider their government to be the most trustable entity they can depend on. However, when it comes to the country's most powerful institution, the residents of Kosovo have a different perspective; they do not have faith in UNMIK, the province's governing temporary body (Siklias and Roukanas, 2007: 282). For example, on 21 May, the Kosovo government endorsed an agreement on the freedom of movement of citizens and third parties that provides for visa-free travel between and among Albania, Bosnia and Herzegovina, Montenegro, North Macedonia, and Serbia. The Kosovo government, however, continued to oppose the "mini-Schengen" initiative launched in October 2019 by the leaders of Albania, North Macedonia, and Serbia, which was renamed at their meeting in Skopje on 29 July the "Open Balkan" initiative, with the aim of creating a free economic area and single labor market by 2023. Pristina considers that the initiative does not provide equal status for Kosovo and undermines the common regional market agreement (UNSC, S/2021/261). This political step shows us how domestic politics and historical regional settings are quite vivid in Southeast Europe which makes the UNMIK role harder to achieve.

Normalization of relations between Belgrade and Piristina is another important mission of UNMIK which is a goal to achieve stable development. For example, during the 2017 period, the EU-facilitated dialogue between Pristina and Belgrade resumed at the presidential level, with informal consultations held in Brussels between Kosovo President Hashim Thaçi and Serbian

President Aleksandar Vučić (UNSC, S/2017/911). In 2019 Belgrade and Pristina leaderships attended a meeting of Western Balkan leaders in Berlin conducted by the Chancellor of Germany and the President of France (UNSC, S/2019/461). These attempts are emphasizing the role of the EU as a dialogue partner and its role as a force for the dialogue to create bilateral improvements between Pristina and Belgrade.

Reconciliation and cultural heritage, and community relations are another important mission of UNMIK to leverage Kosovo as an independent and safe country. The UNMIK found out that most of the younger generation is willing to migrate to other developed countries. To overcome this problem, made specific emphasis on returns to the country. In 2017, 113 volunteer (UNSC, S/2017/911); in 2018, 53 volunteer (UNSC, S/2018/981); in 2019, 31 volunteer (UNSC, S/2019/797); in 2022, 118 volunteer return (UNSC, S/2022/313) was recorded and still continues to support returns which specialized agencies of the UNMIK such as IOM and UNHCR.

The European Commission's annual report on Kosovo was released on October 6, 2021, gave a mixed evaluation of the country's progress in eradicating corruption and preserving the independence of the judiciary, among other areas. The report found out that the COVID-19 pandemic's consequences and ongoing political unrest are the main reasons behind the slower pace (UNSC, S/2021/332).

2. Administration Under the UN Authority

Regarding this heading, the report refers to Chapter XII of the UN Charter which indicates the International Trusteeship System. Accordingly, the UN administration should provide international peace and security, promote political, economic, social, and educational advancement, and promote human rights. While doing that, the UN administration should support the self-government of the trusteeship area. It is possible to state that the interventionists were successful in providing this system. UNMIK has played a good trusteeship role (R2P, 2001: 43).

The most important point on this topic is the statement about the right to self-determination. According to the report, "*protective enforcement usually indicates sustaining or restoring forms of territorial self-government and autonomy*". And it continues, "*the responsibility to protect is fundamentally a principle designed to respond to threats to human life, and not a tool for achieving political goals such as greater political autonomy, self-determination, or independence for particular groups within the country*" (R2P, 2001: 43). From here, we can clearly understand that interventionists should have protected Kosovo's autonomous status. Instead, the fact that the first countries that recognize Kosovo after its declaration of independence are interventionist states makes this situation questionable. Indeed, Kosovo declared its independence while under the UN tutelage. Parallely, the International Court of Justice, the main judicial organ of the UN, also concluded that Kosovo's declaration of independence did not violate international law (UN, 2010). At this point, it is possible to mention that the decisions taken do not comply with the R2P principles.

There may be some who describe the recognition of Kosovo's independence as a positive development in terms of preventing possible violent conflicts between the two communities. However, encouraging communities to recognize their right to self-determination should not be the only way to avoid the risk of conflict between two communities. The international community

needs to be consistent in this regard. For example, Turkey's intervention in the systematic massacre of Turkish Cypriots in 1974 was described as an invasion by the UN and the right of self-determination of Turkish Cypriots was not recognized (UNSC, S/RES/353; UNSC, S/RES/367). Furthermore, many UN Secretary Generals such as Kofi Annan, Ban Ki-moon, and Antonio Guterres have worked hard to resolve the Cyprus "question". Thence, the fact that Yugoslavia guaranteed its territorial integrity before the intervention (UNSC, S/RES/1207) and then encouraged Kosovo's independence raises questions about the consistency of the international community.

3. Local Ownership and the Limits to Occupation

How long the intervener state must remain to achieve sustainable reconstruction and rehabilitation has both positive and negative effects (R2P, 2001: 44). Firstly, discussions on the sovereignty of the intervened state are one of the controversial situations in the literature. The ICISS view on sovereignty is as follows:

"The intervention suspends claims of sovereignty to the extent that peace and stability, as well as good governance, cannot be promoted or restored unless the intervener has authority over a region. But the suspension of the exercise of sovereignty is only de facto, not legal, for the period of intervention and follow-up." (R2P, 2001: 44).

According to the report, the rebuilding program should be able to adequately analyze local priorities and structures owned and be careful about the dependency and distortion period of the intervened state. Local priorities and domestic development are crucial because intervention can also create one sided dependency on other states and non-state actors. In this case, the dependency period provides a political and economic burden for two sides. Moreover, the implication and success of the intervention process and the level of dependency are important for future applications of R2P.

Another crucial point of the R2P report for achieving local ownership emphasize on balance between local, transitional, and international actors. According to report:

"International actors should take steps to set up a political process between the conflicting parties and ethnic groups in a post-conflict society that develops local political competence within a framework that encourages cooperation between former antagonists." (ICISS, 2001).

Local ownership, trust-building, partnership, and cooperation are other areas that UNMIK reports are emphasizing on similar development steps to the R2P report. In 2022 UNMIK continued to pursue a people-centered approach focused on trust-building driven by local change-makers. In accordance with that aim the Mission promoted Kosovo Trust-building Platform (UNSC, S/2022/313). In 2021, the UN Human Residence Program helped four local governments in Northern Kosovo community development and sustainable urban mobility programs aimed to increase ethnic interaction and community participation in policymaking. The design of the cultural mobility map of the ethnically mixed villages of Skenderaj / Srbica for the first time facilitated a shared vision of multi-ethnic neighborhoods based on shared cultural and natural heritage (UNSC S/2021/861). In 2020 during the pandemic UNMIK and the UN Kosovo Team worked in collaboration to ensure continuity of operations with the support of local authorities

and institutions (UNSC, S/2020/964). In 2018, the establishment of the “Association of Women in the Kosovo Correctional Service” was attributed in part to the collaboration of EULEX with a number of local non-governmental organizations (NGOs), local institutions, and international organizations (such as the Kosovo Women’s Network, the Office for Gender Equality, UN Women, and the US Department of Justice’s International Criminal Investigative Training Assistance Program). The new internal association’s goals are to promote gender equality, increase awareness of it, and develop the status of women inside the Kosovo Correctional Service. Similarly, UNMIK provided training for the new members of the Kosovo Youth Task Force, with focus on how to bring issues to the attention of local authorities, youth action councils, civil society representatives and religious community leaders that are repeatedly mentioned in the reports (UNSC, S/2018/981).

In Kosovo, the 2004 riots and clashes between UNMIK and local elites demonstrated the failure of international efforts to reduce questions of statehood and independence to questions of local ownership. As a result, a “local ownership” policy could not be produced by the politics of local and global space. Because of this uncertainty, UNMIK’s legitimacy and power were undermined (Narten, 2008: 382). Therefore, according to the UN administration of Kosovo’s internal UNMIK paper: “*the Mission displayed a lack of cultural sensitivity and an insufficient knowledge of the dynamics of the society, in terms both of power structures and of negotiations*” (Hebert, 2009: 79).

4. A Different Perspective on Rebuilding Kosovo: Hybrid Peace

The concept of R2P, whose liberal and idealist assumptions have been criticized, seems to have failed to provide the balance between local and national realities during the rebuilding phase. So much so that not only Kosovo’s post-intervention situation, but also the concept of peace, that has been put forward in regions that share similar fates in Southeast Europe such as Bosnia and Herzegovina, has been questioned. The definition of the concept of rebuilding peace discussed in the literature is considered as positive, negative and hybrid peace. Positive peace deals with the concept of sustainable peacebuilding, while the negative peace concept describes the cessation of aggression and not creating new conflict areas as peace (Galtung, 2013: 1, 2). Unfortunately, although negative peace makes it easy to explain the impotence of the post-intervention environment in the regions where the intervention was unsuccessful, it is insufficient to explain the governance problems of local and global actors in building sustainable peace, and it is a definition that cannot produce a solution in the re-building phase.

At this point, hybrid peace examines the dynamics of the post-intervention society and political system in two dimensions. The term hybrid refers to the coexistence, interaction, and even clashing of liberal and illiberal norms, institutions, and actors (Jarstad, Bellon, 2012: 1). It proposes to explain the exclusion of local actors during system construction and the failure of ‘top to down’ systems imposed by international actors. It also pays attention to the impact and importance of local values and norms in regions where nationalist movements are active and where positive peace is not fully achieved, just like Kosovo.

As demonstrated in Nicaragua, Haiti, Bosnia and Herzegovina, Afghanistan, and other post-war states, the institutionalization of liberal peace approach core ideas like democratization, human rights, the rule of law, and a liberal market system to post-conflict states and so-called 'fragile/failed states' aiming to bring peace and security has failed to create a comprehensive and sustainable peace on the ground (Anam, 2015: 46). The hybrid peace method aims to lessen the influence of liberal values and processes, so it may be able to keep peace and security in unstable or failing nations (Eminoğlu, Köse, 2021: 506-507). The fragility of trust in UNMIK after the intervention in Kosovo shows that the balance between local and global actors could not be achieved. Political, social, and economic stability in Kosovo could be sustained if restructuring steps were taken, reinforced by the concept of hybrid peace.

Criticism and Conclusion

The responsibility of the international community to rebuild has not been completed and is still an ongoing process. The process has been going on for 23 years since NATO intervened. The international community, which assumed more observer status after Kosovo declared its independence, has not been able to complete this process yet. No specific timeframe was given in the report. The study determined that this is a deficiency. Rebuilding needs to cover a certain period of time in the line with a specific target.

Intervener powers succeeded in some criteria and failed in others according to the principles of rebuilding. Although we can say that the mission was relatively unsuccessful during the reconstruction phase, but the roles and activities of UN specialized agencies have positively supported political and social development in the region compared to the wartime stalemate. In particular, the UN and EU facilitated dialogues of international actors opened a room for the mediation by increasing the dialogue between Serbia and Kosovo in political stalemate situations. UNMIK and UN have provided the necessary support by working collaboratively on pandemic tackling and response. Although this period creates a positive perception of Mission's success, the domestic political polarization in 2014 showed UNMIK's incompetence in the face of domestic issues again. During this period, UNMIK could not create any effective change other than increasing the political dialogue. Although efforts were made to raise awareness about the role of women in society and war crimes, in the final analysis, the desired level of development could not be achieved in these areas.

It has been seen that the interventionists are quite successful in the field of security. After the intervention, they successfully took the necessary measures to prevent the two communities from clashing again. They also successfully re-established the police force, which constitutes the most important part of security. The fact that it includes Serbs ethnically, also contributes to the peace between the two communities in the rebuilding. In addition, with the contributions of UNMIK and EULEX, the police force was trained and enabled to participate in joint exercises. Today, UNMIK remains in the background and continues to support the Kosovo police force.

Taking into consideration the economic development, it is still not at a sufficient level. Foreign investment has also decreased after independence, and the dependence-distortion balance has not been established for creating sustainable economic development in Kosovo. To achieve development, there should be an increase in the number of non-governmental organizations that

can work actively and in correlation in both states. National and international actors' reconciliation is quite hard because of the ethnic nationalism and political instability in the state supported by the criticisms about the sovereignty of Kosovo. Even in matters such as national education, ethnic identities play an ethnic role, so that Kosovo statism is replaced by ethnic nationalism, which makes the reconciliation process harder to achieve.

The administration under UN authority part is quite controversial. As a matter of fact, when this part of the report is examined in detail, Kosovo's gaining an independent identity instead of the continuation of its autonomous status does not comply with this criterion of the report. Parallel to this, the fact that when Kosovo first declared its independency, those who recognized it were interventionist states, which indicates that this criterion was not applied successfully.

Considering local ownership and limits to occupation, we can say that the people and institutions of Kosovo still do not trust UNMIK enough and the divisions between UNMIK and local elites are causing instability. The lack of trust in UNMIK and the disconnect between local and international elites demonstrate the failure of liberal peacebuilding assumptions. At this point, social and economic stability could have been more successful if the hybrid governance-centered peacebuilding, reinforced by the concept of hybrid peace, had been implemented in Kosovo. Even, the 2022 North Kosovo crisis and the re-emerging inter-group ethnic tension highlight the difficulty and failure of the peacebuilding process.

In UNMIK, it is mentioned that the accession of Kosovo and Serbia to the EU will positively affect the process and even complete peacebuilding. Nevertheless, we must emphasize that, in this process both states must join the Union at the same time. In the opposite scenario, the state participating in the Union can use the threat of veto against the other. The EU's role as a guardian will increase the peace between the two communities, and in this scenario, even if a land swap agreement cannot be made the tension in disputed areas will decrease with the removal of the borders. Considering that NATO members forming the interventionists are also EU members or strategic allies, it can be said that the interventionists have a responsibility under the principles of rebuilding the inclusion of both communities in the EU at the same time.

Çıkar Çatışması: Yazar(lar) çıkar çatışması olmadığını beyan eder.

Disclosure Statement: No potential conflict of interest was reported by the author(s).

References

- Akgün, S. (2012). Kosova’da yeniden yapılandırma çalışmaları kapsamında bugünkü durum. *Gazi Akademik Bakış*, 5(10), 249-268.
- Anam, S. (2015). Peacebuilding: The shift towards a hybrid peace approach. *Global Strategis*, 9(1), 37-48. <https://doi.org/10.20473/jgs.9.1.2015.37-48>
- Badivuku-Pantina, S. M. & Ahmeti, S. S. (2011). Developments in Kosovo’s economy analysed on a macroeconomic point of view. *ILIRIA International Review*, 1(2).
- Eminoğlu, A. & Köse B. (2022). Liberal Barış İnşası ve Geleneksel Çatışma Çözme Yaklaşımlarının Hibrit Barış Modeli Oluşturma Potansiyeli: Ubuntu Üzerine Bir Değerlendirme. *Gazi Akademik Bakış*, 15(30), 203-223.
- Euronews (2022). Lahey Uluslararası Savaş Suçları Mahkemesi Kosovalı gazilere yönelik kararı açıklıyor. <https://tr.euronews.com/2022/05/18/lahey-uluslararası-savaş-suçları-mahkemesi-kosovalı-gazilere-yönelik-karar-acıklıyor>
- Evan, G., Sahnoun, M., Côté-Harper, G., Hamilton, L., & Ignatieff, M. (2001). Responsibility to Protect: Report of the International Commission on Intervention and State Sovereignty. IDRC, Ottawa, ON, CA.
- Galtung, J. (2011). Peace, Positive and Negative. in *The Encyclopedia of Peace Psychology*, D.J. Christie (Ed.). <https://doi.org/10.1002/9780470672532.wbep189>
- Hartmann, M. E. (2003). International judges and prosecutors in Kosovo. A new model for post-conflict peacekeeping. *United States Institute of Peace*, Special Report, Washington.
- İhlas Haber Ajansı (2008). “Kosova Polis Gücü’nde Sırp Polislerin Yerini Unmik Polisi Alacak” <https://www.haberler.com/dunya/kosova-polis-gucu-nde-sirp-polislerin-yerini-unmik-haberi/>
- Jarstad, A. K. & Belloni, R. (2012). Introducing hybrid peace governance: Impact and prospects of liberal peacebuilding. *Global Governance*, 18, 1-6.
- Karaoğlu, A. O. (2019). Libya’ya Askeri Müdahale ve Uluslararası Hukukta Yeniden İnşa Sorumluluğu. *İstanbul Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 6(1), 199-224.
- Lemay-Hébert, N. (2009). State Building from the Outside-in: UNMIK and its Paradox.
- Narten, J. (2008). Post-conflict peacebuilding and local ownership: Dynamics of external–local interaction in Kosovo under United Nations administration. *Journal of Intervention and Statebuilding*, 2(3), 369-390.
- Özerdem, A. (2003). From a ‘terrorist’ group to a ‘civil defence’ corps: The ‘transformation’ of the Kosovo Liberation Army. *International Peacekeeping*, 10(3), 79-101.
- Özkan, Y. (2016). Lahey’de Kosova için özel mahkeme: ‘UÇK’nın suçları ele alınacak’. *BBC* https://www.bbc.com/turkce/haberler/2016/01/160115_lahey_kosova
- Paris, R. (2016). The Blurry Boundary between Peacebuilding and R2P. In Alex J. Bellamy, and Tim Dunne (eds), *The Oxford Handbook of the Responsibility to Protect*, Oxford Handbooks, 509–523.
- Sklias, P. & Roukhanas, S. (2007). Development in post-conflict Kosovo. *South-Eastern Europe Journal of Economics*, 2, 267-287.
- Şener, M.B. & Yalım, B. (2021). 21. Yüzyılda Kosova Sırbistan Anlaşmazlığı. içinde O. Limon, Ü. Güneş, S. Karagöz (Ed.), *21. Yüzyılda Bölgesel Sorunlar* (163-185). Nobel Yayınevi.

- Terzioğlu S. S (2018). Uluslararası Hukuk Açısından Kosova Uzman Daireleri. *Ankara Barosu Dergisi*, 0(1), 147-190.
- Thakur, R. (2018). Peacebuilding and the Responsibility to Rebuild. *Asian International Studies Review*, 19(2), 1-12.
- United Nations Kosovo Team (2020). <https://unsdg.un.org/un-in-action/kosovo-team>
- United Nations (2010). Kosovo's declaration of independence did not violate international law – UN court. <https://news.un.org/en/story/2010/07/345532-kosovos-declaration-independence-did-not-violate-international-law-un-court>
- United Nations Security Council (1974). Resolution 353 (1974) / [adopted by the Security Council at its 1781st meeting], of 20 July 1974. S/RES/353, <https://digitallibrary.un.org/record/93470>
- United Nations Security Council (1975). Resolution 367 (1975) / [adopted by the Security Council at its 1820th meeting], of 12 March 1975. S/RES/367, <https://digitallibrary.un.org/record/93485>
- United Nations Security Council (1998). Resolution 1160 (1998) / adopted by the Security Council at its 3868th meeting, on 31 March 1998, S/RES/1160, <https://digitallibrary.un.org/record/252117>
- United Nations Security Council (1998). Resolution 1207 (1998) / adopted by the Security Council at its 3944th meeting, on 17 November 1998. S/RES/1207, <https://digitallibrary.un.org/record/264009>
- United Nations Security Council (1999). Report of the Secretary-General on the United Nations Interim Administration Mission in Kosovo 12 July 1999. S/1999/779, https://unmik.unmissions.org/sites/default/files/s-1999-779_1.pdf
- United Nations Security Council (1999). Report of the Secretary-General on the United Nations Interim Administration Mission in Kosovo 16 September 1999. S/1999/987, <https://unmik.unmissions.org/sites/default/files/s-1999-987.pdf>
- United Nations Security Council (1999). Resolution 1244 (1999) / adopted by the Security Council at its 4011th meeting, on 10 June 1999. S/RES/1244, <https://digitallibrary.un.org/record/274488>
- United Nations Security Council (2000). Report of the Secretary-General on the United Nations Interim Administration Mission in Kosovo 15 December 2000. S/2000/1196, <https://unmik.unmissions.org/sites/default/files/s-2000-1196.pdf>
- United Nations Security Council (2000). Report of the Secretary-General on the United Nations Interim Administration Mission in Kosovo 18 September 2000. S/2000/878, <https://unmik.unmissions.org/sites/default/files/s-2000-878.pdf>
- United Nations Security Council (2000). Report of the Secretary-General on the United Nations Interim Administration Mission in Kosovo 06 June 2000. S/2000/538, <https://unmik.unmissions.org/sites/default/files/s-2000-538.pdf>
- United Nations Security Council (2001). Report of the Secretary-General on the United Nations Interim Administration Mission in Kosovo 07 June 2001. S/2001/565, <https://unmik.unmissions.org/sites/default/files/s-2001-565.pdf>

- United Nations Security Council (2002). Report of the Secretary-General on the United Nations Interim Administration Mission in Kosovo 15 January 2002. S/2002/62, <https://unmik.unmissions.org/sites/default/files/s-2002-62.pdf>
- United Nations Security Council (2005). Report of the Secretary-General on the United Nations Interim Administration Mission in Kosovo 23 May 2005. S/2005/335, <https://unmik.unmissions.org/sites/default/files/s-2005-335.pdf>
- United Nations Security Council (2007). Report of the Secretary-General on the United Nations Interim Administration Mission in Kosovo 28 September 2007. S/2007/582, <https://unmik.unmissions.org/sites/default/files/s-2007-582.pdf>
- United Nations Security Council (2008). Report of the Secretary-General on the United Nations Interim Administration Mission in Kosovo 12 June 2008. S/2008/354, <https://unmik.unmissions.org/sites/default/files/s-2008-354.pdf>
- United Nations Security Council (2008). Report of the Secretary-General on the United Nations Interim Administration Mission in Kosovo 24 November 2008. S/2008/692, https://unmik.unmissions.org/sites/default/files/s-2008-692_0.pdf
- United Nations Security Council (2009). Report of the Secretary-General on the United Nations Interim Administration Mission in Kosovo 17 March 2009. S/2009/149, <https://unmik.unmissions.org/sites/default/files/s-2009-149.pdf>
- United Nations Security Council (2014). Report of the Secretary-General on the United Nations Interim Administration Mission in Kosovo 31 October 2014. S/2014/773, <https://unmik.unmissions.org/sites/default/files/s-2014-773.pdf>
- United Nations Security Council (2016). Report of the Secretary-General on the United Nations Interim Administration Mission in Kosovo 01 February 2016. S/2016/99, https://unmik.unmissions.org/sites/default/files/s-2016-99_1.pdf
- United Nations Security Council (2017). Report of the Secretary-General on the United Nations Interim Administration Mission in Kosovo 31 October 2017. S/2017/911, <https://unmik.unmissions.org/sites/default/files/s-2017-911.pdf>
- United Nations Security Council (2019). Report of the Secretary-General on the United Nations Interim Administration Mission in Kosovo 4 June 2019. S/2019/461, https://unmik.unmissions.org/sites/default/files/s_2019_461.pdf
- United Nations Security Council (2019). Report of the Secretary-General on the United Nations Interim Administration Mission in Kosovo 4 October 2019. S/2019/797, https://unmik.unmissions.org/sites/default/files/s_2019_461.pdf
- United Nations Security Council (2018). Report of the Secretary-General on the United Nations Interim Administration Mission in Kosovo 01 November 2018. S/2018/981, <https://unmik.unmissions.org/sites/default/files/s-2018-981.pdf>
- United Nations Security Council (2020). Report of the Secretary-General on the United Nations Interim Administration Mission in Kosovo 1 October 2020. S/2020/964, https://unmik.unmissions.org/sites/default/files/s_2020_964_e.pdf

- United Nations Security Council (2021). Report of the Secretary-General on the United Nations Interim Administration Mission in Kosovo 8 October 2021. S/2021/861, https://unmik.unmissions.org/sites/default/files/211008_sg_report_on_unmik_s-2021-861.pdf
- United Nations Security Council (2021). Report of the Secretary-General on the United Nations Interim Administration Mission in Kosovo 5 April 2021. S/2021/332, https://unmik.unmissions.org/sites/default/files/211008_sg_report_on_unmik_s-2021-861.pdf
- United Nations Security Council (2022). Report of the Secretary-General on the United Nations Interim Administration Mission in Kosovo 12 April 2022. S/2022/2019313, https://unmik.unmissions.org/sites/default/files/s_2022_313-en.pdf
- U.S. Department of State (1998). https://1997-2001.state.gov/policy_remarks/1998/980222_gelbard_pristina.html

SOVYETLER BİRLİĞİ DÖNEMİNDEN GÜNÜMÜZE KIRGIZİSTAN-TACİKİSTAN SU SORUNLARI*

*Murat Bürkan SERBEST***

*Canlıy MARKİSOVA****

Makale Geliş Tarihi/Received: 11/05/2022

Makale Kabul Tarihi/Accepted: 05/09/2022

Makale Yayın Tarihi/Published: 30/12/2022

Atıf İçin/To Cite: Serbest, M. B. & Markisova, C. (2022). Sovyetler Birliği Döneminden Günümüze Kırgızistan-Tacikistan Su Sorunları. *Uluslararası İlişkiler Çalışmaları Dergisi*, 2(2), 95-110.

Özet: Orta Asya'da su kaynaklarının kullanımı ve paylaşımı uzun zamandır devam eden bölgesel sorunların başında yer almaktadır. Sovyetler Birliği döneminde sınır anlayışı sembolik bir nitelik taşıdığından dolayı su kaynaklarının yönetimi, birleşik yönetim sistemiyle gerçekleştirilmiştir. Su ve enerji kaynaklarının paylaşılmasını sağlayan Orta Asya Birleşik Enerji Sistemi'nin Sovyetler Birliği sonrası ortadan kalkması, bağımsızlık kazanan devletler arasında doğal kaynakların kullanımı ve paylaşımı sorununu ortaya çıkarmıştır. Orta Asya'daki Fergana Vadisi uzun zamandır çeşitli alanlarda sorunların ortaya çıktığı potansiyel bir çatışma alanıdır. Sovyet Birliği'nin dağılmasından sonra çözülmemiş sınır sorunları, Kırgızistan ve Tacikistan arasında da su kaynaklarının paylaşımı konusunda anlaşmazlıkları beraberinde getirmiştir. Özellikle Kırgızistan'ın Batken ve Tacikistan'ın Soğd sınırında, su sorunları sıklıkla yaşanmaktadır. Bahar ve yaz dönemlerinde adı geçen devletlerin su kaynaklarına olan ihtiyaçlarının artması, çatışmaları kaçınılmaz kılmaktadır.

Bu çalışmada, Kırgızistan ve Tacikistan arasında yaşanan su sorunlarının Sovyetler Birliği döneminden miras kaldığı ana hatlarıyla ortaya konulmuştur. Günümüzde devletler arasındaki sınırların sınırlandırma ve işaretlendirme süreçlerinin tamamlanmaması, başta su sorunları olmak üzere çeşitli çatışmalara zemin hazırlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kırgızistan, Tacikistan, Su Sorunları, Sınır Sorunları, Sınırlandırma ve İşaretlendirme

KYRGYZSTAN-TAJIKISTAN WATER ISSUES FROM THE SOVIET UNION PERIOD TO THE PRESENT

Abstract: The use and sharing of water resources in Central Asia has been a long-standing regional issue. In Soviet times, the concepts of borders were characterized as symbolic. According to this the management of water resources was carried out with a unified management system. In post-Soviet times the disappearance of Central Asian Unified Energy System which ensured the allocation of water and energy resources, has revealed the problem of the use and sharing of natural resources between the independent states. The Fergana Valley in Central Asia has been recognized for a long time as the region where problems in various fields constantly arise. After the dissolution of the Soviet Union, unresolved border problems revealed disagreements between Kyrgyzstan and Tajikistan on the sharing of water resources. Especially in Batken border of Kyrgyzstan and Sughd border of Tajikistan, water problems have been experienced periodically. The increase in the needs of countries for water resources in spring and summer periods caused inevitable conflicts.

This study has examined the water problems between Kyrgyzstan and Tajikistan, inherited from the Soviet Union period. The incomplete processes of delimitation and demarcation of borders between states, prepares the ground for various conflicts, especially water issues.

Keywords: Kyrgyzstan, Tajikistan, Water Issues, Boundary Issues, Delimitation and Demarcation

* Bu çalışma, Murat Bürkan SERBEST danışmanlığında hazırlanan "Kırgızistan-Tacikistan Sınır Sorunları" başlıklı Yüksek Lisans tezinden üretilmiştir.

** Yrd. Doç. Dr., Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü, murat.burkan@manas.edu.kg

 <https://orcid.org/0000-0003-2961-6549>

*** Yüksek Lisans Öğrencisi, Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler ABD., jmarkisova@gmail.com, (Sorumlu Yazar / Corresponding Author)

 <https://orcid.org/0000-0002-1244-2346>

Giriş

Sovyetler Birliği döneminde uygulanmakta olan enerji politikaları, günümüzde Orta Asya devletleri arasında yaşanan mevcut su ilişkilerinin yönünü belirlemiştir. Sovyet yönetimi, su ve enerji kaynaklarının paylaşılabilmesi için 1970'lerde Kırgızistan, Kazakistan, Özbekistan, Tacikistan ve Türkmenistan'ı kapsayan "Orta Asya Birleşik Enerji Sistemi"ni (Avrasya Kalkınma Bankası, 2019:19) inşa etmiştir. Bununla birlikte, söz konusu sistem Sovyet sonrası dönemde devletlerin hidropolitik açısından sorunların yaşanmasını engellememiştir. Kırgızistan ve Tacikistan ikilisinin, günümüzdeki sınır ve su paylaşımı konusunda yaşadıkları ihtilafların temelinde Sovyetler Birliği döneminde gerçekleştirilen ulus devlet sınırlarını belirleme süreci yatmaktadır. Farklı etnik gruplar, sınırların belirlenmesi sırasında verimli topraklara ve su kaynaklarına erişim talep ettiklerinden dolayı menfaatlerin çatışması kaçınılmaz hale gelmiştir.

Kırgızistan ve Tacikistan arasındaki sınır uzunluğu 971 km olup devletlerarası sınırların 519,9 km'lik bölümü sadece işaretlendirilmiştir (Central Asian Bureau for Analytical Reporting İnternet Sitesi, 2021). 451 km'lik bölümünde ise sınırlandırma ve işaretlendirme sürecinin henüz tamamlanmaması, ihtilaflı topraklar meselesine ve iki taraf arasında sıcak çatışmaların yaşanmasına neden olmaktadır. Özellikle tartışmalı bölgelerde bulunan su kaynakları, Kırgızistan-Tacikistan arasında yaşanan anlaşmazlıkların/çatışmaların temel sebeplerinden biridir. Günümüze kadar süregelen çatışmaların çoğu, Kırgızistan'da doğup, kuzeye doğru Tacikistan toprakları üzerinden geçen ve Özbekistan'da son bulan Ak-Su (İsfara) (Arynova ve Schmeier, 2021:4-6) havzası üzerinde yoğunlaşmaktadır.

1. Sovyetler Birliği Döneminde Orta Asya'da Su Kaynaklarının Kullanımı

Orta Asya'da su kaynaklarının paylaşım sorunları Aral Denizi'ne akan Amuderya ve Sirderya nehirlerinden kaynaklanmaktadır. Aral Denizi havzası, yaklaşık 1,5 milyon km² olmakla birlikte, Orta Asya'nın büyük bir kısmını kapsamaktadır. Afganistan-Tacikistan sınırında Panj (Aksu) ve Vahş (Kızılsu) nehirleri birleşerek Amuderya olarak devam eder. Afganistan, Özbekistan ve Türkmenistan arasında sınır hattını oluşturan, Türkmenistan'dan geçerek Özbekistan topraklarından Aral Denizi'ne kadar akan nehrin uzunluğu 2.540 km'dir (Eşment, 2011:2-3).

Sirderya nehrinin, Narın kolu ile toplam uzunluğu 3.019 km'dir. Nehir Kırgızistan'da doğup, Özbekistan ve Tacikistan topraklarından geçerek Aral Denizi'ne dökülür. Ülkeler arasında nehirlerin kullanımı ve dağılımı Sirderya ve Amuderya nehirleri su kaynaklarının kompleks kullanım planına dayanarak gerçekleşmiştir (Eşment, 2011:3-4). Sirderya ve Amuderya nehirlerinin su kaynaklarının kompleks kullanım planı 12 Ağustos 1969'da Sovyetler Birliği Tarım Bakanlığı ve Arazi İslahı ve Su Kaynakları Bakanlığı (UZGIP) tarafından düzenlenmiştir. Orta Asya bölgesinde Amuderya ve Sirderya başta olmak üzere su kaynakları yeterli olmasına bakmaksızın, Sovyet şuralarının belirlediği sınırlar, su kaynaklarının orantısız şekilde dağıtılmasına neden olmuştur (Eşment, 2011:5).

Orta Asya'da 1860'tan önce su yönetimi, yerel halk arasında ana su kanalları kullanıcılarından seçilen *mirab* (su kaynaklarını yöneten kişi) ve *arık-aksakal* (sulama sistemini yöneten kişi) tarafından sağlanmıştır (Şamlı, 2017:11). Çarlık döneminde, günümüzdeki Orta Asya bölgesinin önemli kısmını kapsayan Türkistan Valiliği'nin yüksek ekim potansiyelinin

keşfedilmesiyle birlikte sulama sistemi kapsamlı bir şekilde gelişmeye başlamıştır. Bölgenin su kullanımını hakkında hukuksal altyapıyı oluşturan Türkistan'ın sulama sistemine ilişkin kanun 1877'de yürürlüğe girmiştir (Valentini, Orolbaev, Abylgazieva, 2004:23).

Sovyetler Birliği kurulduktan sonra Moskova yetkilileri, Türkistan'da sulama sistemini geliştirebilmek için daha fazla yatırım yapmaya karar vermişlerdir. Bu kapsamda Fergana, Çüy, Zereşan vadilerinde Golodnaya ve Dalverzinskaya bozkırlarında sulama sistemlerinin geliştirilmesi üzerine planlara öncelik tanımışlardır (Valentini ve diğ., 2004:25). Sovyetler Birliği Merkezi Komitesi Organizasyon Bürosu¹, 4 Haziran 1924 tarihli ve 87 sayılı "Orta Asya Cumhuriyetleri'nde Ulus Devlet Sınırlarının Belirlenmesi" kararını çıkartmıştır. Kararnameye göre Buhara Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti (Buhara SSC), Türkistan Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti (Türkistan SSC) ve Harezmî Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti (Harezmî SSC) "ulusal özelliklere" göre bölünmüştür. Özbek Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti (Özbek SSC), Buhara SSC, Harezmî SSC ve Türkistan SSC'nin Özbek halkının birleşmesiyle ortaya çıkmıştır. Türkmen Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti (Türkmen SSC) ise Buhara, Türkistan ve Harezmî SSC'nde yaşayan Türkmenlerin birleştirilmesiyle oluşturulmuştur. Türkistan'ın Kırgız bölgeleri Kırgız Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti² (Kırgız SSC) ile birleştirilmiştir. Rusya Sovyet Federatif Sosyalist Cumhuriyeti'ne bağlı olan Kara-Kırgız Özerk Bölgesi'nin ve Özbek Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti içerisinde Tacikistan Özerk Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti'nin (Tacik SSC) sınırları belirlenmiştir (Elektronnaya Biblioteka İstoriçeskih Dokumentov, 2018). Ortaya çıkan yeni cumhuriyetler ve özerk bölgeler Moskova tarafından yönetilmeye devam etmiştir. Daha sonra bölgede Orta Asya Su Kaynakları Dairesi'nin oluşturulmasıyla birlikte Moskova yönetiminin bölgedeki su kaynaklarını tek sistem olarak değerlendirdiği görülmüştür (Valentini ve diğ., 2004:26).

1918 yılının Mayıs ayında ilk su yönetimi kanununun yürürlüğe girmesi ile Fergana, Çüy ve Zereşan vadileri ile Golodnaya ve Dalverzin bozkırlarında sulamanın öncelikli olarak geliştirilmesi sağlanmıştır (Valentini ve diğ., 2004:25). Böylelikle Sovyetler Birliği döneminde Orta Asya ülkelerinin tarımsal potansiyelinin tespiti için ilk önemli adımlar atılmıştır. 1928'de arazi sulama çalışmaları artmıştır. 1932'den sonra Sovyetler Birliği'nde ağır sanayinin gelişmesiyle birlikte sulama sisteminin kurulması da hızlanmıştır. Orta Asya cumhuriyetlerinde hafriyat ekipmanları ve inşaat mekanizmaları kullanımının artmasıyla su yönetim tesislerinin inşası başlamıştır. II. Dünya Savaşı döneminde Sovyetler Birliği'nin Doğu Avrupa bölgesindeki sanayi fabrikaları kapatılmasından dolayı sanayi üretimi Orta Asya coğrafyasında devam etmiştir. Bölgedeki endüstriyel potansiyelinin artırılması ihtiyacı, yeni hidroelektrik tesislerinin devreye alınmasını gerektirmiştir. Bu yüzden Sirderya nehri üzerinde çok sayıda büyük, orta ve küçük ölçekli hidroelektrik santrallerinin inşasına öncelik verilmiştir. II. Dünya Savaşı sırasında Orta Asya ülkeleri gıda ve endüstriyel ürünlerinde Sovyetler Birliği'nin temel tedarikçisi olmuştur.

¹1919-1952 yılları arasında Komünist Parti Merkez Komitesinin yürütme organıydı. Komünist Partinin organizasyon çalışmalarının genel yönetimini yürütmek için kurulmuştur (Bolşaya Rosiyskaya Entsiklopediya, t.y.)

²1925'e kadar Kazaklar Sovyetler Birliği yönetimi tarafından Kırgız olarak adlandırılmıştır. 1920 yılında başkenti Orenburg olan Kırgız (Kazak) Özerk Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti teşkil edilmiştir. Kırgız Özerk Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti 1925 yılından itibaren Kazak ÖSSC olarak isimlendirilmeye başlamıştır. 1936'da ise Kazak Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti statüsünü almıştır. (Mokeyev ve Altımışova, 2019:1087).

Savaş sırasında su kaynaklarının kompleksli ve entegre bir şekilde kullanılması ilerleyen dönemlerde kalıcı bir uygulamaya dönüşmüştür. Savaş sonrası dönemde ise sulama altyapısı gelişmeye devam etmiştir ve yeni sulama sistemlerinin inşa süreci 1950'li yılların başında tamamlanmıştır. Akabinde yeni toprakların işletilmesi ve sulama sistemlerinin geliştirilmesi sayesinde gıda ve teknik hammadde üretimi konusunda Sovyetler Birliği yüksek performans göstermiştir (Valentini ve diğ., 2004:26-29).

Devam eden ve gelişen sanayileşme, yeni toprakların işlenmesini, su kanallarının ve hidroelektrik santrallerin kurulmasını hızlandırmıştır. Orta Asya'da su ve toprak kaynaklarının kapsamlı bir şekilde kullanılması, 1960'lı yıllara geldiğinde bölge ekosisteminin bozulmasına neden olmuştur. Örneğin, 1966-1980 yılları arasında sulanabilen arazi alanı 2 milyon hektarın üzerine çıkarılmış olup Aral Deniz'i havzasından toplam su çekimi yılda 60,6 km³'ten, 116,2 km³'e yükselmiştir. Bu durum, 1966 yılında Aral Denizi'ndeki su miktarının azalmasına ve bağımsız su kütlelerine ayrılmasına neden olmuştur. Rüzgâr, su erozyonu ve toprakların tuzlanması gibi nedenlerden dolayı Orta Asya'daki tarım alanı 16,4 milyon hektara düşmüştür. Çölleşen ve tarımsal amaçla kullanıma uygun olmayan topraklara bakıldığında; Kazakistan'ın %66'sı, Türkmenistan ve Özbekistan'ın ise %80'ini kapsadığı görülmüştür (Valentini ve diğ., 2004:32-33). Sovyetler Birliği döneminde su kaynaklarının kullanılması ve toprakların işletilmesi bu bölgede olumsuz etkiler bırakmıştır. Ekonomik gelişimini sağlamayı amaçlayan sulama projeleri büyük ölçüde bölgenin tüketilir su kaynaklarını ve ekolojisini olumsuz etkilemiştir. Moskova yönetiminin, ekosistemi dikkate almadan bölgedeki su ve toprak kaynaklarının potansiyelinin nerdeyse tamamını kullanmış olması, Orta Asya bölgesinde çölleşme sürecinin başlamasına ve su kaynaklarının yetersizliğine yol açmıştır (Valentini ve diğ., 2004:31-32).

Sovyetler Birliği, Planlı Ekonomi yapısı kapsamında doğal kaynakları merkezden yönetme stratejisini izlemiştir. İşbu ekonomik yapı, Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla birlikte yeni kurulan Orta Asya devletleri arasında anlaşmazlıkları beraberinde getirmiştir (Uslu, Öngel, Sözen, 2011:143). Daha ayrıntılı bakıldığında; Sovyet yönetimi, 1970'lerde su ve enerji kaynaklarının etkili paylaşılması için "Orta Asya Birleşik Enerji Sistemi"ni inşa etmiştir. Enerji sisteminin uygulandığı toplam alan, 2 milyon km² olmakla birlikte Kırgızistan'ı, Özbekistan'ı, Tacikistan'ı, Türkmenistan'ı ve Güney Kazakistan'ın belirli bir kısmını kapsamıştır (Avrasya Kalkınma Bankası, 2019:19). Uygulanan enerji sistemi, Orta Asya coğrafyasında elektrik, yakıt ve su kaynaklarının kullanımını bağımlı hale getirmiştir. Kırgızistan ve Tacikistan, su barajları dolu olduğu zaman, aşağı kıyıdaş ülkelere de su ve elektrik temin edebilmiştir. Kazakistan, Türkmenistan ve Özbekistan ise kurak dönemlerde yukarı kıyıdaş ülkelere petrol, doğal gaz ve elektrik tedarik etmiştir. Enerji kaynaklarının paylaşım sistemi, bölgede enerji paylaşımının güvenilir koşullarda gerçekleşmesini amaçlamakta olup Taşkent'ten kontrol edilmiştir (Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı, 2022:7). Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla birlikte bölgede bağımsızlığını kazanan devletler, su kaynakları üzerinde tekel mülkiyet hakkını güvence altına almaya çalışmışlardır. Bir başka ifadeyle, Orta Asya'da su kaynakları, değerli ekonomik bir hammaddeye dönüşmüştür. Sovyet döneminde su paylaşımı sorunu devlet içi sorunlar kategorisinde yer alırken, Sovyet sonrası dönemde uluslararası ekonomik ve siyasi sorunlara evrilmiştir (Mukhabbatov, 2016:41). Kırgızistan ve Tacikistan için su kaynakları elektrik üretimi açısından önem arz ederken; Kazakistan ve Özbekistan gibi aşağı kıyıdaş ülkeleri için su konusu

öncelik haline gelmiştir. Bu bilgilerden de görüleceği üzere eski Sovyet Cumhuriyetleri arasında su kaynakları üzerinde rekabet başlamıştır. Orta Asya devletleri, Amuderya ve Sirderya su kaynaklarını hem çatışma sebebi hem de önemli bir güç unsuru olarak değerlendirmiştir (Şamlı, 2017:11-13). Sovyetlerden kalan enerji sorunlarının çözümü, yeni bir enerji paylaşımı sistemi ve uzlaşma yollarını gerektirmekteydi. Bu durum, bölgede enerji kaynaklı anlaşmazlıklar için zemin hazırlamıştır (Mosello, 2008:157).

Fergana Vadisi, Kırgızistan'ın güney kısmını, Tacikistan'ın kuzey kısmını ve Özbekistan'ın doğu kısmını kapsamaktadır. Büyük bir bölümü verimli topraklardan oluşan vadinin toplam alanı 22.000 km²'dir. Fergana Vadisi'nde genellikle pamuk, pirinç, sebze ve meyveler üretilmektedir. Orta Asya'daki toplam nüfusun beşte birinin yaşadığı Fergana Vadisi, adı geçen devletlerce jeopolitik, jeostratejik ve jeoekonomik bağlamda önemli bir bölge olarak kabul edilmektedir (Toktomushev, 2018:27). Vadi, özellikle su kaynaklarının kullanımı konusunda uzlaşmazlıklardan ötürü tehdit ve çatışma sebebi olarak görülmüştür. Fergana Vadisi'nin coğrafi konumundan dolayı sürekli ortaya çıkan çatışmalar, su kullanımını olumsuz etkilemiştir (Arynova ve Schmeier, 2021:4).

Bu coğrafyadaki iki stratejik su kaynağından biri olan Sirderya nehri üzerinde yaşanan anlaşmazlıklar su sorunlarının büyümesine sebep olmuştur (Sarıkaya, Öztopal, 2019:32-33). Ayrıca 1924 ve 1936 yılları arasında şuraların sınırları üzerinde yapılan düzenlemeler, Sovyet sonrası dönemde sınır anlaşmazlıklarına yol açmıştır. Sınırların Moskova tarafından belirlenmiş olması ortak kullanılan arazilerin, meraların ve su kaynaklarının paylaşım sorunlarını çözülemez hale getirmiştir. (Demirci, 2012:41-42).

Genel olarak Orta Asya'daki her bir devletin komşularıyla su konusunda yaşadığı anlaşmazlıklar bulunmaktadır. Kırgızistan ve Özbekistan arasında su sorununun temel nedeni, eskiden beri yürürlükte olan enerji paylaşım sisteminden kaynaklanmıştır. Kırgızistan'ın hemen hemen tüm su kaynakları kendi toprakları içinde doğar. Özbekistan, güney sınır komşusu olarak Kırgızistan'dan gelen su kaynaklarına bağımlıdır. Özbekistan, Orta Asya'da en büyük pamuk üreticisi olduğundan dolayı arazi sulama için büyük ölçüde su kaynaklarına ihtiyaç duymaktadır. Kırgızistan ise Özbekistan'ın petrol ve doğal gaz gibi yeraltı kaynaklarını birincil ihtiyaç kapsamında değerlendirmektedir. Kırgızistan tedarik ettiği gazın ödemesinde zorluklar yaşamaktaydı, dolayısıyla alternatif enerji kaynağı olarak su kaynaklarını enerji üretimi için kullanmaya başlamıştır. Devletlerin ortak kullandığı Toktogul Barajı'nın³ çalışma rejiminin değiştirilmesi, aşağı kıyıdaş ülkelerde çölleşme ve su kaynaklarının yetersizliği sorununu ortaya çıkarmıştır. Kırgızistan'ın Toktogul Barajı'ndan Kazakistan'a ve Özbekistan'a giden suya karşılık ücret talep etmesi anlaşmazlıkların daha da kötüleşmesine neden olmuştur (Janusz-Pawletta, Gubaidullina, 2019:198-200).

Tacikistan'ın sahip olduğu su kaynakları, Özbekistan ile aralarında yaşanan siyasi gerginliğin en önemli nedenlerinden biri olmuştur. Tacikistan kendi topraklarında kesintisiz elektrik üretimi yapabilmek amacıyla Sovyetler Birliği'nden miras kalan Rogun Hidroelektrik Santrali'nin inşasına yeniden başlamıştır. 2010'da hidroelektrik santral üzerinde devam eden ihtilaf sonucunda iki tarafın karşılıklı tehditleri gerginliği arttırmıştır. Çatışmanın büyüme

³ Kırgızistan'da bulunan, Sirderya nehri üzerinde kurulan en büyük barajdır (Upagül, 2019:115)

olasılığı uluslararası arabuluculuk süreci ile engellenmiştir. Arabuluculardan biri olan Dünya Bankası, projeyi inceledikten sonra, güvenilir koşullarda Rogun Hidroelektrik Santrali'nin kurulabileceğini belirtmiştir. Kazakistan ile Özbekistan'ın da projeye katılabilme olasılığını dile getirmiştir. Kazakistan ve Özbekistan gibi aşağı kıyıdaş ülkeler arasında Sirderya nehrinin yönetimi ve kullanımı konusunda çeşitli anlaşmazlıklar yaşanmıştır (Janusz-Pawletta ve Gubaidullina, 2019:200-201).

17 Mart 1998'de Kazakistan, Kırgızistan ve Özbekistan arasında Sirderya nehir havzasının su ve enerji kaynaklarının kullanımına ilişkin anlaşma imzalanmıştır. İşbu anlaşmaya göre Narın-Sirderya rezervuar kompleksi su kaynaklarının, sulama ihtiyaçları ve elektrik üretimi için taraflar arasında ortak işletilmesi öngörülmüştür. Narın-Sirderya rezervuarlar kompleksinin⁴ hidroelektrik santrallerinden, Kırgızistan'ın ihtiyacının üzerinde elektrik üretilmesi durumunda, ihtiyaç dışında fazla üretilen elektriğin Kazakistan ve Özbekistan'a aktarılması hususunda anlaşılmıştır (Cawaterinfo). Ancak Kazakistan ve Özbekistan arasında Narın-Sirderya rezervuar kompleksinin eşit kullanımına dair hükümetlerarası anlaşmaların taraflarca ihlalinden dolayı anlaşmazlıklar ortaya çıkmıştır.

Çu ve Talas nehir havzalarının kullanımıyla ilgili Kırgızistan ve Kazakistan arasında gerçekleştirilen devletlerarası işbirliği, bu alanda en başarılı örnek olarak görülmüştür. 2000'de kurulan devletlerarası komisyon, su paylaşımı konusunda anlaşmazlıkların çözümünü kolaylaştırmıştır. Türkmenistan örneğine bakıldığında ise söz konusu devletin su kaynaklarının yetersizliğinden bölgede en çok zarar gören devletlerden biri olmuştur. Türkmenistan ve Özbekistan arasında yaşanan su anlaşmazlıkları, Türkmenistan'ın su temini projelerinden kaynaklanmıştır. Hükümet, su sorununu çözebilmek için Karakum kanalının⁵ ve Altın Asır⁶ yapay gölünün kurulmasını ve Amuderya su kaynakları ile doldurulmasını kararlaştırmıştır. Projenin, Aral Denizi havzasını etkilemekle beraber bölgedeki ülkelerin, özellikle Özbekistan'ın, su kullanımını etkileyeceği görülmüştür (Janusz-Pawletta ve Gubaidullina, 2019:202). Kırgızistan ve Tacikistan arasındaki anlaşmazlıklar ise tartışmalı bölgelerden geçen su kaynakları üzerinde yoğunlaşmaktadır. İki devlet birlikte yaklaşık kırk adet ortak su kanalı paylaşmaktadır. Bazı kanallar Kırgızistan'dan başlayıp Tacikistan'a geçerken; bazıları ise ters istikamette Tacikistan'dan başlayıp Kırgızistan'a ulaşmaktadır. Özellikle sulama döneminde (Nisan'dan Temmuz'a kadar) tarafların paylaştığı ortak su kanalları üzerinde sorunlar çatışmalara dönüşebilmektedir. Anlaşmazlıklar sırasında su kanallarının taraflarca kapatılması olayları ile su kaynaklarının baskı aracı olarak kullanıldığı görülmüştür (Kurmanalieva, 2019:8).

Sovyetler Birliği döneminde, ortak kullanım politikası doğrultusunda ülkeden ülkeye geçen, devlet sınırlarını aşan elektrik hatları, doğalgaz boruları ve su kanalları kullanılmıştır (Demirci, 2012:48-50). Devletlerarası sınırlar sadece idari olduğundan dolayı halkın ortak mera ve yaylalara serbest erişimi sağlanmış olup barajlar ve su kanalları ortak kullanılmıştır. (Bbcnews, 2014). Bağımsızlık kazanan devletlerin kendi ulusal çıkarları doğrultusunda su politikaları yürütmeleri, sorunların çözümünü güçleştirmektedir. Bölgedeki su kaynakları paylaşımının

⁴ Sirderya nehir havzasında kalıcı ve mevsimlik rezervuarların kompleksi.

⁵ Türkmenistan'daki Karakum çölünden geçen XX. yüzyılın ikinci yarısında inşa edilen su kanalı.

⁶ İnşaatı 2000 yılında başlayan "Altın Asır" Türkmen gölü inşaatının ilk aşamasının açılışı 15 Temmuz 2009'da gerçekleşebilmiştir. Altın Asır Gölü'nün inşası, Karakum Çölü'nde yeni sulanan araziler yaratmayı amaçlamıştır.

sadece kâğıt üzerindeki anlaşmalara bağlı olması, devletler arasında işbirliğinin sağlanması zorlaştırmaktadır (Valentini ve diğ., 2004:28-29).

2. Kırgızistan-Tacikistan Su Sorunları

Kırgızistan, Orta Asya coğrafyasındaki diğer devletlerle kıyaslandığında; su kaynaklarının büyük bir kısmı kendi topraklarında doğduğu göze çarpmaktadır. Kırgızistan'daki su kaynaklarının toplam hacmi, ülkede t ketlenen su hacminden daha fazladır. Kırgızistan'da su kaynaklarının %90'ı sulamada, %6'ı sanayide ve %3'e kadarı da konutlarda kullanılmaktadır. Ormancılık, balıkçılık, enerji ve içme suyu sektörlerine ise toplam su hacminin %1'i yeterli gelmektedir (Kırgızistan Su Kaynaklar Dairesi, t.y.). Sulama ve su dağıtım sistemlerinin teknik açıdan yetersizliği, ekipmanların yıpranmış olması, su tasarrufunu sağlayan teknolojilerin ve kapalı drenajlı su temin sistemlerinin eksikliği gibi hususlar çekilen suyun önemli bir kısmının kullanım sırasında kayba uğramasına neden olmaktadır (şatmanov ve diğ., 2016).

Tacikistan'ın su kaynakları, sürdürülebilir kalkınmanın sağlanması hayati bir rol oynamakta olup ana enerji kaynağı bağlamında kullanılmaktadır. Ancak Tacikistan kendi topraklarından doğan su kaynaklarının sadece %17-20'lik kısmından istifade edebilmektedir. Tacikistan'da nehir akışının oluşum bölgesi, topraklarının %90'ını oluşturur. (Tacikistan Enerji ve Su Kaynaklar Bakanlığı, t.y.). Tacikistan'da toplam nehir akışının %80'den fazlasını Amuderya Nehri ve %1'ini Sirderya Nehri'nin akışları oluştırmaktadır. Su kaynaklarının %85'i sulamada, %5'i konutlarda, %2'si sanayide, %2'si balıkçılık ve %3'  diğer sektörlerde kullanılmaktadır. Sulanabilir arazi, ülke ekonomisinin stratejik alanı kapsamında değerlendirmeye tabi tutulmuştur. Bu durum, tarımsal üretimin %90 kadarına kaynak olup ülkenin kırsal nüfusunun %70'ine istihdam sağlamakta ve ulusal Gayri Safi Yurt İçi Hasıla'nın %20'sini oluştırmaktadır. Piyasa ekonomisine geçiş, nüfus artışına bağlı olarak su kaynaklarına yönelik talebin artması, iklim değişikliğinin etkisi, doğal felaketlerdeki artış, finansal kriz, şehirleşme,  lleşme ve diğer çeşitli faktörler su sorununun insanlık açısından büyük bir krize dönüşebileceğinin işaretlerini sunmaktadır (Bağımsız Devletler Teşkilatı, 2022).

Sovyet sonrası dönemde Kırgızistan ve Tacikistan ikilisi arasında sınırlandırma ve işaretlendirme çalışmaları sadece devletlerarası sınır sorununu etkilememiştir. İki devlet arasında yaşanan sınır sorunları; bölge halkının yaşam tarzını, doğal kaynakların kullanımını ve alt yapı çalışmalarını etkilemiştir. Adı geçen devletler, bağımsızlıklarını kazandıktan sonra toplam 971 km'lik sınırın sadece 519 km'sini sınırlandırmayı başarabilmişlerdir. Tartışmalı sınır bölgesi genel olarak Batken ve İsfara bölgelerini kapsamaktadır (Central Asian Bureau for Analytical Reporting İnternet Sitesi, 2021). Kırgız-Tacik sınır sorunlarının ortaya çıkmasında her iki devletin farklı tarihli haritaları esas almalarının da etkisi büyüktür. Tacikistan, iki taraf arasındaki sınırların 1924 tarihli haritalara göre belirlenmesini talep ederken, Kırgızistan ise 1958-1959 ve 1989 yıllarında çizilen haritaları dikkate aldığını bildirme gereği duymuştur (Joldoshov, 2019:315). Sovyet sonrası dönemin ilk yıllarında Kırgızistan ve Tacikistan ikilisi, sınır bölgelerinde birçok k k k köy çiftlikleri kurduklarından su kaynaklarına duydukları ihtiyaç artmıştır. Her iki devlet de yeterli su kaynaklarına sahip olmasına rağmen, sulama döneminde ortaya çıkan su kıtlığı sınır bölgesinde yaşayan yerel halk arasında çeşitli tartışmalara/çatışmalara yol açmıştır. (Kurmanalieva, 2019:8).

Kırgızistan ve Tacikistan arasında tartışmalı alanlar Batken ve Soğd bölgelerinin sınırında yer almaktadır. Kırgızistan'ın güneybatısındaki Batken bölgesi, Fergana Vadisi'nin büyük kısmını kapsamaktadır. İdari bir yapı olarak 12 Ekim 1999'da oluşturulan Batken bölgesinde halk genellikle hayvancılık ve tarımcılık ile uğraşmaktadır. Tacikistan'ın kuzeybatısında olan Soğd bölgesinde yerel halkın temel geçim kaynağı tarımcılıktır. İlçe topraklarının dıştan su kaynaklarına bağlı olması, su anlaşmazlıklarına neden olmuştur. Bölgede çatışmaların başka bir sebebi, Kırgızistan topraklarında bulunan Voruh anklavı⁷ ve Tacikistan'daki Kalaça eksklavı⁸dır. Soğd bölgesinin Çoruh, Surk, Şurab, Voruh bölgelerinde ve Batken bölgesinin Ak-Say, Samarkandek ve Ak-Tatır bölgelerinde sürekli olarak çatışmalar yaşanmıştır. 2000 yılından günümüze kadar Batken ve Soğd sınırında çatışmalar yaşamaya devam etmektedir. Örneğin, 2011-2013 yılları arasında bahsi geçen sınır bölgesinde yaklaşık 63 çatışma yaşandığı kayıt altına alınmıştır. Çatışmaların şiddet seviyesinin artması kundaklama, taşlama ve tarım aletlerinin silah olarak kullanılmasıyla da gerçekleşmiştir. Çatışma sırasında tarım aletlerinin kullanımından dolayı gerilim seviyesinin artışı “ketmen savaşları” olarak isimlendirilmiştir (Toktomushev, 2018:26-27).

Kırgızistan topraklarında bulunan Tacikistan'ın Voruh eksklavı sürekli çatışmaların gerçekleştiği bir bölgedir. Anklav köyleri Kırgız-Tacik köyleri olarak karışık bir şekilde yerleşiktir, bu nedenle Voruh halkı ve Kırgız köylüleri arasında ulaşım, su ve toprak konusunda devamlı çatışmalar yaşanmaktadır (Joldoshov, 2019:316). 1924 ve 1927 yıllarında ulus devlet sınırların belirlenmesi sürecinde Voruh anklavı Özbek SSC'nin bir bölgesi olarak tanınmıştır. Anklavın sınır hattı Soh nehrinden başlar, güneybatıdaki İsfara köylerine doğru geçerek, güneye doğru Nayman köylerine kadar ilerleyip Özbek kıyı köylerini kapsar. İsfara nehri havzasında önemli topraklara sahip Kara-Kırgız Özerk Bölgesi'nin sınırları içinde kuzeyden güneye doğru 40-45 km'ye uzanan üçgen şeklinde bir bölge oluşturulmuştur. Ak-Say, Kapçıgay, Kök-Taş ve başka Kırgız köyleri bu bölge içinde kalmıştır. 17 Mart 1925'te belirlenen sınır, *Vserossiyskiy Tsentralny İpsolnitelny Komitet* (Tüm Rusya Merkezi Yürütme Komitesi) Başkanlığı'nın 4 Mayıs 1925 tarihli kararnamesi ile onaylanmıştır. Ortaya çıkan yeni cumhuriyetler tarafından sınır ile ilgili 50'den fazla itiraz gelmiştir. Kara-Kırgız Özerk Bölgesi'nin de bir dizi toprak itirazları arasında, toprakların önemli kısmını işgal eden İsfara *Volost*⁹ sorunu bulunmaktaydı. Kırgız yetkililer tarafından toprak itirazlarını incelemek üzere 29 Ocak 1926'da D. Petrovskiy başkanlığında komisyon oluşturulmuştur. Petrovskiy'in raporuna göre; 30 Ağustos 1926'da Sovyetler Birliği Merkezi Yönetim Komitesi Başkanlığı, İsfara ve Soh volostların Özbek SSC'den Kırgız SSC'ye eklenmesi kararı alınmıştır. Ancak 10 Eylül 1926'da Sovyetler Birliği Merkezi Yönetim Komitesi Başkanlığı “Özbek SSR ve Rusya Sovyet Federatif Sosyalist Cumhuriyeti (RSFSR) arasında sınır sorunlarının çözümü” konusunu dikkate alarak İsfara ve Soh volostların RSFSR sınırları içine dahil etmeden Özbek SSC'nin sınırları içinde bırakma kararı alınmıştır. Voruh anklavı üzerinde devam eden anlaşmazlıklar nedeniyle 31 Aralık 1926'da Sovyetler Birliği Merkezi Yönetim Komitesi Başkanlığı'nda B.Kulbeşerov riyasetinde bir

⁷ Bir ülkede ada şeklinde bulunan başka bir ülkeye ait toprak parçasıdır.

⁸ Eksklav siyasi olarak bağlı olduğu ülkeye coğrafi açıdan bağlı olmayan, bu bölge ile arasında başka bir yabancı ülke ya da ülkeler bulunan toprak parçasıdır.

⁹ Toprak ve arazi düzenleme sisteminde en alt seviyedeki birim.

komisyon kurulmuştur. Sınır sorunlarının incelenmesi sonucunda, 27 Ocak 1927’de Kırgız tarafının topraklarının katılım talebini geri çekmesi nedeniyle “İsfara Volostun, Özbek SSC’nin toprakları dahilinde bırakılması” kararı alınmıştır. Daha sonra Voruh sınırlarının oluşturulması 1929-1937’de gerçekleşen kolektifleştirilme süreci ile Voruh sınırları değişime uğramıştır. Kolektif çiftliklerin oluşturulması, etnik gruplar bazında kurulan köylerin birleşmesiyle gerçekleştirilmiştir. Kırgız köylerinden oluşan kolektif çiftlikler, Kırgız Özerk Bölgesi’nin Batken idari bölgesine dahil olmuştur. Günümüzdeki Voruh sınırlarında bulunan Tacik kolektif çiftlikleri, Özbek SSC’nin toprak parçası olarak kalmıştır. Daha sonra 1929’da Tacik SSC kurulduğunda Voruh, Hucend bölgesinin bir parçası olarak yeni cumhuriyete devredilmiştir. Böylece kolektifleştirme sürecinde kolhoz¹⁰ sınırları, idari sınırlar olarak kabul edilmiştir. Voruh üzerindeki tartışmalı konu, Kırgız SSC ile Tacik SSC’nin arasındaki ilişkilerin önemli bir parçası haline gelmiştir (Alamanov, 2018:456-457). Bağımsızlıktan sonra Kırgızistan ve Tacikistan arasında 2003, 2013, 2014, 2020 ve 2021 yıllarında toprak ve su paylaşımı konusunda ciddi çatışmalar yaşanmıştır (Radiyo Azattık İnternet Sitesi, 2013).

İki ülke arasında son şiddetli ve kapsamlı çatışma 28 Nisan 2021’de gerçekleşmiştir. Kırgız-Tacik sınır bölgesinde yıllar boyunca devam eden gerginlik silahlı çatışmaya dönüşmüştür. Çatışma sırasında iki taraftan toplam 20’den fazla kişi hayatını kaybetmiş ve 150 kişi yaralanmıştır (Radiyo Azattık Haber Ajansı İnternet Sitesi, 2021). 28 Nisan 2021’de Kırgız-Tacik silahlı çatışması, Kırgızistan’ın Batken ve Tacikistan’ın Soğd bölgelerinin sınırında ortak kullanılan sulama şebekesinden¹¹ kaynaklanan bir anlaşmazlık sebebiyle gerçekleşmiştir. (BBC News, 2021). “Golovnoy” su dağıtım şebekesi Ak-Su (İsfara) nehri üzerinde kurulmuştur. Kırgızistan, Tacikistan ve Özbekistan arasında paylaşılan Ak-Su nehri, sınır aşan önemli bir su kaynağıdır. (Central Asian Bureau for Analytical Reporting İnternet Sitesi, 2021). Nehrin uzunluğu 107 km’dir. Kırgızistan’daki Ak-Su buzullarının ve karların erimesinden doğar, Voruh toprakları üzerinden geçerek Tangi-Voruh su istasyonunda Kırgızistan’ın Tortgul rezervuarı ve Tacikistan’ın İsfara bölgesi arasında bölünür. Ak-Su nehrinin suları, genellikle arazi sulamada kullanılmıştır. İsfara havzasında tarım sektöründe çalışanların %74,3’ü için tarımcılık tek ya da ana gelir kaynağı olarak sayılmaktadır. Ak-Su nehrinin su yetersizliği, nüfus yoğunluğu ya da iklim değişikliğine bağlı olarak değil, daha çok eski sulama altyapısına ve su yönetimine bağlı olarak ortaya çıkmıştır (Arynova ve Schmeier, 2021:4-6).

Sovyet döneminin arşiv belgelerine göre “Golovnoy” su dağıtım şebekesi Kırgız SSC Batken’de 1970’te inşa edilmiş ve 1973’te işletmeye alınmıştır. Ak-Su nehrinin ana su dağıtım tesisi Kırgız SSC Arazi Islahı ve Su kaynakları Bakanlığı’nın talebi üzerine kurulmuştur. “Golovnoy” şebekesi Ak-Su nehrinin dağıtımını sağlamaktadır. Arazi sulama için nehrin %37’si Kırgızistan, %55’i Tacikistan ve %8’i Özbekistan tarafından kullanılmaktadır (24 KG Haber Ajansı İnternet Sitesi, 2021). Ak-Su nehrinin kullanımı konusunda devletlerin ilk toplantısı 1-3 Nisan 1958’de Taşkent’te gerçekleşmiştir. Nehrin su kaynaklarının kullanımına ilişkin

¹⁰Kolhoz “kollektivnoe hozyaystvo” kelimelerinin kısaltılmış halidir ve “kolektif tarımcılık” anlamına gelmektedir. Sovyetler Birliği dönemindeki tarım sektöründe örgütlenen birimleri tanımlamaktadır. Bu birimlerde toprağın mülkiyeti devlete ait olmakla birlikte sembolik rakamla köylüye kiraya verilir ve köylülerce işletilir.

¹¹Su dağıtım şebekesi; iletim hatları ile taşıyıcı hatlardan alınan suyun, mahalle, sokak, bina bazında dağıtımını gerçekleştiren hatlar.

protokolde, su dağılım oranı %2 Kırgız SSC, %57 Tacik SSC ve %41 Özbek SSC olarak belirlenmiştir. Sovyetler Birliği Su Kaynakları Bakanlığı 11 Nisan 1980 tarihli protokolüne göre Ak-Su nehrinin su kaynaklarının paylaşımı %33 Kırgız SSC, %59 Tacik SSC ve %8 Özbek SSC şeklinde belirlenmiştir. Aynı sene, ülke Bakanlarının ve su yönetim daire temsilcilerinin katılımıyla, sulama döneminde İsfara nehrinin kullanımı konusunda toplantı gerçekleştirilmiştir. Toplantı sonucunda nehrin su kullanım oranı %17 Kırgız SSC, %48 Tacik SSC ve %35 Özbek SSC olarak yeniden düzenlenmiştir. Kırgız SSC Su Kaynaklar Bakanlığı belirlenen kullanım oranını kabul etmeyince Sovyetler Birliği Su Kaynakları Bakanlığı tarafından Kırgız SSC'nin su payı yeniden belirlenmiştir. Alınan karara göre, Kırgız SSC tarafından su yüzdesinin alınmasından sonra, 1958'den önce kabul edilen karar doğrultusunda akışın bir kısmının Tacik SSC ve Özbek SSC arasında orantılı olarak dağıtılmasına karar verilmiştir (Pulatov, 2021:132-134).

Kırgızistan ve Tacikistan arasındaki tartışmalı bölgede bulunan "Golovnoy" su dağıtım şebekesi, kurulduğu tarihten itibaren bölgede anlaşmazlıkların sebebi olmuştur. Taraflar arasında ilk silahlı çatışma 31 Aralık 1974'te gerçekleşmiştir. Kırgız ve Tacik yerel halkı arasında sonraki çatışma 1989 yılının yaz aylarında yaşanmıştır. Tartışmalar sırasında Tacik tarafı, Kırgızların su kullanım konusunda anlaşmayı ihlal ettiğini öne sürmüştür. Bir ay boyunca gerginlik devam etmiş ve silahlı çatışmaya dönüşmüştür. Zamanla ülkeler arasındaki tartışmalı topraklarda sınır ve su sorunlarının sayısı artmıştır (Kaktus Media Haber Ajansı İnternet Sitesi, 2021).

Su sorunlarını etkileyen başka bir faktör, sınır bölgesinde sulama altyapısının eski ve yetersiz olmasından kaynaklanmaktadır. Tartışmalı bölgede ülkeler tarafından bakım yapılmayan birtakım hidrolik yapılar bulunmaktadır. Ülkeler arasında bu konuda işbirliği mekanizmasının olmaması, su kaynaklarının altyapısının yenilenmesi için yatırımların yapılamamasına neden olmuştur. Sulama altyapılarının eski olmasından dolayı su kaynakları arazi sulama için yetersiz kalmıştır. Sınır bölgelerinde geçen su kaynaklarının kullanımı devlet, il ve ilçe düzeyinde gerçekleşmiştir. Mevcut su yönetimi için devlet kurumları bulunmasına rağmen, yönetim mekanizmalarının yetersiz ve etkisiz kalması, su sorunlarının kötüleşmesine zemin hazırlamıştır (Kurmanalieva, 2019:8).

Kırgızistan ve Tacikistan arasındaki yasal ilişkileri düzenleyen 70'e yakın uluslararası antlaşmalar bulunmaktadır. 1996 tarihli devletlerarası ilişkilerin esasları hakkında ve 2004'te imzalanan komşuluk ve işbirliği anlaşmaları ülkeler arasındaki ilişkileri düzenleyen temel antlaşmalar olarak sayılmaktadır. Bununla birlikte, devletler arasında İsfara havzasının su kaynaklarının yönetimini sağlayacak herhangi bir antlaşma bulunmamaktadır. Günümüzde İsfara havzasında su kaynaklarının paylaşımı 1982 tarihli protokol dikkate alınarak yürütölmektedir. Buna rağmen işbu protokol, çatışmaları engelleyecek kapasitede değildir. Orta Asya coğrafyasındaki devletler arasındaki su sorunlarını etkileyen faktörler nüfus artışı, tarım arazilerinin yetersizliği, meralara erişim sorunu, sınır bölgesinde su kaynaklarının yetersizliği, taraflarca suyun baskı aracı olarak kullanılması, su paylaşım anlaşmalarının ihlali, sulama altyapısının yenilenmemesi ve tartışmalı topraklardan kaynaklı gerilimler şeklinde özetlenebilmektedir. Kırgızistan'ın Batken ve Tacikistan'ın Soğd bölgeleri arasında komşuluk, işbirliği ve dostluk ilişkilerini pekiştirmeye yönelik 2017-2020 planına göre iki taraf arasında çalışmalar yürütölmüştür. Ancak nihai anlaşmalar imzalanana dek pozitif diplomasi tekniğiyle

tarafların diyalog yolunu seçmeleri çatışma riskinin azalması için temel şart olarak gözükmektedir (Pulatov, 2021:132-125).

Sonuç

Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla birlikte Orta Asya coğrafyasında çatışmalar ortaya çıkmıştır. Çatışmaların ortaya çıkmasında su paylaşımı ve sınır sorunları etkili olmuştur. Sovyetler Birliği'nde şuralar arasında sınırlar sadece idari bölümlenme olarak değerlendirilmekteydi. Dolayısıyla doğal kaynakların ortak kullanımını engelleyen herhangi bir husus bulunmamaktaydı. Bölgedeki tüm su ve enerji kaynakları Orta Asya Birleşik Enerji Sistemi'ne dâhil olmakla birlikte Moskova tarafından takas sistemine göre paylaştırılmaktaydı. Sovyetler Birliği döneminde şuraların tarım potansiyeli keşfedilmiş, ardından büyük ölçüde enerji tüketimi ve yeni tesislerin inşasını gerektiren sanayileşme sürecine geçilmiştir. Orta Asya bölgesinde kapsamlı şekilde sulama sistemi geliştirilip arazi ve su kaynakları yoğun olarak işletilmeye başlamıştır. Sovyetler Birliği politikalarının, Orta Asya ekosistemini etkilemesiyle beraber, bu coğrafyada çölleşme ve su kaynaklarının azalması söz konusu olmuştur. Bu durum da Orta Asya devletlerinin günümüzdeki su politikalarını şekillendirmiş ve su kaynaklarını koruma ihtiyacını ortaya çıkarmıştır.

Kırgızistan ve Tacikistan arasında su sorunlarının ortaya çıkması, çözülmemiş ve eskiden beri devam eden sınır sorunlarından kaynaklanmıştır. Sovyetler Birliği'nde 1924'te başlayan ulus devlet sınırlarının belirlenmesi süreci, yeni cumhuriyetleri ve özerk bölgeleri meydana getirmiştir. Şuralar arasında sınırların tarihi temeli olmadan belirlenmesi ve devamlı olarak değiştirilmesi, sınır bölgelerde tartışmalı ve çatışmaya açık bölgeleri ortaya çıkarmıştır. Sınır anlaşmazlıklarından kaynaklanan güvenlik sorunları, etnik çatışmalar ve enerji kaynakları üzerindeki anlaşmazlıklar, ilgili ülkelerin ulusal güvenliğini de tehdit etmektedir. Bağımsızlıktan sonra çözülmemiş sınır sorunları, Kırgızistan ve Tacikistan ikilisi arasında özellikle su kaynaklarının paylaşımı konusunda bazı tartışmalar/çatışmalar yaratmıştır. Özellikle bahar ve yaz döneminde ülkelerin su kaynaklarına olan ihtiyaçlarının artması, gerginliğin derinleşmesine neden olmuştur. Sulama sistemlerinin altyapısının eski ve yetersiz olması su paylaşım sorununu etkileyen diğer faktörlerdendir. Bu durum aynı zamanda her yıl büyük miktarda suyun kaybedilmesini de kaçınılmaz kılmaktadır.

Kırgızistan ve Tacikistan arasında su paylaşımı konusunda gerçekleşen müzakereler, oluşturulan yuvarlak masalar ve konferansların istenilen düzeyde etki meydana getirdiği söylenemez. Anlaşmazlıkların yaşandığı Batken ve Soğd sınırında, insanların temel geçim kaynağı tarım olduğundan dolayı hem toprak hem de su kaynakları konusunda çatışmalar belirli aralıklarla gündeme gelmektedir. Tartışmalı bölgelerde, toprak ve su paylaşım sorunları, belirlenen devletlerarası sınırların taraflarca kabul edilmesine kadar devam edeceği beklenmektedir. Su paylaşım sorunlarının çözülmesi, ilgili devletler arasında sınırlandırma ve işaretleme sürecinin nihai bir anlaşmayla belirlenmesiyle ihtimal dahilindedir.

Çıkar Çatışması: Yazar(lar) çıkar çatışması olmadığını beyan eder.

Disclosure Statement: No potential conflict of interest was reported by the author(s).

EXTENDED ABSTRACT

The problem of sharing water resources in Central Asia is a longstanding regional problem. The Amudarya and Syrderya rivers flowing into the Aral Sea are the main reason for the problem of sharing water resources in Central Asia. It is important to note that the, Amudarya and Syrderya are the largest rivers in the Central Asian region. However, overlapping differences in topography with modern country borders have led to a disproportionate distribution of water resources. During the Soviet Union, the concepts of borders were conditional. This made it possible to develop a system of collective management of natural resources throughout the entire Union. During the Soviet Union, detection of the agricultural potential of the countries of Central Asia led to the development of a water infrastructure system. The use of electricity, fuel and water resources in Central Asia has been controlled by common energy system. Countries could not independently distribute their resources; everything was done within the framework of the planned economy of the Soviet Union. According to this system, Kyrgyzstan and Tajikistan supplied water and electricity to downstream countries such as Kazakhstan, Turkmenistan, and Uzbekistan. The latter in turn supplied oil, natural gas, and electricity to upstream countries during dry periods. The disappearance of the Unified Energy System of Central Asia, implemented during the Soviet period, caused problems in the use of natural resources after gaining independence by Central Asian countries. The beginning of the process of defining national state borders in the republics of Central Asia in 1924 led to conflicts in many areas, especially border and water problems in the region. The process of defining borders between the republics without a historical basis and their constant change revealed disputed lands in the border areas. It is important to note that speaking about the separation of the former Turkestan province within the Union, did not only put an end to the unification of the peoples of the region, but also violated the system of unified interaction between the countries of the Soviet Union. The Ak-Su (Isfara) River, which is currently one of the dispute sources, was previously used by Kyrgyzstan, Tajikistan and Uzbekistan. The Soviet administration, depending on the time of year or the territory of irrigated lands, determined the division of the Ak-Su water flow. The Ferghana Valley in Central Asia has long been recognized as a region where problems constantly arise in various areas. The process of delimitation and demarcation between Kyrgyzstan and Tajikistan has affected the lives of people in the region, the use of natural resources and the creation of infrastructure. After gaining independence, the countries limited only 519 km of the 971 km of the total border. The disputed border region mainly includes the Batken and Isfara regions. From time to time there are problems with water, especially in Batken of Kyrgyzstan and Sughd of Tajikistan. Increase in countries' need for water resources during spring and summer periods led to deepening tensions and conflicts. The problem of losing large amounts of water due to the deterioration of irrigation infrastructure in the disputed region has led to water shortages. After gaining independence, conflicts have occurred on the border of Batken and Sughd regions from 2000 to the present. For example, there were about 63 conflicts in the border area between 2011 and 2013. The rise in violence in conflicts has been linked to the use of arson, stones, and agricultural tools as weapons. The last violent and large-scale conflict between the two countries took place on April 28, 2021. Tensions in the Kyrgyz-Tajik border area have been escalating into an armed conflict for many years. During the conflict, more than 20 people were killed and 150 were injured on both sides.

As we can see, unresolved border issues lie at the heart of any conflict situations taking place in the border areas. It is important to pay attention to the historical events that influenced the development of border conflicts between Kyrgyzstan and Tajikistan to understand the nature of water conflicts. This conflict is incomparable with other water resource conflicts between other countries of Central Asia. To understand water issues between Kyrgyzstan and Tajikistan, it is necessary to draw a parallel between unresolved border issues and conflicts over water resources.

Kaynakça

- Alamanov, S. K. (2018). Anklavı v Tsentralnoy Azii: İstoriyi Voprosa i Sovremenniye Problemi. *Postsovetiyskiye issledovaniya. T. 1(5)*, 451-459.
- Arynova, A. & Schmeier, S. (2021) Conflicts over Water and Water Infrastructure at the Tajik-Kyrgyz Border: A Looming Threat for Central Asia? *IHE Delft*, <https://waterpeacesecurity.org/files/68>
- Avrasya Kalkınma Bankası (2021). *İnvestitsii v Vodno-energiçeskiy Kompleks Tsentralnoy Azii* (Yayın No.21/3), https://eabr.org/upload/iblock/185/EDB_WEC_CA_Report_RU_web.cleaned.pdf
- Birdişi, F. (2017). Orta Asya Bölgesel Güvenlik Kompleksi Bağlamında Kırgızistan-Özbekistan İhtilafi. *Yönetim Bilimleri Dergisi*, 15(30), 123-143.
- Bağımsız Devletler Teşkilatı İnternet Sitesi, <https://e-cis.info/news/566/99283/>
- BBC NEWS İnternet Sitesi, “İz-za Çego Konfliktuyut Tadjikistna i Kirgiziya”, 16 Ocak 2014, https://www.bbc.com/russian/international/2014/01/140116_tajikistan_kyrgyzstan_border_conflict
- Bolşaya Rosiyskaya Entsiklopediya, https://bigenc.ru/domestic_history/text/2683861
- CAWATERinfo İnternet Sitesi, “Agreement between the Governments of the Republic of Kazakhstan, the Kyrgyz Republic, and the Republic of Uzbekistan on the Use of Water and Energy Resources of the Syr Darya Basin (Bishkek, March 1998)”, Sözleşme, 17 Mart 1998, <http://www.cawater-info.net/library/ca.htm>
- Central Asian Bureau for Analytical Reporting İnternet Sitesi, “Kyrgyz-Tajik border disputes: reasons and ways of solution”, 18 Nisan 2021, <https://cabar.asia/en/kyrgyz-tajik-border-disputes-reasons-and-ways-of-solution>
- Demirci, L. (2012). Özbekistan, Kırgızistan ve Tacikistan’ın Kesişimindeki Sorunlu Vadi: Fergana. *Savunma Bilimleri Dergisi*, 11(2), 33-69.
- Elektronnaya Biblioteka İstoriçeskih Dokumentov İnternet Sitesi, “№87 Postanovleniye Orgbüro TsK RKP(b) “O Natsionalnom Razmejevanii Sredneaziatskih Respublik”, 17 Ağustos 2018, <http://docs.historyrussia.org/ru/nodes/38467-postanovlenie-orgbyuro-tsk-rkp-b-o-natsionalnom-razmezhevanii-sredneaziatskih-respublik-4-iyunya-1924-g>
- Eşment, B. (2011). *Raspredelenie Vodnih Resursov v Tsentralnoy Azii Nerazreşimaya Problema?* Friedrich-Ebert-Stiftung.
- Janusz-Pawletta, B. & Gubaidullina, M. (2015). Transboundary Water Management in Central Asia. *Cahiers d'Asie Centrale*, 25, 195-215.
- Joldoshov, A. (2019). Kimlik ve Sınır: Orta Asya’da Sınır Sorunları. *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, 19(2), 303-326.
- Kaktus Media Haber Ajansı İnternet Sitesi, “Reportaj Mejdunarodnogo Frantsuzskogo Radio o Konflikte na Kirgizsko-tajikskoy Granitse”, 18 Temmuz 2021, https://kaktus.media/doc/442765_reportaj_mejdunarodnogo_francuzskogo_radio_o_konflikte_na_kyrgyzsko_tajikskoy_granice.html
- Kırgızistan Su Kaynaklar Müdürlüğü Resmi Web Sitesi, https://water.gov.kg/index.php?option=com_content&view=article&id=228&Itemid=1274&lang=ru

- Kurmanalieva, G. (2018). Kyrgyzstan And Tajikistan: Endless Border Conflicts, *L'Europe en Formation*, (1), 121-130.
- Mukhabbatov, H.M. (2016). "Water Resources of Tajikistan and Water Use Issues in Central Asia", *Post-Soviet Issues* (3), 29-45.
- Mokeyev A. & Altımoşova Z. (2019). Sovyet Döneminin İlk Yıllarında Kırgızistan'da Millî Özerk Cumhuriyet Kurma Konusundaki Fikrî Münakaşalar, *Belleten*, 83(298), 1081-1096. DOI: 10.37879/belleten.2019.1081
- Mosello, B. (2008). Water in Central Asia: A Prospect of Conflict or Cooperation? *Journal of Public & International Affairs*, (19), 151-154.
- OOO «UZGIP» Institute Resmi Web Sitesi, <https://uzgip.uz/>
- Povişeniye Energetičeskoy Bezopasnosti v Tsentralnoy Azii. (2022). *Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı*, https://www.osce.org/files/f/documents/8/9/513790_0.pdf
- Pulatov, Y.E. (2021). Mejgosudarstvennoe Vodnoe Sotrudniçestvo Tadjikistana s Sopredelnimi Stranami. *Opıt Razvitiya transgraniçnogo sotrudniçestva v stranah VEK TSA*. Taşkent: Set vodohozyastvennih organizatsiy stran VEK TSA, Nauçno-informatsionnyy tsentr MKVK.
- Radiyo Azattık Haber Ajansı İnternet Sitesi, "Konflikt na Kırgızsko-tajikskoy Granitse: Ot Kamney i Palok k Pulyam i Bombam", 30 Nisan 2021, https://rus.azattyk.org/a/batken_voruh_border_conflict_april13/24970561.html
- Radiyo Azattık Haber Ajansı İnternet Sitesi, "Noviy İntsident v Batkene", 28 Nisan 2013, https://rus.azattyk.org/a/batken_voruh_border_conflict_april13/24970561.html
- Sarikaya, Y. & Öztopal, M. K. (2019). Orta Asya'da Su Kaynakları ve Gelecek Dönem Beklentileri. *Avrasya Dünyası*, (4), 39-35.
- Shatmanov, O.T., Canbirov, C.G., Tursımbekova, Z.C. & Karimov, T.H. (2016). "Vodnie Resursı Tsentralnoy Azii". *Kazakistan Cumhuriyeti Çevresel Bilgiler Devlet Vakfı*
- Şamlı, E. (2017). *Sovyet Sonrası Orta Asya'da Su Yönetimi Sorunları*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Tacikistan Cumhuriyeti Enerji ve Su Kaynaklar Bakanlığı Resmi Web Sitesi, https://www.mewr.tj/?page_id=576
- Toktomushev, K. (2018). Understanding Cross-Border Conflict in Post-Soviet Central Asia: The Case of Kyrgyzstan and Tajikistan. *Connections: The Quarterly Journal*, 1, 21-41.
- Upagül. R. (2019). Kırgızistan'ın Komşu Ülkelerle Su Paylaşımı. *Kırgızistan Araştırmaları 2019*, BYR Publishing House.
- Uslu, K., Öngel, V. & Sözen, İ. (2015). Türkiye Aral Gölü Havzasındaki Su Kaynaklarının Orta Asya Ülkelerinin Sürdürebilir Büyümelerine Etkisi. *Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 30(1), 141-162.
- 24 KG Haber Ajansı İnternet Sitesi, "İntsident na Granitse: Poçemu On Naçalsya i Çto Poslujilo Priçinoy", 29 Nisan 2021, https://24.kg/obschestvo/192054_intsident_nagranitse_pochemu_onnachalsya_ichto_poslujilo_prichinoy/
- Yusupova, G.N. (2014). Vodniye Resursı Kırgızskoy Respubliki: Ekonomiko-Strategičeskiye Preimuşestva. *Reforma*, 2(62), 23-27.
- Valentini, K. L., Orolbaev E.E. & Abylgazieva A.K. (2004). *Water Problems of Central Asia*, Bishkek: MISI, Socinformburo, Friedrich-Ebert-Stiftung.

THE RISING TRENDS OF VIOLENT EXTREMISM IN WEST AFRICA: A THREAT TO REGIONAL SECURITY

*Abdallah Imam HARUNA**

Makale Geliş Tarihi/Received: 29/07/2022

Makale Kabul Tarihi/Accepted: 13/09/2022

Makale Yayın Tarihi/Published: 30/12/2022

Atıf İçin/To Cite: Haruna, A. İ. (2022). The Rising Trends of Violent Extremism in West Africa: A Threat to Regional Security. *Uluslararası İlişkiler Çalışmaları Dergisi*, 2(2), 111-131.

Abstract: The West African sub-region has witnessed an upsurge in the activities of violent extremist groups in recent years. Many extremist groups such as Boko Haram in Nigeria, Ansarul Islam in Burkina Faso and Mali, Jama'a Nusrat ul-Islam wa al-Muslimin' in parts of West Africa and the Maghreb, and the Islamic State's West Africa Province, among others, have taken undue advantage of the numerous security challenges in the region to launch persistent attacks on security targets and civilians. Burkina Faso and Mali, in particular, are gradually becoming the focal points of violent activities and terrorist attacks in West Africa that have claimed the lives of security personnel and many civilians. Available data indicates that between January and March 2020, there were about 85 incidents of extremist attacks with over 438 associated deaths in Burkina Faso alone. These attacks and the resultant effects have spillover consequences for other West African states, such as Benin, Cote d'Ivoire, Ghana, Niger, and Togo. The Economic Community of West African States, the sub-regional body, has formulated different strategies, with the support of the international community, to nip this menace in the bud. While these strategies, without a doubt, have helped reduce the effects of the violent attacks, the trends of violent extremism and terrorist insurgency are still rising in some Western African countries. Therefore, this paper explains the increasing trends of violent extremism in West Africa and outlines the factors influencing extremism in the sub-region. The discussion also considers the responses of individual member states in the sub-region and suggests how to curb the increasing threat of violent extremism in the sub-region.

Keywords: Violent Extremism, Radicalization, West Africa, ECOWAS, the Sahel Region

BATI AFRİKA'DA ŞİDDETLİ AŞIRILIĞIN YÜKSELEN EĞİLİMLERİ: BÖLGESEL GÜVENLİĞE BİR TEHDİT

Özet: Batı Afrika alt bölgesi, son yıllarda şiddet yanlısı aşırı grupların faaliyetlerinde bir artışa tanık olmaktadır. Nijerya'da Boko Haram, Burkina Faso ve Mali'de Ansarul İslam, Batı Afrika ve Mağrip'in bazı bölgelerinde Jama'a Nusrat ul-İslam wa al-Muslimin' ve diğerlerinin yanı sıra İslam Devleti'nin Batı Afrika Eyaleti gibi birçok aşırılık yanlısı grup, güvenlik hedeflerine ve sivillere sürekli saldırılar başlatmak için bölgedeki sayısız güvenlik sorunundan yoğun bir şekilde yararlanmaktadır. Özellikle Burkina Faso ve Mali, Batı Afrika'da, güvenlik personeli ve birçok sivilin hayatına mal olan şiddet eylemlerinin ve terör saldırılarının giderek odak noktası haline gelmektedir. Mevcut veriler, 2020 yılının Ocak ve Mart ayları arasında sadece Burkina Faso'da 438'den fazla can kaybıyla birlikte, yaklaşık 85 aşırılık yanlısı saldırı olayı yaşandığını göstermektedir. Bu saldırılar ve bunların sonucunda ortaya çıkan etkiler, Benin, Fildişi Sahili, Gana, Nijer ve Togo gibi diğer Batı Afrika ülkelerine yayılma tehdidine sahiptir. Alt-bölgesel bir yapı olan Batı Afrika Devletleri Ekonomik Topluluğu, uluslararası toplumun desteğiyle bu tehdidi daha baştan ortadan kaldırmak için farklı stratejiler formüle etmiştir. Bu stratejiler, hiç şüphesiz, şiddet içeren saldırıların etkilerini azaltmaya yardımcı olsa da, bazı Batı Afrika ülkelerinde şiddet içeren aşırıcılık ve terör eylemleri hâlâ yükselmektedir. Bu nedenle, bu makale Batı Afrika'da şiddet içeren aşırıcılığın artan eğilimlerini açıklamakta ve alt bölgede aşırıcılığı etkileyen faktörleri özetlemektedir. Tartışma ayrıca, alt bölgedeki bireysel üye devletlerin tepkilerini de göz önünde bulundurmakta ve alt bölgede artan şiddet içeren aşırıcılık tehdidinin nasıl engellenebileceği konusunda önerilerde bulunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Şiddet İçeren Aşırıcılık, Radikalleşme, Batı Afrika, ECOWAS, Sahel Bölgesi

* PhD Candidate, Social Sciences University of Ankara, Institute for Graduate Studies in Social Sciences, International Relations, harunaimam@yahoo.com

Introduction

Violent extremism poses unprecedented security and humanitarian threats to societies around the globe. It does not only exert enormous pressure on the security forces of nation-states, it also causes serious human rights violations and affects the dignity of humanity across the world (Coleman et al., 2021). Since 9/11, the devastating consequences of violent extremism have been handled through the lenses of security and military theorems (Price, 2014). For instance, between 2001 and 2017, the government of the United States alone spent about 1.78 trillion dollars on the war on terror (Boyle, 2008; Wickham, 2002). Expenditure of the European Union in the fight against violent extremism had also increased from 5.7 million euros in 2002 to 93.5 million euros in 2009 (International Crisis Group, 2021). Governments are gradually beginning to recognize that increasing budgetary allocations to strengthen security measures in combating extremism will not be enough to protect all individuals from violent extremist attacks. The international landscape within which extremists operate today is dramatically different from the one the world experienced before the 9/11 attacks in the United States (Thrall and Goepner, 2017). The system is combination of complex internal and external forces driven by highly motivated social and economic conditions that create a fertile ground for extremism to flourish. While many extremist groups such as Boko Haram, Al Qaeda, and the Islamic State have adopted innovative ways to enlist and expand their base, the strategies to counter violent extremism, it would seem, have remained unchanged (Kometer, 2004). There is, thus, an urgent need for a strategic rethinking by global leaders.

The West African sub-region has witnessed an upsurge in the activities of violent extremist groups in recent years. The term West Africa, as used in this paper, refers to the western part of Africa, which comprises (in no particular order) Benin, Cameroon, Burkina Faso, Côte d'Ivoire, Cabo Verde, Chad, Equatorial Guinea, Ghana, The Gambia, Guinea, Liberia, Guinea-Bissau, Mali, Niger, Mauritania, Nigeria, Sierra Leone, Senegal, and Togo (see figure 1). Many extremist groups such as Boko Haram in Nigeria, Ansarul Islam in Burkina Faso and Mali, Jama'a Nusrat ul-Islam wa al-Muslimin' in parts of West Africa and the Maghreb, and the Islamic State's West Africa Province, among others, have taken undue advantage of the numerous security challenges in the region to launch persistent attacks on security targets and civilians. Burkina Faso and Mali, in particular, are gradually becoming (or have already become) the focal points of violent activities and terrorist attacks in West Africa that have claimed the lives of security personnel and many civilians (Demuynck, 2021). Available data indicates that between January and March 2020, there were about 85 incidents of extremist attacks with over 438 associated deaths in Burkina Faso alone (Barkindo, 2020). These attacks and the resultant effects have spillover consequences for other West African states, such as Benin, Cote d'Ivoire, Ghana, Niger, and Togo.

The Economic Community of West African States (ECOWAS), the sub-regional body, has formulated many strategies to nip this menace in the bud (CGCC, 2013). While these strategies, without a doubt, have helped reduce the effects of the violent attacks, the trends of violent extremism and terrorist insurgency are still rising in some Western African countries. There is no one-size-fit-all solution for a problem of this magnitude. Mapping out strategic security measures to counter the menace is significant but not enough. Security solutions do not often focus on addressing many of the taproots that breed violent extremism (Lord et al., 2009). Therefore, this

paper explains the increasing trends of violent extremism in West Africa and outlines the factors influencing extremism in the sub-region. The paper also considers the responses of individual member states in the sub-region and suggests how to curb the increasing threat of violent extremism in the sub-region. The paper is in different sections. The first section gives an outline of the methodology adopted for the discussion. The second section of examines literature on the emergence of violent extremism and some terminologies associated with the duo concepts of terrorism and violent extremism. The third section analyses the emerging trends of violent extremism in selected countries in West Africa, highlighting the root drivers of extremism and their economic and security implications. Based on the analysis in section three, the fourth section will highlight the current strategies adopted by the regional leadership to combat violent extremism. This section also demonstrates what needs to change to prevent violent extremism from further destabilizing in the sub-region. The concluding section summarizes the salient points of the discussion.

Figure 1: The countries of western Africa. Source: Encyclopaedia Britannica, Inc.

1. A Note on Methodology

The discussion in this paper is qualitative in nature and adopts analytical, comparative, descriptive, and historical tools to examine the recent trends of violent extremism in West Africa. It is a remote-based content analysis of both primary and secondary sources such as government publications, scholarly articles, books, existing public information, and media analyses on the subject matter. The paper adopts an exploratory analytical framework as the tool of the investigation. The aim is to discover and make assessable to readers a body of knowledge in the area of violent extremism in the sub-region. The objective of exploratory research is to formulate and investigate a research problem that is not clearly defined. This method is used for an investigation, which is more precise, for a better appreciation of the existing problem, and for clarification of concepts and priorities to develop hypotheses for further research.

2. Literature Review

One of the most antagonizing challenges to global peace today “is the expanding reach and destabilizing impact of violent extremism,” especially in the western part of Africa (Lindborg, 2016). This short review of literature focuses on the emergence of the term “violent extremism.” That is meant to help put the entire discussion in context. According to the Australian National Counter-Terrorism Committee Framework, violent extremism is “a willingness to use or support the use of violence to further particular beliefs, including those of a political, social or ideological nature. This may include acts of terrorism” (Living Safe Together, n.d.:1). This definition emanated from deliberations after the 7 July 2005 bombings in London. Nearly a month after the London bombing, as indicated by Nasser-Eddine et al. (2011), there was a special emergency meeting in Tampa, Florida, to discuss a new approach to countering terrorism. Membership consisted of directors of the intelligence unit and Special Force Commanders of the US and other allies of the United States. Fox (2005: 15) asserts that after that meeting, the global War on Terror (GWOT) was to be replaced by Struggle Against Violent Extremism (SAVE).

Several terminologies are associated with “violent extremism” and “terrorism.” Understanding some of these terminologies could help develop deep knowledge of the activities of the extremists. They include counter-radicalization, violent extremism, de-radicalization, extremism, ideology, insurgent, Islamism, radicalization, terrorism, and resilience. The Merriam-Webster dictionary defines “extremism” as a “belief in and support for ideas that are very far from what most people consider correct or reasonable.” Therefore, “extremism” can be associated with behaviours, conducts, or attitudes that are considered outside the accepted standards, models, or norms. This lexical understanding of extremism “highlights the inherently subjective nature of the term, which can take on different meanings depending on who defines the norm and decides what is acceptable or not accordingly” (UNESCO, 2017: 19). When used within the context of “violent extremism”, the term “radicalization” can be highly debatable. Lexically to be “radical” is to go far beyond the norm. Politically, however, “radical” represents the desire to introduce fundamental changes to political thought. In the context of “violent extremism”, “radicalization” connotes “the processes by which a person adopts extreme views or practices to the point of legitimizing the use of violence” (Jamieson and Flint, 2015). “Resilience” is seen, generally, as the ability of an individual to recover readily from adversity, depression, or the like. When situated within the context of violent extremism, the term demonstrates “the ability to resist – or not adhere to – views and opinions that portray the world in exclusive truths, which legitimize hatred and the use of violence” (UNESCO, 2017: 20).

Some writers distinguish between “terrorism” and “violent extremism” (see Abbas, 2019; Basit, 2021; Bergin and Hately, 2015; Lake, 2002; Mroz (2009b). For Lake (2002:26), the borderline revolves around the aim and the purpose for which those activities are carried out. While “violent extremism is to provoke the target into a disproportionate response ... the purpose of terrorism is to endogenise the capabilities of both the terrorists and the target.” Mroz (2009b) observes that, the line of demarcation between terrorism and violent extremism is anything but thick. Mroz postulates that, “violence in the absence of reason, or rather, the belief that committing an act of violence will produce benefits that outweigh the cost of human life. Violent extremism is homicide, genocide, fratricide, and, yes, it can also be terrorism.” Mroz (2009b)

further indicates that the difference also rests on the modus operandi of the duo's violent activities. According to Mroz, while it is hard to counter violent extremism, countering terrorism is relatively easy.

In comparing extreme-right violence to Islamist extremists, Bjørgo and Ravndal (2019: 8-9) make the difference based on the frequency and the outcome of the attacks. Bjørgo and Ravndal argue that, "right-wing violence and terrorism differ significantly from attacks by Islamist extremists in terms of frequency and intensity. Between the 9/11 attacks and 2016, Islamist extremists killed 119 people in 31 deadly attacks in the US, while right-wing extremists killed 158 people in 89 deadly attacks. 17 During the same period (2001-2016) in Western Europe, Islamist extremists killed 539 people in 17 deadly attacks, while right-wing extremists killed 179 people in 85 deadly attacks. 18 Out of these 179 people, 77 were killed in the 22 July attacks." The high fatalities associated with violent Islamist extremism make it a more severe security threat than extreme right terrorist activities. The situation is much more complicated than meets the eye. In other words, one size does not fit all. In some countries, such as Germany, Norway, Sweden, and the US, attacks emanating from extreme rights have killed more people than violent Islamist extremists (Schuurman, 2019). It is worth noting that conceptually, violent extremism or violent Islamist Jihadism and terrorism are often used interchangeably in the literature (Basit, 2021; Schmid, 2017; Schmid, 2014). In the final analysis, the distinction between terrorism and violent extremism remains a contested issue.

In today's technology-driven and globalized world, borders do not confine the twin concepts of terrorism and violent extremism. While the motives behind the formation of groups such as al-Shabab, Boko Haram, ISIS, and the Taliban are influenced by geopolitics and are operationally interrelated, the reasons for the emergence of these extremist groups and why individuals are motivated to join their campaigns are unique, complex and distinct. Recent extremist attacks in Afghanistan, Nigeria, Norway, Pakistan, and the US, among others, "demonstrate the global reach of violent extremists" (Sheikh and Svensson, 2022). Many conflict and terrorism analysts give diverse reasons that will trigger the use of violence to address one's concerns (see Ardila, 2002; Furnish, 2005; Hudson, 1999; Lawal, 2002; McCauley, 2002; Reid, 2002; Thackrah, 2004). Among the root causes are grievances tied to political exclusion, social marginalization, repression by the state, abuse by security services, and lack of access to justice or resources (USAID, 2009). Others attribute violent extremism to the desire of the extremists to inflict as much pain as possible, cause disaffection between the public and the state authorities, seek vengeance, cause fear and panic, and create psychological unrest (Ambrozik, 2019; Wilhelmsen and Youngman, 2020).

3. Current Trends and Drivers of Violent Extremism in West Africa

After the terrorist attacks of September 11, 2001, there have been several distinct phases in violent extremism and terrorist activities in Syria, Iraq, and Afghanistan, with a concurrent surge in Nigeria. Since then, violent extremism continues to spread in West Africa with a seemingly unbeatable resilience despite years of efforts by the regional states and some international actors to counter extremism in the sub-region. Across the West African sub-region, the evolving violent extremism can be deconstructed by way of several internal and external trends. The literature on

conflict studies and management has attributed the current violent attacks in the sub-region to a combination of old and new conditions, which make the region a fertile ground for terrorism to thrive. Such driving conditions include the inability of regional leaders to develop their national economies and the issue of porous borders across the sub-region, which allows violent actors to move freely from one state to the other with ease (Frimpong, 2020). Others also associate the escalating extremist attacks with the perennial conflict between farmers and herdsman, which is often necessitated by the disastrous consequences of climate change; and the fallout of the global war on terror, among others. These non-exhaustive conditions and other country-specific social forces converged to fuel violent extremism in most parts of the sub-region. The most volatile and affected areas include Central Mali in the west, Burkina Faso in the center, and the area stretching from the Lake Chad Basin in the East (Moderan, 2021). Most conflict analysts fear that the increasing presence of religious extremists in neighboring Mali and Burkina Faso presents a serious spillover threat for recruitment and radicalization in Niger, Cote d'Ivoire, Togo, Ghana, and Benin.

Central Mali is often associated with unending security challenges because the area has always been engrossed in inter-communal conflicts. The proliferation of violent non-state actors and “elements” of self-styled defense groups, including brigands and extremist ‘jihadist’ groups, make the area the epicenter for violent clashes. The absence of a consistent functional state, which is exacerbated by the seeming neglect of the country by regional and international actors, makes the country and its environs even more susceptible to local violent non-state actors (Mathieu, 2017). Examples of the radical Islamist groups actively operating in Mali include Al-Qaeda in the Islamic Maghreb (AQIM), the “Katiba Macina”, Al Mourabitoun, and the Movement for Oneness and Jihad in West Africa (MUJAO), among other notable groups (Mathieu, 2017). These violent extremists have become more integrated and established in the community, taking undue advantage of the devastating poverty in local communities and the weak governance structures, in particular, to destabilize the country. As a result, within a decade (2012-2022), many observers of the situation in Mali do not hesitate to declare the country a disastrously failed state.

The situation in Mali is particularly central to interpreting the increasing violent extremism in the West African sub-region. The rise of Al-Qaeda in the Islamic Maghreb (AQIM) in the northernmost provinces of Mali following the Tuareg rebellion in 2012 accelerated the weakening governance structures and the near-collapse of the state, providing the window of opportunity for religious extremists to spread their tentacles across the region (Lecocq and Klute, 2013). The failure of the Malian ruling government to nip the rebellions in the bud had led to a series of coup d'états (Chauzal and van Damme, 2015). The country is currently under sanctions imposed by the Economic Community of West African States (ECOWAS) in 2021 due to the inability of the country's military government to keep to the road map in transitioning Mali into a civilian rule following its second military coup within nine months.

A desperately poor landlocked country subjected to intermittent bombing raids and ambushes since 2015, Burkina Faso is another state where the trend of violent extremism is on the rise (Bisson et al., 2021). Between 2016 and 2018, Ouagadougou, the capital city, witnessed a series of attacks by groups affiliated with al-Qaeda in the Islamic Maghreb. Some analysts posit that the violence in Burkina Faso is a spillover effect of the extremist activities in the Sahel (Faleg,

2020; Nsaibia, 2021). This is particularly the case for the provinces of Oudalan and Soum located in the Sahel region. The attacks spread along the 1,325 km border with Mali in the northern part of the country, covering some provinces in the west, such as Kossi, Kénédougou, and Yatenga (Le Roux, 2019). Armed violent extremists operating on the border between Mali and Niger have destabilized the governance structures and infiltrated the security agencies of Burkina Faso, subjecting the country to an unprecedented humanitarian crisis. An estimated 2.2 million Burkinabes, including 1.2 million, were in dire need of emergency humanitarian assistance as of January 2020.

Figure 2: Detailed administrative map of Burkina Faso. Source: vidiani.com

The heterogeneous nature of the armed extremist groups in Burkina Faso makes it very challenging to analyze. From bandits, ethnic minorities, local warlords, and farmers to radical Islamist jihadists such as Al Qaeda in Islamic Maghreb (AQIM), Boko Haram, and Jama'a Nusrat ul-Islam wa al-Muslimin (JNIM), every ethnic group, it would seem, has one form of an extremist group or affiliated to another group (Engels et al., 2018). This cast a delicate web of shadows over the actual triggers of the extremist attacks in most parts of the country. While several conflict analysts would trace the root causes of the disturbances in Burkina Faso to the conflicts in the Sahel region and that of neighbouring Mali, some have argued that extreme poverty resulting from many years of economic mismanagement plays a significant role in sowing seeds of dissatisfaction and disenchantment in the country (see Barkindo, 2020; Venturi, 2019). It is worth noting that the government of Burkina Faso, like its counterparts in the Sahel Region, has never

been able to “wean” its officials from the neo-patrimonial practices that breed clientelism, corruption, and misappropriations of the country’s meagre natural resources (Snyder et al., 2018).

Today, Burkina Faso's jihadist organizations are operating and terrorizing the citizens with little or no difficulty. What is even more serious about the operations of these extremists is their sudden change in target (Lapegna, 2021). Primarily, attacks had previously focused on foreign officials in the country and military personnel. Though this category is still affected, the majority of the victims are now innocent civilians. Despite the rise in anti-terrorism operations by the state with the support of the international community, violent extremism continues to leap up with surprising nimbleness. This is the result of a combination of internal and external factors. There are long-established structural challenges within Burkina Faso since its independence from France on 5 August 1960. Such structural challenges as ethnic and religious tensions, endemic corruption, and mismanagement of the economy resulting in chronic underdevelopment render the country vulnerable to violent extremism (Nsaibia, 2021). Indeed, the expression of violent extremism in Burkina Faso is in myriad ways throughout the country. However, some of the contributing factors span the Sahel region. Decades-old problems with poor infrastructure, socioeconomic marginalization, unemployment, and persistent famine because of years of drought have combined with the evolving community support for armed groups to increase the vulnerability of the central Sahel region to extremist campaigns. Systemic corruption across the region also alienates the citizens from states’ institutions (Cooke et al., 2016). Available data across Burkina Faso, Niger, and Mali indicates that among the most important determinants of support for the activities of violent extremist groups is the perception that state officials are not only corrupt but also use their ill-gotten money to abuse and subdue vulnerable citizens (see Raineri, 2018).

Meanwhile, the Islamic State West Africa (ISWAP) and Boko Haram continue to exploit these old and new vulnerabilities in the Lake Chad Basin, increasing anxiety and insecurity among the citizenry. The attacks of these violent extremists have spread to several countries with unimaginable destructions. Since 2017, persistent violent attacks in the area have produced catastrophic statistics. (Frimpong, 2020). For instance, nearly 7 million people are seriously in need of emergency food deliveries, with over half a million children in the acute phase of malnutrition, while 2.5 million are said to be internally displaced persons (IDPs) (Cooke et al., 2016). The violent operations of these groups have also hampered access to land ownership and agricultural activities, exacerbating the complex humanitarian crisis of the Lake Chad Basin. These extremist Jihadists are also involved in ambushing cities and villages, abductions and recruiting youngsters to be trained as suicide bombers, using improvised explosive devices, and looting farms in the area. This affects the annual harvest of the subsistence farmers, which forms the source of economic livelihood for most of the rural residents in West African affected communities.

The security implications of these violent extremist attacks have a direct linkage with the growing insurgencies in Burkina Faso and Mali. In other words, the extremist security crisis has exerted a destabilizing toll on Burkina Faso, as it has on Mali. For instance, on Monday, 24th January 2022, there was a major spectacle in Burkina Faso, as the military formally declared the overthrow of the government of Roch Kaboré. This comes months after the double-putsch in Mali,

where the military ousted the late President Ibrahim Boubacar Keïta in August 2020. The military junta promised the international community, particularly the regional bloc (ECOWAS) that they would return the country to civilian rule within months. However, in May 2021, a second coup d'état was staged to roll back the gains made in the transition processes and reassert the military control over the affairs of the state. The military government later set out plans for long transition period. This move by the junta forced the Economic Community of West African States (ECOWAS) to impose additional sanctions on Mali. As I struggle to finish this paragraph, news just coming in is that the regional bloc – ECOWAS – has suspended Burkina Faso due to the 24th January coup. Less than five months ago, Guinea found itself in a similar situation when the military announced on national television that they had removed President Alpha Condé from office. Unlike the Guinean coup and those in Sudan, the motivation for the coup in Burkina Faso is mimicking that of Mali's - both coups are against the insurgents that are gradually taking the shape of the “infamous” Arab Spring, which had collapsed some well-established dictators in North Africa. Following the epidemic of military takeovers in Burkina Faso, Chad, Guinea, Mali, Sudan, and a failed one in Guinea-Bissau, some regional security analysts are questioning why Africa is experiencing the current wave of coups after democracy (it would seem) had become entrenched in the continent. I intend to address this question on a different platform.

The persistent Islamist Jihadist attacks in these countries fuel public disenchantment against the governments and heighten resentment within the military. The general sentiments among the soldiers are that they are made to defend the state against these highly motivated violent extremists without adequate preparation. The recent putsch in Burkina Faso and the 2020 and 2021 coups in Mali, and even the 2012 military takeover in Burkina Faso, are all outbursts “of exasperation from the lower and middle-ranking soldiers who risk their lives on the front line in what is a brutally uncompromising conflict” against extremist groups in those countries. Of course, the crisis in the Sahel region is nothing new. For over a decade, inter-communal tensions and Islamist Jihadists have heightened insecurity in the sub-region, which weakens the ability of the governments to carry out their basic administrative functions and provide essential public services. It is clear that the age-old strategy in curtailing the spread of violent extremism in the Sahel, where communal violent extremists and terrorist groups have a foothold, needs some rethinking. The goal of any strategy to reduce or prevent the incidence of violent extremism in the Sahel should be to map out a national policy framework, which would incorporate the empowerment and mobilization of youth groups and domestic-based civil society groups as the vanguards for the prevention of and responding to violent extremism in the region. The 2013's intervention of the West African and French troops in Mali freed some cities from the occupation of extremist Islamic jihadists . However, this did not stop the expansion of extremist groups in the country. Moreover, over the last three years, especially in Burkina Faso, the spiral of instability has been in the accelerating mode. In Burkina Faso, patterns of indiscriminate attacks on security outposts and civilians rapidly spread from the more remote border areas of the south to affect the increasingly close communities of Ouagadougou (see Melly, 2022). The safety of the highway that links the eastern side to the city of Fada-Ngourma and the border with Niger can no longer be guaranteed. Mines are hidden along the rural roads in the area, threatening daily

commuting to schools and markets. Armed groups in Solhan and Tadaryat villages in the Yagha province slaughtered at least 174 people last June (Mabera et al., 2020).

Figure 3: The G5 Sahel Countries – Burkina Faso, Chad, Mali, Mauritania and Niger

Another disturbing trend in violent extremist and terrorist activities in the West African sub-region is Boko Haram’s violent extremist operations in Nigeria, which has a spillover effect on nearby Benin, Cameroon, and Ghana, among others. Boko Haram, a terrorist group in northeastern Nigeria, is officially known as Jamā’at Ahl as-Sunnah lid-Da’wah wa’l-Jihād (Adelaja et al., 2018). The group seeks to oppose western education and impose the Islamic form of governance, known as sharia’ law, throughout Nigeria. The Jihadist group is also active in northern Cameroon, Chad, and Niger. The emergence of Boko Haram in 2009 represents an expression of Nigeria’s experience of modern-styled violent extremists and terrorists’ activities around the globe (see Sodipo, 2013). Boko Haram like the other violent extremist groups we have already discussed has exploited the grievances of the public over the corruption of state officials, widespread poverty, abuses by security forces, and the ethnoreligious divides in indigenous communities to champion their unsubstantiated version of the Islamic religion in Northern Nigeria, in particular, and in Nigeria as a whole. (Adelaja et al., 2018). Though Boko Haram has a nationwide appeal in Nigeria, the locus of an upsurge of their activities, including youth radicalization, has been in northern Nigeria. The reasons for this are not farfetched. The three prevailing theories used by analysts to explain violent extremism and/or terrorism lie in social identity theory, relative deprivation theory, and poverty theory (see Dim, 2017). Although all these theories can find expression in the general state of northern Nigeria, the poverty theory

explains away the devastating socio-economic conditions in the area that help create the conducive environment for the violent extremist activities of Boko Haram to flourish.

There is no doubt that Boko Haram is among the most savage and ferocious violent extremists that are behind the unending trends of violent attacks in the West African sub-region. Although they can spread their tentacles across the sub-region, northern Nigeria seems to be the epicenter of their nefarious schemes (Akinola, 2015). Currently, there are some concerns about everyday life in northern Nigeria. Many are hesitant to participate openly in discussions concerning Boko Haram, which has become synonymous with abductions, kidnappings, destructions, and violent extremism. Since 2009, the Jihadist group has masterminded successful abductions and carried out several well-coordinated attacks across northern Nigeria and beyond, resulting in incomputable fatalities and creating thousands of unofficial refugees in the sub-region (Mantzikos, 2014). Like many so-called Islamic Jihadists, the targeted victims of Boko Haram include security forces, those who profess religious beliefs other than Islam, and to some extent, Muslims who do not share their “archaic” forms of Islamic teaching.

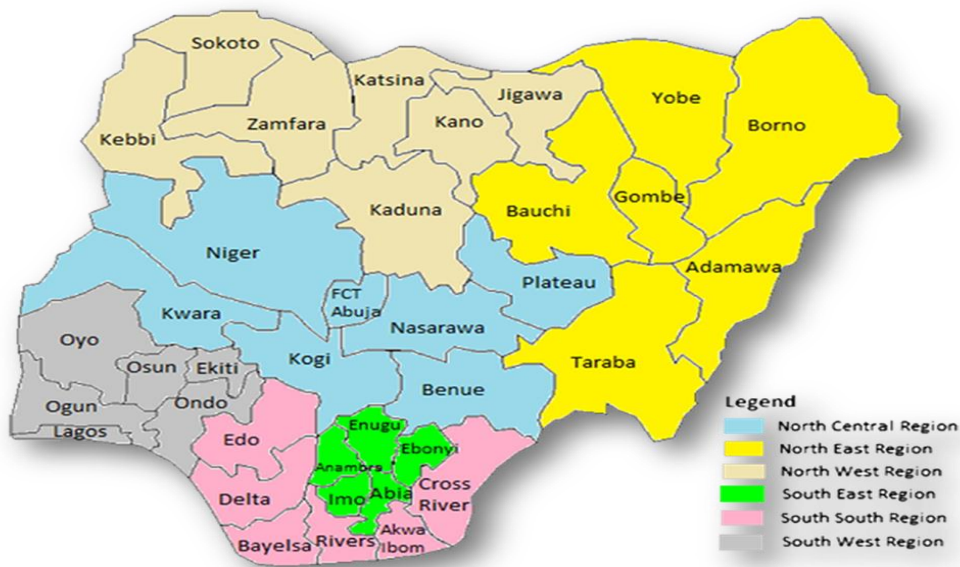

Figure 4. Political Map of Nigeria

Among the many destructive attacks of Boko Haram is the abduction of the Chibok students on the night of April 14, 2014. On that fateful night, Boko Haram militants ransacked a government girls’ secondary school in Chibok, Borno State, Nigeria, and kidnapped 276 students who had gathered there to take exams (Pearson and Zenn, 2021). These were mostly young Christian girls aged from 16 to 18. The incident had sparked one of the most talked-about social media campaigns around the globe, with tweeters using the hashtag #BringBackOurGirls. Shortly after they were kidnapped, some of the girls managed to escape, while the International Committee of the Red Cross (ICRC) negotiated the release of about 100 more in exchange for the release of Boko Haram imprisoned militants. One of those who managed to escape helped us understand the main reason for the abductions. The escapee told the BBC Hausa service that Boko

Haram militants had inquired, "You're only coming to school for prostitution. Boko [Western education] is haram [forbidden] so what are you doing in school?" The 2014 Chibok kidnapped girls constitute a minute fraction of the numerous victims of Boko Haram. The exact figure for Boko Haram victims is hard to access, but according to Amnesty International, no less than 2,000 women and young girls might have fallen victims to the Jihadists' perennial abductions since 2014 (Amnesty International, April 14, 2015). The devastating consequences of the violent attacks of Boko Haram are captured in this quote by the Amnesty International Nigeria office:

Since the start of 2014, Amnesty International documented at least 300 raids and attacks carried out by Boko Haram against civilians. During their attacks on towns, they would systematically target the military or police first, capturing arms and ammunition before turning on the civilian population. They would shoot anyone trying to escape, rounding up and executing men of fighting age. Almost all towns and villages in Borno state have a long list of missing persons, mostly women, girls, and young men.

The underlying dynamics and/or causes of the violent extremist attacks by Boko Haram are not in any way different from those I have already discussed concerning Burkina Faso and Mali. It is public knowledge that the emergence of Boko Haram in northern Nigeria has everything to do with the limited economic opportunities for youth development, the perceived corruption of government officials, and the general ubiquitous poverty level in the area. Although Nigeria is home to the second-largest proven oil reserves in Africa, 70% of the population in northern Nigeria lives below the poverty line. As of 2020, Nigeria was the leading oil producer in Africa, with a production level amounted to 86.9 million metric tons in the country. Yet, the unemployment rate in the northern part of Nigeria, mainly among Muslims, is higher than the national average (see table 1 for more details). These factors and many others help violent extremists to derive support from the citizens.

Table 1. Regional Divergences in Quality of Life

Region	Youth Literacy (% , Age 5-16)	Primary School Attendance (%)	Secondary School Attendance (%)	Access to improved Drinking Water (%)	Access to improved Sanitation (%)	Small & Medium Business per 100,000	Watches Television Once a Week (%)	Reads a Newspaper Once a Week (%)
North East	18	43	24	39	28	9	19	9
North West	24	37	21	47	37	13	21	10
North Central	43	67	41	51	27	18	49	19
South West	78	79	64	73	26	20	73	21
South South	70	80	59	63	32	14	75	30
South East	66	79	85	71	41	15	52	27

Sources: Nigeria National Bureau of Statistics, Nigeria National Population Commission, and the U.S. Agency for International Development. Survey figures for “Drinking Resources” and “Sanitation” are from 2012, all others are from 2010.

The situation in northern Nigeria provides a perfect fertile ground for both violent extremism and radicalization to flourish. While violent extremism can be seen as “the beliefs and actions of people who support or are willing to use ideologically motivated violence to achieve radical ideological, religious or political goals,” radicalization refers to the process through which an individual or group of individuals join violent extremist groups (Living Safe Together, n.d.:1). Changes in one’s self-identification, or factors leading to the same, are often the starting point of individual radicalization. Those changes are mostly fueled by unaddressed grievances regarding domestic or international issues. Domestically, what is happening in northern Nigeria is traceable to the time of independence of the country. Immediately after Nigeria’s independence in 1960, the struggle for ethno-religious identities and mutual distrust in the north and south hampered the development of a true pan-Nigeria identity. Politics in Nigeria in those intervening years was characterized by fierce competition for economic resources, which is still one of the driving factors for violent clashes in the country. “This competition...encourages recourse to sectional identities, so much so that loyalty to ethnic communities takes precedence over national loyalty” (Joseph, 1988: 43). Unfortunately, some state officials are considered subtle facilitators of these unhealthy competitions. This degenerates into a fierce struggle for political power, which in turn fuels ethno-religious sentimentalism within increasingly religious intolerant communities.

Ghana has been a model of democracy in the West African sub-region since the inception of the Fourth Republic in 1993. Despite several intense political tensions over the outcomes of some elections, the country has witnessed three enviable peaceful presidential transitions from one political party to another (Osei, 2018). Ghana's current and previous governments have always exhibited political objectives or perspectives, which focus on the country's industrialization agenda, making the private sector the engine of economic growth, agricultural sector development, and job creation being the key pillars. Indeed, a nation’s stable security and democratic environment provide a conducive platform for institutional development and economic growth. A vibrant civil society and a strong democratic political heritage are the best assets Ghana has to help tackle all political-related challenges. In other words, in the imaginary world of a perfect political environment, Ghana has it all to be regarded as a model democracy for the West African sub-region.

Despite these achievements, the security of Ghana has deteriorated significantly lately, with an unprecedented increase in organized crimes such as armed robbery, abductions, “contract killings”, and a series of kidnappings in major cities like Accra, Cape Coast, Kumasi, Takoradi, and Tamale. For instance, on September 12, 2020, a University of Ghana law lecturer, Professor Emmanuel Benneh, was murdered in his house. The murder of Ahmed Hussien Suale, a 33-year-old investigative journalist, on January 16, 2019, is still a subject matter for intense debate in the country. Lastly, on February 9, 2016, a Member of Parliament (MP) for Abuakwa North, Mr. J.B. Danquah-Adu, was stabbed dead in the early hours of the day. Similarly, two Canadian girls were kidnapped in Kumasi in June 2019. Before the Kumasi incident, four young girls were kidnapped in Takoradi in 2018. After a year of investigation, the four Takoradi girls were confirmed dead by the police. However, the police were able to rescue the Canadian girls after a few weeks of intense pressure on the authorities. There are still some lingering questions regarding the death of the Takoradi girls. These examples are not isolated cases; there are many reports of attacks and

killings of police officers, chiefs, entertainers, and election-related killings, especially in the 2020 general elections, where six people lost their lives.

Concerning violent extremism in Ghana, the magnitude, the actors, and the modus operandi cannot in any way – substance or form – compared to that of Burkina Faso, Mali, and Nigeria; for there is no Islamist Jihadist or terrorist attack in Ghana as of yet. However, most of the underlying causes of violent extremism (in all forms) are ripened in Ghana: youth unemployment, abject poverty in most parts of the country, marginalization and politicization of state institutions, corruption, social (and political) inequalities, the threat of terrorism and youth radicalization, as well as porous borders, are the prevailing circumstances that lead to violent extremism. None of these causes of violent extremism is in short supply in Ghana. Accordingly, the tendencies for violent extremism manifest in political vigilantism, chieftaincy and chieftaincy-related conflicts, inter-, and intra-religious tensions, and farmer-Fulani herder clashes, among others (see European Union Report, 2020). All these issues provide a powerful stimulus for extremist groups that seek to garner support among the local population to be able to recruit and radicalize aggrieved parties.

In Northern Nigeria, Niger, Burkina Faso, and Mali, terrorist activities and violent extremism are still on the rise, especially in Nigeria, where recent attacks have targeted churches in northwestern Nigeria. In neighboring Burkina Faso, the deteriorating security situation has fueled attempted extremist attacks on a Catholic Church in the Upper West Region's town of Hamile. There are also intermittent communal conflicts between Mossi and Fulani ethnic groups in the region. There is, therefore, a real threat of possible infiltration of extremist groups into the country.

4. Combating Violent Extremism in West Africa

In recent years, the increasing trends of terrorist activities and violent extremism in West Africa have been complex and negatively impactful. The security implications of the menace are unquantifiable. Violent extremism also takes a heavy toll on the development of democratic institutions and economic growth of affected countries, which affects the livelihoods of vulnerable groups like the elderly, women, and children. In the Lake Chad Basin, the devastating impact of Boko Haram cannot escape even the most “uninitiated” security analyst. The intractable ethnic and religious conflicts in northern Mali facilitate the operations and recruitment tactics of violent extremist groups, allowing them to carry out attacks across borders in the region with impunity. Indeed, conflicts and violent extremism in Mali have become a chicken and egg dilemma; it is difficult to figure out which instigates the other. The unending political instability in Libya is breeding and exporting new strains of ethnic tensions, violent extremism, and Islamic Jihadism to West Africa. On the back of persistent economic, social and religious vulnerabilities, the insecurity emanating from extremist activities has led to a surge in smuggling, human trafficking, and migration. Trade routes in areas that once carried myrrh and salt across the region are increasingly becoming the facilitating itineraries for the illicit trade of weapons, drugs, and people (Sollazzo and Nowak, 2020).

The Economic Community of West African States (ECOWAS), the sub-regional body, has formulated different strategies to nip this menace in the bud. While these strategies, without a doubt, have helped reduce the effects of the violent attacks, the trends of violent extremism and

terrorist insurgency are still rising in some Western African countries (Subedi and Jenkins, 2016). There is no one-size-fit-all solution for a problem of this magnitude. Mapping out strategic security measures to counter the menace is important but not enough. Security solutions do not often focus on addressing many of the taproots that breed violent extremism. Indeed, the aftermath of 9/11 and the subsequent US wars in Afghanistan and Iraq revitalize the feasibility of the argument that terrorism and extremism could not be countered and successfully defeated solely by a military response. A practical case in point is the Nigerian government's handling of the Boko Haram menace in the country. When the insurgency group started in 2009, successive Nigerian governments resorted to brutal force to curb the Boko Haram menace. On 21 April 2013, for instance, the Nigerian military killed over 200-suspected members of the Boko Haram in a single operation (Pearson and Zenn, 2021). With countless killings, arrests, and jailing of suspected members, supporters or financiers of the militant group, the devastating attacks of the group on innocent civilians continue to escalate in northern Nigeria and beyond.

The military response to militant or extremist groups will often result in more terrorism and fatal violent reprisals against the civilian population. To this end, several countries began expanding and retooling their toolkits for counterterrorism by including what is known in the literature as “soft approaches” to counterterrorism. Others refer to this approach as CVE or countering violent extremism programming (Wolfe et al., 2019). USAID piloted this model in Chad and Niger in 2006, which proved tremendously successful. The operational principles of the CVE program include fostering “long-term solutions by building West African government and civil society capacity to counter” violent extremism in the sub-region; promoting “knowledge sharing and synergy by working closely with a broad spectrum of CVE actors” in the field; and ensuring “that interventions do not have harmful unintended consequences” (USAID, 2021: 2). Therefore, instead of resorting to military responses to the brutalities of the violent extremists, leaders of the West African sub-region may need to revisit the CVE model. There is little research to support the military approach to combating violent extremism. Indeed a report compiled by RAND researchers on terrorist groups from 1968 to 2006 “...indicate[s] that terrorist groups are defeated by military force less than 10 percent of the time, but that nearly 85 percent of groups end because of operations carried out by local police or intelligence agencies or because they negotiated a settlement with their governments.” (RAND Annual Report, 2008: 9). Even if the sub-regional body (ECOWAS) has the necessary military prowess (I doubt it does) to defeat violent extremism, there is an urgent need to shift strategies to align with what evidence tells us will work in the fight against extremism. Such strategies must be rigorous and measured. To this end, I offer a few priority areas to consider:

1. Understanding the local context will be a facilitating factor for any strategy to achieve the needed results. While the menace of violent extremist attacks has become an interrelated global trend, the reasons are varied. The motivating factors that will propel a British to join ISIS are markedly different from that of a young female suicide bomber who risks her life to support the illogical ideology of Boko Haram in Nigeria. Understanding these unique contexts would be key to mapping out sustainable strategies and responses to counter radicalization and violent extremism.

2. Security responses and law enforcement efforts must be just and responsible. Violent extremist groups and terrorists seek to provoke state overreaction, hoping that repressive reactions will strengthen the legitimacy of their violent attacks. Thus, the need to deliver measured law enforcement and proportionate security responses to violent attacks or threats of violent extremism are crucial. A 2014 Global Terrorism Index by the Institute for Economics and Peace affirms that, “countries, where terror attacks are concentrated, are highly correlated with those where the state commits gross human rights abuses, such as extrajudicial killings.” Extrajudicial penalties or killings and heavy-handed tactics “often serve to fuel the grievances that motivate the violence and advance the agenda of extremists” (IEP, 2014).

3. Efforts to combat terrorism and violent extremism in the sub-region must move beyond guns and armour vehicles to focus on enabling civil society organizations and empowering local communities. I cannot emphasize this last point enough. Lasting solutions to radicalization and violent extremism are not achievable by military interventions and oppressive state policies alone. Community leaders, influential family heads, and civil society organizations need to be empowered to identify those at risk of radicalization before things get out of hand. A report by the United States Institute of Peace (USIP) posits that, “the grievances that fuel radicalization often are exacerbated by an absence of social, peer and family support, as well as a lack of skills or ability to identify and develop non-violent, practical solutions to these problems” (USIP, 2016).

Conclusion

This paper has been explaining the increasing trends of violent extremism in West Africa. The discussion outlined the drivers behind the rising influence of extremist groups in the sub-region. The paper also highlighted the response of the Economic Community of West African States (ECOWAS) to curb the increasing threat of violent extremism in the sub-region. The situation is more volatile in some countries than in others. Burkina Faso, Chad, Mali, Niger, and Nigeria are the most affected states by the activities of extremists and terrorist groups. Among the fatal violent extremist groups in the Sahel region in particular, and the West African sub-region as a whole, are Jama'at Nasr al-Islam wal Muslimin (JNIM), Boko Haram, Al Qaeda, and the Islamic State West Africa. Boko Haram, an affiliate of ISIS, is a jihadist terrorist organization based in Nigeria. The group also carries out intermittent violent attacks in Cameroon. Jama'at Nasr al-Islam wal Muslimin, the al-Qaeda affiliate, has conducted several fatal attacks in Mali.

The literature on security studies and management has attributed the current violent extremism in the sub-region to a combination of old and new conditions, which make the sub-region a fertile ground for terrorism to thrive. Such driving conditions include the inability of regional leaders to develop their national economies and the issue of porous borders across the sub-region, which allows violent non-state actors to move freely from one state to the other with ease. Others also associate the escalating extremist attacks with the perennial conflicts between farmers and Fulani herdsmen, which are often necessitated by the disastrous consequences of climate change; and the fallout of the global war on terror, among others. When an intractable conflict persists, it serves as a breeding ground for dispersed violent non-state actors and extremist groups to fester. This also presents a conducive atmosphere for them to infiltrate the political elites and establish dangerous political alliances, making it difficult to defeat them. Countering

and preventing violent extremism come with multifaceted approaches. However, the one often resorted to is the use of brutal force. The predominant reliance on military force to counter violent extremism often end up providing the extremists with the much-needed justification and legitimacy for more violence.

Çıkar Çatışması: Yazar(lar) çıkar çatışması olmadığını beyan eder.

Disclosure Statement: No potential conflict of interest was reported by the author(s).

References

- Abbas, T. (2019). The Nature and Extent of Countering Violent Extremism in the United Kingdom. In von Hlatky, S. (ed.), *Countering Violent Extremism and Terrorism: Assessing Domestic and International Strategies* (Vol. 8, pp. 127–141). McGill-Queen’s University Press.
- Adelaja, A. O., Labo, A. & Penar, E. (2018). Public Opinion on the Root Causes of Terrorism and Objectives of Terrorists: A Boko Haram Case Study. *Perspectives on Terrorism*, 12(3), 35–49.
- Akinola, O. (2015). Boko Haram Insurgency in Nigeria: Between Islamic Fundamentalism, Politics, and Poverty. *African Security*, 8(1), 1–29.
- Ambrozik, C. (2019). Countering Violent Extremism Globally: A New Global CVE Dataset. *Perspectives on Terrorism*, 13(5), 102–111.
- Amnesty International (April 14, 2015). Nigeria: Abducted women and girls forced to join Boko Haram attacks.
- Barkindo, A. (2020). The Sahel: A New Theatre for Global Jihadist Groups?. *Counter Terrorist Trends and Analyses*, 12(2), 21–26.
- Basit, A. (2021). Conspiracy Theories and Violent Extremism: Similarities, Differences and the Implications. *Counter Terrorist Trends and Analyses*, 13(3), 1–9.
- Bergin, A. and Hatley, S. (2015). *Security through aid: Countering violent extremism and terrorism with Australia’s aid program*. Australian Strategic Policy Institute.
- Bisson, L., Cottyn, I., de Bruijne, K. & Molenaar, F. (2021). Insecurity in Burkina Faso: a pastoral perspective. In *Between hope and despair: Pastoralist adaptation in Burkina Faso* (pp. 11–13). Clingendael Institute.
- Bjørge, T. & Ravndal, J. A. (2019). *Extreme-Right Violence and Terrorism: Concepts, Patterns, and Responses*. International Centre for Counter-Terrorism.
- Boyle, M. J. (2008). The War on Terror in American Grand Strategy. *International Affairs (Royal Institute of International Affairs 1944-)*, 84(2), 191–209.
- Center on Global Counterterrorism Cooperation. (2013). Recommendations for Action by Regional and International Bodies. In *Countering Violent Extremism and Promoting Community Engagement in West Africa and the Sahel: An Action Agenda* (pp. 10–15). Global Center on Cooperative Security.
- Chauzal, G. & van Damme, T. (2015). Rebellion and fragmentation in northern Mali. In *The roots of Mali’s conflict: Moving beyond the 2012 crisis* (pp. 30–42). Clingendael Institute.
- Coleman, J., Dal Santo, E., Demuyneck, M., Vellage, L. & Vermeersch, E. (2021). Dynamics of Support and Engagement: Understanding Malian Youths’ Attitudes towards Violent Extremism. Report, The International Centre for Counter-Terrorism – The Hague.
- Cooke, J. G., Sanderson, T. M., Johnson, J. C. & Hubner, B. (2016). The Context: Corruption, Fragility, and Hardship in the Sahel and Lake Chad Basin. In *Militancy and the Arc of Instability: Violent Extremism in the Sahel* (pp. 4–14). Center for Strategic and International Studies (CSIS).

- Demuyneck, M. (2021). Civilians on the Front Lines of (Counter-) Terrorism: Lessons from the Volunteers for the Defence of the Homeland in Burkina Faso, Policy Brief, *The International Centre for Counter-Terrorism*.
- Dim, E. E. (2017). An Integrated Theoretical Approach to the Persistence of Boko Haram Violent Extremism in Nigeria. *Journal of Peacebuilding & Development*, 12(2), 36–50.
- Engels, B., Campbell, H. & Fall, A. S. (2018). Social Movement Struggles and Political Transition in Burkina Faso. In A. Murrey (ed.), *A Certain Amount of Madness: The Life, Politics and Legacies of Thomas Sankara* (pp. 255–268). Pluto Press.
- European Union Report, (2020). Preventing Electoral Violence and Providing Security to the Northern Border Regions of Ghana (NORPREVSEC) Programme. CRIS number: GH/FED/042-538, Financed under the 11th European Development Fund (EDF).
- Faleg, G. (2020). What if ... Burkina Faso Defeated Violent Extremism? In F. Gaub (Ed.), *WHAT IF ...?: 14 futures for 2024* (pp. 62–66). European Union Institute for Security Studies (EUISS).
- Frimpong, O. B. (2020). Violent Extremism in West Africa: Are Current Responses Enough? Southern Voices Network for Peacebuilding.
- Institute for Economics and Peace. (2014). Global Terrorism Index. http://www.visionofhumanity.org/sites/default/files/Global%20Terrorism%20Index%20Report%202014_0.pdf.
- International Crisis Group. (2021). Crisis Watch: Burkina Faso. https://www.crisisgroup.org/crisiswatch/database?location%5B%5D=21&date_range=custom&from_month=06&from_year=2021&to_month=06&to_year=2021.
- Jamieson, A. & Flint, J. (2015). *Radicalisation and Terrorism: A Teacher's Handbook for Addressing Extremism*, Brilliant Publications.
- Joseph, R. A. (1988). *Democracy and Prebendal Politics in Nigeria: The Rise and Fall of the Second Republic*. Cambridge University Press.
- Kometer, M. W. (2004). Nature of Terrorism. In *The New Terrorism: The Nature of the War on Terrorism* (pp. 5–17). Air University Press.
- Lapegna, A. (2021). Instability in the Sahel region and security concerns in Burkina Faso. *Aspenia Online*.
- Lecocq, B. and Klute, G. (2013). Tuareg separatism in Mali. *International Journal*, 68(3), 424–434.
- Lindborg, N. (2016). The Causes and Consequences of Violent Extremism and the Role of Foreign Assistance: Testimony Submitted for the Record Senate Appropriations Subcommittee on State, Foreign Operations and Related Programs. Congressional Testimony. <https://www.usip.org/publications/2016/04/causes-and-consequences-violent-extremism-and-role-foreign-assistance>.
- Living Safe Together, n.d.. “What is violent extremism?” <https://www.livingsafetogether.gov.au/Documents/what-is-violent-extremism.PDF>.
- Lord, K. M., Nagl, J. A. & Rosen, S. D. (2009). *Beyond Bullets: A Pragmatic Strategy to Combat Violent Islamist Extremism*. Center for a New American Security.

- Le Roux, P. (2019). *Responding to the Rise in Violent Extremism in the Sahel*. Africa Center for Strategic Studies.
- Mabera, F., Dlamini, K. & Makamase, M. (2020). Growing militancy in the Sahel and beyond. In P. Mthembu (Ed.), *SPOTLIGHT ON AFRICA: Mapping geopolitical trends for Quarter One 2020* (pp. 3–5). Institute for Global Dialogue.
- Mantzikos, I. (2014). Boko Haram Attacks in Nigeria and Neighbouring Countries: A Chronology of Attacks. *Perspectives on Terrorism*, 8(6), 63–81.
- Mathieu, B. (2017). Armed Rebellion, Violent Extremism, and the Challenges of International Intervention in Mali. *African Conflict and Peacebuilding Review*, 7(2), 60–84.
- Melly, P. (2022). Burkina Faso coup: Return of the military strongmen to West Africa. B.B.C. News.
- Moderan, O. (2021). Proliferation of Armed Non-State Actors in the Sahel: Evidence of State Failure? Italian Institute for International Political Studies (ISPI) Commentary.
- Nasser-Eddine, M., Garnham, B., Agostino, K. & Caluya, G. (2011). Countering Violent Extremism (CVE) Literature Review. *Counter Terrorism and Security Technology Centre. Defence, Science and Technology Organisation*, 105.
- Nsaibia, H. (2021). *The Sahel: Insurgency and fragile politics at the center of an unabated crisis*. Mid-Year Update: 10 conflicts to worry about in 2021, ACLED, 30-33.
- Osei, A. (2018). Elite Theory and Political Transitions: Networks of Power in Ghana and Togo. *Comparative Politics*, 51(1), 21–40.
- Pearson, E. & Zenn, J. (2021). A Gender Lens, Terrorism and Boko Haram. In *Boko Haram, the Islamic State, and the Surge in Female Abductions in Southeastern Niger* (pp. 5–8). International Centre for Counter-Terrorism.
- Price, E. (2014). Bibliography: (Countering) Violent Extremism and Terrorism. *Perspectives on Terrorism*, 8(2), 92–102.
- Raineri, L. (2018). If victims become perpetrators: factors contributing to vulnerability and resilience to violent extremism in the central Sahel. International Alert.
- RAND Annual Report. (2008). *Setting Politics Aside*. Santa Monica, CA: RAND Corporation. https://www.rand.org/pubs/corporate_pubs/CP1-2008.html.
- Schmid, A. P. (2017). *Moderate Muslims and Islamist Terrorism: Between Denial and Resistance*. International Centre for Counter-Terrorism.
- Schmid, A. P. (2014). *Violent and Non-Violent Extremism: Two Sides of the Same Coin?* International Centre for Counter-Terrorism.
- Schuurman, Bart (2019). Topics in terrorism research: reviewing trends and gaps, 2007-2016. *Critical Studies on Terrorism*, 12(3), 463-480. <https://doi.org/10.1080/17539153.2019.1579777>.
- Sheikh, M. K., & Svensson, I. (2022). Countering Violent Extremism or Resolving Conflicts? Bridging Micro- and Macro Perspectives on Countering Jihad. *Perspectives on Terrorism*, 16(1), 60–70.

- Snyder, J. N., Jadallah, A. A.-H., Chatterjee, S., Krekó, P. & Mooney, L. (2018). Unintended Consequences: Security and Civil Society in Burkina Faso. In L. Baydas & S. N. Green (eds.), *COUNTERTERRORISM MEASURES AND CIVIL SOCIETY: Changing the Will, Finding the Way* (pp. 35–46). Center for Strategic and International Studies (CSIS).
- Sodipo, M. O. (2013). *Mitigating Radicalism in Northern Nigeria*. The Africa Center for Strategic Studies.
- Sollazzo, R. & Nowak, M. (2020). *TRI-BORDER TRANSIT: Trafficking and Smuggling in the Burkina Faso–Côte d’Ivoire–Mali Region*. Small Arms Survey.
- Subedi, D. and Jenkins, B. (2016). Preventing and Countering Violent Extremism: Engaging Peacebuilding and Development Actors. *Counter Terrorist Trends and Analyses*, 8(10), 13–19.
- Thrall, A. T. & Goepner, E. (2017). *Step Back: Lessons for U.S. Foreign Policy from the Failed War on Terror*. Cato Institute.
- UNESCO (2017). *Preventing Violent Extremism through Education: A Guide for Policy-Makers*
- USAID (2021). *Countering Violent Extremism in West Africa*. <https://www.usaid.gov/sites/default/files/documents/1860/USAID%20CVE%20in%20A%2010.25.16.pdf>.
- USAID (2009). *Guide to the Drivers of Extremism*. http://pdf.usaid.gov/pdf_docs/Pnadt978.pdf.
- Venturi, B. (2019). *An EU Integrated Approach in the Sahel: The Role for Governance*. Istituto Affari Internazionali (IAI).
- Wickham, J. A. (2002). September 11 and America’s War on Terrorism: A New Manifest Destiny? *American Indian Quarterly*, 26(1), 116–144.
- Wilhelmsen, J. & Youngman, M. (2020). Violent Mobilization and Non-Mobilization in the North Caucasus. *Perspectives on Terrorism*, 14(2), 2–10.
- Wolfe, R., Blair, T., Runde, D. F., Betancourt, E., Bisca, P. M., Diamond, T., El-Badawy, E., Greer, R., Lavinal, O. & Wolfe, R. (2019). Can We Measure Success?: Monitoring and Evaluating Countering Violent Extremism Programs. In E. K. Yayboke and S. R. Ramanujam (eds.), *Sharpening Our Efforts: The Role of International Development in Countering Violent Extremism* (pp. 11–17). Center for Strategic and International Studies (CSIS).

SOVYET SONRASI RUSYA'NIN DIŞ POLİTİKASINDA MODERN AVRASYACILIK YAKLAŞIMININ GÜNCELİĞİ, ROLÜ VE ÖNEMİ: RUSYA-KIRGIZİSTAN İLİŞKİLERİ ÖRNEĞİ*

*Adeliia KADYRSHAEVA***

Makale Geliş Tarihi/Received: 14/09/2022

Makale Kabul Tarihi/Accepted: 30/11/2022

Makale Yayın Tarihi/Published: 30/12/2022

Atıf İçin/To Cite: Kadyrshaeva, A. (2022). Sovyet Sonrası Rusya'nın Dış Politikasında Modern Avrasyacılık Yaklaşımının Güncelliği, Rolü ve Önemi: Rusya-Kırgızistan İlişkileri Örneği. *Uluslararası İlişkiler Çalışmaları Dergisi*, 2(2), 132-148.

Özet: Soğuk Savaş sonrası dönemde gücü sarsılmış olan Rusya, uluslararası sistemde tekrar büyük güç olabilme arzusuyla yeniden Avrasya stratejisi ile yakından ilgilenmeye başlamıştır. Zira B. Yeltsin'in şok terapisi üzerinden Batı eksenine geçme politikası, ülkeyi iç sorunlara ve ekonomik krize sürüklemiştir. Bu durum Rusya'nın Avrasyacılık yaklaşımına geri dönmesini ve bu kapsamda politikalar geliştirmesini hızlandırmıştır. Rusya'nın yakın çevresinde egemen güç olarak kalma hedefi, Rus dış politikasının ajandasındaki en önemli konulardan biri haline gelmiştir. Bu yaklaşım temel olarak, Rus yazar A. Dugin'in ortaya attığı Neo-Avrasyacılık düşünce ekolüyle yakından bağlantılıdır. Bu çalışmanın temel amacı, Neo-Avrasyacılık yaklaşımının Rus dış politikasındaki gündemi, önemi ve yerini Kırgızistan-Rusya ilişkileri bağlamında inceleyip tespit etmektir. Bu amaç doğrultusunda, Kırgızistan-Rusya ilişkileri çalışmanın temel konusu olarak ele alınacaktır. Avrasyacılık kavramını, kökenini ve tarihini açıklayabilmek için H.J. Mackinder'in 'Kara hâkimiyeti teorisi' ve A. Dugin'in 'Neo-Avrasyacılık' yaklaşımları gibi jeopolitik teorik verilerden ve tarihsel arka planlardan yararlanılacaktır. Avrasyacılık yaklaşımı çerçevesinde ilişkilerinin asimetrik yönüne işaret edebilmek için Rusya'nın Kırgızistan'a yönelik maddi ve manevi yardımları, politik baskıları nicel veriler üzerinden değerlendirilecektir. Rusya Federasyonu, yakın çevre doktrini kapsamında Soğuk Savaş sonrası bağımsızlıklarını kazanan devletleri nüfuzu altına almayı dış politikasını temeline yerleştirmiştir. Bu kapsamda Putin, AB'ye benzer tarzda mal, sermaye ve insan dolaşımına izin veren Avrasya Ekonomik Birliği'ni; NATO'ya alternatif olarak da Kolektif Güvenlik Antlaşmasını kurmuştur. Kremlin, etki alanı ve kapasitesi Batı'daki kurumlara göre düşük bu iki ayrı teşkilatın üye sayısını artırabilmek ve sürdürülebilir tutabilmek için gerektiğinde baskıcı politika izleyebilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Neo-Avrasyacılık, Rus Dış Politikası, Kırgızistan-Rusya İlişkileri, Avrasya Ekonomik Birliği

CURRENTNESS, ROLE AND IMPORTANCE OF THE MODERN EURASIAN APPROACH IN THE FOREIGN POLICY OF POST-SOVIET RUSSIA: THE CASE OF RUSSIA-KYRGYZSTAN RELATIONS

Abstract: Russia, whose power was shaken in the post-Cold War period, started to be closely interested in the Eurasian strategy again with the desire to become a great power in the international system. B. Yeltsin's policy of moving to the Western axis through shock therapy dragged the country into internal problems and economic crisis. This situation accelerated Russia's return to the Eurasian approach and developing policies in this context. The goal of staying as a dominant power in Russia's inner circle has become one of the most important issues on the agenda of Russian foreign policy. This approach is basically closely related to the Neo-Eurasian school of thought put forward by the Russian writer A. Dugin. The main purpose of this study is to examine and determine the currentness, importance and place of Neo-Eurasianism in Russian foreign policy in the context of Kyrgyzstan-Russia relations. For this purpose, Kyrgyzstan-Russia relations will be discussed as the main subject of the study. In order to explain the concept, origin and history of Eurasianism, historical backgrounds and geopolitical theoretical data such as H.J. Mackinder's 'Heartland theory' and A. Dugin's 'Neo-Eurasianism' approaches will be used. In order to point out the asymmetrical aspect of their relations within the framework of the Eurasian approach, the material and moral assistance and political pressures of Russia towards Kyrgyzstan will be evaluated through quantitative data. The Russian Federation based its foreign policy on the influence of the states that have gained their independence after the Cold War within the scope of the close environment doctrine. In this context, Putin created the Eurasian Economic Union, which allows the movement of goods, capital and people in a manner similar to the EU; established the Collective Security Treaty as an alternative to NATO. The Kremlin has been able to follow a repressive policy when necessary in order to increase the number of members of these two separate organizations and to keep them sustainable, whose sphere of influence and capacity is low compared to the institutions in the West.

Keywords: Neo-Eurasianism, Russian Foreign Policy, Kyrgyzstan-Russia Relations, Eurasian Economic Union

* Bu çalışma, 21-22 Nisan 2022 tarihlerinde Atatürk Üniversitesi tarafından düzenlenen I. Uluslararası İlişkiler Lisansüstü Öğrenci Kongresi'nde sunulan bildirinin genişletilmiş ve gözden geçirilmiş versiyonudur.

** Yüksek Lisans Öğrencisi, Kırgız-Türk Manas Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler ABD., 2050Y08005@manas.edu.kg

Giriş

1991 yılında SSCB'nin dağılmasıyla uluslararası sistem, Batı öncülüğünde tek kutuplu yeni dünya düzenine doğru ilerlemeye başlamıştır. 1990-2000'li yıllar arasında politik, ekonomik ve sosyal alanlarda iç karışıklıklarla mücadele eden Rusya, V.Putin'in iktidara gelmesiyle birlikte 2000 Yılı Doktrini'ni kabul etmiştir (İsmayilov, 2013, s.94). Putin Doktrini olarak da bilinen bu belgede Rusya'nın çok kutuplu dünya düzeninin kurulması için çaba sarf edeceği belirtilmiştir. Moskova, uluslararası sisteme yeniden büyük güç olarak dönme arzusunu koruyarak, eski Sovyet coğrafyasının önemini anlamış ve böylece yeniden Avrasya coğrafyası ile ilgilenmeye başlamıştır. Soğuk Savaş sonrasında Rusya'nın 'arka bahçesi' olarak algıladığı eski Sovyet topraklarına ABD, Çin ve AB gibi büyük güçlerin ilgi göstermeleri, Rusya'nın Avrasyacılık yaklaşımına geri dönmesini ve bu doğrultuda politikalar geliştirmesini hızlandırmıştır (Kamalov, 2011, s.18). Rusya'nın Avrasya bölgesinde egemen güç olarak kalma hedefi, Rus dış politikasının temel önceliklerinden biri haline gelmiştir. Bu yaklaşım temel olarak, Rus yazar A.Dugin'in ortaya attığı Neo-Avrasyacılık düşünce ekolüyle yakından bağlantılıdır. Buna göre, SSCB sonrası ortaya çıkan boşluğun ortadan kaldırılması ve Rusya'nın bölgede etkinliğini tekrar kazanabilmesi için bu bölgenin birleştirilmesi gerekmektedir.

Çalışmanın temel amacı, Neo-Avrasyacılık yaklaşımının Rus dış politikasındaki gündemi, önemi ve yerini Kırgızistan-Rusya ilişkileri bağlamında inceleyip tespit etmektir. Bu bağlamda Kırgızistan-Rusya ikilisi arasındaki asimetrik boyut incelendiğinde; Avrasya Ekonomik Birliği ön plana çıkmaktadır. Neo-Avrasyacılık yaklaşımının ekonomik sacayağını oluşturan Avrasya Ekonomik Birliği, Rus dış politikasının önemli parçalarından biri haline gelmiştir. Rusya, birliğe üye olma konusunda tüm eski müttefiklerine gerek iktisadi gerekse de politik baskı uygulamaktan çekinmemiştir. Bağımsızlığından bu yana Kırgızistan'ın Rusya ile olan ilişkilerinin asimetrik bir nitelikte süregeldiği dikkate alındığında, Kremlin'in birçok alanda nüfuz kurabilme kapasitesine sahip olduğu göze çarpmaktadır.

Rusya, makro boyutta yakın çevresine, mikro boyutta ise Kırgızistan'a duyduğu ihtiyacı özellikle Kırgızistan'ın AEB üyeliği sürecinde somut ve soyut kaynakları üzerinden göstermiştir. Kırgızistan, AEB üyelik kriterlerini yerine getiremediği halde, Rusya çeşitli konularda maddi destekler verip Kırgız-Rus Kalkınma Fonu'nu kurarak Bışkek'in birliğe üye olmasına yüksek düzeyde katkıda bulunmuştur. Kırgızistan'ın birliğe üyeliğinin Rusya için bu kadar önemli olmasının başlıca sebeplerinden biri Kırgızistan'ın Tacikistan'la sınırdaş olmasıdır (Omonkulov, 2018, s.512). Kırgızistan ve Tacikistan arasında ortak bir gümrük sınırı oluşturulduğu takdirde Türkmenistan'ın da birliğe üye olma ihtimali artacaktır. Böylece Rusya, eski Sovyet cumhuriyetlerinin birliğe katılmalarını sağlayarak Neo-Avrasyacılık idealini gerçekleştirebilecektir. Ayrıca 2021 yılı Batken'deki Kırgız-Tacik çatışması, 2022 yılı Rusya-Ukrayna savaşı gibi güncel sorunlar Rusya'nın dış politikasında uyguladığı stratejilerin güncelliğini, rolünü ve önemini göstermektedir.

Neo-Avrasyacılık yaklaşımının Rus dış politikasındaki yerini anlayabilmek için ilk önce Avrasyacılık kavramı ve bu kavramın kökenleri ile tarihsel gelişimi üzerinde durulacaktır. Çalışmanın devamında Sovyet sonrası dönemde Kırgız-Rus ilişkileri ele alınacaktır. Ardından AEB'nin kuruluşu ve gelişimi hakkında temel bilgiler verilecektir. Çalışmanın en son kısmında da hipotezler ve bulgular ortaya konulup konu analize tabi tutulacaktır.

1. Kuramsal Çerçeve

1.1. Avrasyacılık Kavramının Tanımı

Avrasya, kelime olarak basitçe Asya ve Avrupa kıtalarının birleşimi anlamına gelmektedir. Asya-Avrupa coğrafi bileşenini tanımlayabilmek için ‘Avrasya’ kavramını 1849 yılında akademik literatüre kazandıran ilk kişi Prusyalı doğabilimci A. Humboldt olmuştur (Ağır & Ağır, 2017, s.110). Avrasyacılık, Avrasya bölgesindeki tüm halkları tek çatı altında birleştirebilecek bir Avrasyalı kimliğinin inşa edilmesini ve Batı medeniyetine karşı alternatif bir görüş oluşturulmasını hedeflemektedir (Ongarova, 2010, s.7). Avrasyacılık, XX. yüzyılda Sovyet devrimi sonrasında Avrupa’ya göç eden Rus aydınlar tarafından ortaya konulup geliştirilen bir kavramdır. Rusya tarihinde önemli bir yere sahip olan bu yaklaşım aslında bir tepki ideolojisidir. Başka bir deyişle ‘Rus’ kimliğinin yeniden tanımlanması çabasıdır. Dolayısıyla Avrasyacılık, Avrasya bölgesindeki halklara tarih ve kültüre dayalı olarak birlikte yaşayabilmelerini sağlayabilecek bir ideoloji sunmuştur. Neo-Avrasyacılık ise, Avrasyacılığın yeniden biçimlendirilmiş bir hali olup 2000’li yıllardan itibaren Rus dış politikasının temel sütunlarından biri olmuştur.

Öte yandan Avrasyacılık, Rusya’nın zor dönemlerinde kurtuluş stratejisi olarak da tanımlanmaktadır (Yalçınkaya, 2019, s.88). Rus jeopolitikçiler, Rusya’nın güçlü bir devlet olarak ayakta kalabilmesi için Avrasyacılık yaklaşımını geliştirirlerken; İngiliz jeopolitik kuramcı A. Mackinder’in ‘Kara Hakimiyeti’ teorisinden esinlenmişlerdir. Mackinder, ‘Kalpgâh’ (Heartland) olarak adlandırdığı bölgeye hâkim olanın, tüm dünyaya gücünü taşıyacağını öne sürerek, jeostratejik boyuta vurgu yapmıştır (Taban, 2013, s.23). Kalpgâh bölgesi, eski Sovyet coğrafyasını içerdiğinden Rus jeopolitikçiler, Rusya’nın hem Asyalı hem de Avrupalı bir devlet olduğunu iddia etmişler ve bu bağlamda Avrasyalı devlet olma tezini geliştirmişlerdir. Dolayısıyla günümüzde Neo-Avrasyacılık, Rus jeopolitiğinin ve ulusal çıkarlarının hem soyut hem de somut gücü olarak dünya siyasetine etkide bulunmaktadır.

1.2. Avrasyacılık Kavramının Kökenleri ve Tarihi

Avrasyacılık akımının kökeni olarak Slavofilizmden türediğine dair iddialar mevcuttur. Bu açıdan bakıldığında, öncelikle XIX. yüzyılda Rusya’da yaşanan Batıcılar ve Slavofiller arasındaki tartışmayı anlamakta fayda vardır. I. Petro tarafından başlatılan Batılılaşma ve reform hareketleri iki ana düşünce akımının doğmasına yol açmıştır. Bunlar, Batıcılığı savunan akım ve buna bir tepki olarak ortaya çıkan Slavofilizm’dir. P. Çadayev ve V. Belinskiy gibi Batıcı düşünürler, tarihin seyrinin Doğu’dan Batı’ya, yani Avrupa’ya doğru gelişmekte olduğunu ileri sürmüşlerdir (Serbest, 2017, s.290). Onlara göre, Rusya’nın geri kalmışlıktan kurtulabilmesi için Batıya benzemesi ve onu taklit etmesi gerekmektedir. Bu görüşe karşı bir tepki olarak Slavofilizm ortaya çıkmıştır. Etimolojik olarak Slavofilizm terimi ‘slavseverlik’ anlamına gelmektedir. Slavofillere göre, Rusya’nın kurtuluşu onun kendi geleneklerine ve özüne dönmesiyle mümkün olacaktır. Slavofiller, Rus tarihini ve kurumlarını idealleştirirlerken; Avrupa’ya özgü mülkiyet, bireycilik ve kanun gibi kavramlara karşı ortak mülkiyet, cemaatçilik ve adetleri ön plana çıkarmışlardır. Reform taraftarı Batıcılar ile gelenekçi Slavofiller arasındaki ayrışma 1830’larda daha belirgin hale gelmiştir. Slavofiller, Rusya’yı Hristiyan Avrupa medeniyetinden ayıran temel özellik olarak ‘Ortodoksluk’ özgün kimliğini öne çıkarıp Rus kimliğini ön plana çıkarmaya çalışmışlardır. Böylece Slavofiller, Rusya’yı ne Avrupalı ne de Asyalı olarak nitelendirmektedirler.

N.Danilevskiy, I.Kireevskiy gibi Slavofil düşünürler, Ortodoksçu Mesihçi anlayış çerçevesinde Rusya'ya özel anlam atfederek Rus yayılcılığının temel argümanlarını oluşturmuşlardır. Zamanla Slavofilizm anlayışı önemli bir dış politika aracı haline getirilerek Pan-Slavizm ideolojisine dönüştürülmüştür. Ruslar dışındaki Slavlar (özellikle Polonyalılar) bunu Pan-Rusizm olarak algılamıştır (A.g.e., 293).

XX. yüzyılda Rusya'da çarlık rejiminin devrilip yerine Bolşevik rejiminin kurulmasıyla birlikte ideolojik tartışmalar yeniden başlamıştır. Bu dönemde 'üçüncü yol' olarak Avrasyacılık düşünce ekolü ortaya çıkmıştır. Avrasyacılara göre, Batıcı politikalar sosyal sınıflar arasındaki uyumunu, Rus toplumunun ve kültürünün yapısını bozarak ülkeyi geriye itmiştir. Avrasyacıların Slavofil ve Pan-Slavistlerle ortak noktası, Batı değerlerine ve üstünlüğüne karşı çıkmasıdır. Avrasyacıları, Slavofillerden ayıran temel nokta ise, hâkim olunan/olunacak coğrafyadaki halkların ve geleneklerin karışımının Rus kimliğini oluşturabileceği iddiasıdır (Hasanov, 2012, s.155). Bu yaklaşıma göre, Avrasya'nın Slav ve Slav olmayan halkları bin yıllık süreçte karşılıklı etkileşimlerde bulunarak ortak bir kültür oluşturmayı başarmışlardır. Ayrıca Avrasyacılar, coğrafyanın belirleyiciliğine dayanan ortak yaşamı ve tarihsel kader birliğini de ön plana çıkarmaktadırlar. N. Trubetskoy, P. Savitskiy, N. Alekseev, P. Suvçinskiy, G. Florovskiy, G. Vernadskiy, L. Karsavin, İ. İlyin gibi düşünürlere göre, Avrasya tarihsel olarak tek bir devletin hakimiyet kurduğu coğrafya olmalıdır.

Rus Avrasyacılığının temelleri 1917 Ekim devriminden sonra göç eden aydınlar tarafından 1921 yılında Sofya'da atılmıştır. Rus dilbilimci ve kültür araştırmacısı N. Trubetskoy, Avrasyacılık ideolojisinin fikir önderi olarak kabul edilmektedir. 1920-1930 yılları arasında Avrasyacılık ideolojisi oldukça etkili olmuştur. Bolşevikler bu ideolojiyi başarılı bir şekilde hayata geçirdiyse de Avrasyacılık 1930'lardan itibaren etkisini yitirmeye başlamıştır. 1960'larda tarihçi ve etnograf L. Gumilev, etnogenezis ve pasionerlik kuramı çerçevesinde Avrasya uygarlığının temel organik bileşenleri olarak Türk-Moğol ve Rus unsurlarını öne çıkarmıştır (Munasipova & Ydyrys, 2015, s.60). Ona göre, Batı'ya karşı durabilmek için Rusya'nın bozkır güçleriyle birleşmesi gerekir ve bunun sonucunda dünyada güçlü bir süper-etnos oluşturulabilecektir. Etnogenezis, Yunancadan 'ethnos' halk ve 'genesis' yaratılış anlamına gelen kelimelerden türemişken; pasionerlik Latince'den 'passion' tutku, dürtü (bir şeyi harekete geçirmek) anlamına gelen kelimedenden türemiştir (İsmayilov, 2012, s.5). Gumilev, etnogenezisi halkların aslı, kaynağı anlamında kullanmıştır.

Soğuk Savaş sonrası dönemde SSCB'nin yıkılmasıyla birlikte Avrasyacılık tekrar ön plana çıkarak Neo-Avrasyacılık şeklinde yeniden canlanmıştır. Günümüz Rus Avrasyacılığı ile anılan A. Dugin, SSCB sonrası oluşan güç boşluğun doldurulmasının yollarını aramıştır. Dugin, Avrasya'yı Moskova üzerinden üç eksenle kontrol etmeyi önermektedir. Bunlar Berlin, Tahran ve Tokyo eksenleridir (Yalçınkaya, 2019, s.90). Böylece Dugin, ABD'nin deniz merkezli Atlantikçi jeopolitiğine dayanan 'Yeni Dünya Düzeni' karşısında; Rusya'nın öncülüğünde yeni Avrasya imparatorluğunun kurulmasını savunmaktadır (Yılmaz, 2015, s.114). Bu coğrafyadaki devletlerin stratejik konularda Rusya'nın çıkarlarına aykırı hareket etmemeleri, yani anti-Atlantikçi tutumda olmaları gerekmektedir.

Jeopolitiğe daha fazla ilgi duyan Neo-Avrasyacılık yaklaşımı, yayılmacı bir karaktere bürünmektedir. Dugin, Avrasya'nın sınırlarını güneyde Müslümanların çoğunlukta olduğu devletler, doğuda Çin'i ve Hindistan'ı ve batıda bazı Doğu Avrupa ülkelerini kapsayacak şekilde genişletmiştir. Klasik Avrasyacılar farklı olarak Dugin, Avrasya'nın rakibi olarak ABD'yi belirlemiştir. Dugin, Mackinder'e atıfla kara ve deniz devletleri arasında tarihsel bağlamda sürekli mücadele olduğunu belirtmiştir. Özellikle Soğuk Savaş sırasında bu karşıtlık, küresel bir mücadele haline gelmiştir. Soğuk Savaş'ın sona ermesine rağmen günümüz jeopolitik ortamında da Doğu ve Batı güç odakları şeklinde mücadele sürmeye devam etmektedir (İlhan, 2019, s.206). Bu noktada ABD, Batı blokunu temsil eden deniz gücü, Rusya ise Doğu blokunu temsil eden kara gücü olarak karşımıza çıkmaktadır. Dugin'e göre; SSCB'nin çökmesiyle jeopolitik denge, Atlantikçilik lehine bozulduğundan dengenin yeniden kurulabilmesi için Avrasya'da coğrafi ve stratejik bir birlik kurulmalıdır. Birliğin merkezinde de Rusya yer almalıdır. Neo-Avrasyacılık, klasik Avrasyacılığın kültürel-antropolojik bakış açısının halefi olmaktan ziyade daha çok Rusya'nın dış politikası yapımında rol oynayan ideolojik bir özne görünümündedir.

2. Tarihsel Çerçeve

2.1.Sovyet Sonrası Dönemde Rus Dış Politikası

SSCB'nin dağılmasıyla birlikte Rusya Federasyonu açısından zorlu bir süreç başlamıştır. Rusya'nın ilk başkanı B.Yeltsin'in iktidarının ilk yıllarında Batı eksenli bir politika izlediği halde ülkesinin toplumsal, iktisadi vb. sorunlarını çözememiştir. Yeltsin'e göre, Rusya, zamanında diğer SSCB cumhuriyetlerini tek başına yönettiğinde onlara kayda değer maddi destek sunmuş ve bu durumda ana merkezi zayıflatıp büyük travmayı (dağılma) kaçınılmaz kılmıştır. Bu hususu gözetip iç ve dış politikada Batı modelini temel alan Yeltsin, 1992 yılında resmî olarak pazar ekonomisine geçip Rusya'da demokratikleşme sürecini başlatmıştır. Ancak komünist ve milliyetçi çevreler, Yeltsin'i ve onun politikalarını sert bir şekilde eleştirmişlerdir (Kamalov, 2011, s.19). Batı modeli yaklaşıma en fazla karşı çıkan gruplardan biri de Avrasyacılar olmuştur. Rusya'ya tarihsel ve kültürel olarak Doğu kimliğini yakıştıran muhalefet grupların ve kamuoyunun baskısıyla Yeltsin, dış politikada bazı değişiklikler yapmak zorunda kalmıştır. Özellikle eski Sovyet cumhuriyetlerine daha fazla önem verip oralardaki askeri üslerin varlığının devam etmesi de daha da güçlü hale getirilmesi için çaba göstermeye başlamıştır. Başta NATO ile iş birliği yapmayı planlayan Rusya yönetimi, NATO'nun Balkanlar'daki politikasını onaylamadığını ilan etmiştir. Bu duruma ilaveten, Rus Silahlı Kuvvetleri, güvenlik birimleri ve askeri çevreler, Kremlin'in Batı ile iş birliğine ve karşılıklı silahsızlanmaya gidilmesinden rahatsız olduklarını duyurmuşlardır.

Yeltsin'i dış politikada değişime zorlayan faktörlerden birisi de ekonomik sorunlardır. Yeltsin'in en kısa sürede liberal ekonomiye geçmek için başlattığı 'şok terapisi' metodu, makro ekonomik göstergelerin daha da kötüleşmesine zemin hazırlamıştır. Şöyle ki, fiyatların ve döviz kontrollerinin aniden serbest bırakılması, ticaretin serbestleştirilmesi ve kamuya ait varlıkların büyük ölçekli düzeyde özelleştirilmesi gibi hususlar ülkede oligarşinin güç kazanmasına direkt etkide bulunmuştur. Ülke genelinde yoksulluk oranı arttığı gibi organize suçlarda da yükseliş gözlemlenmiştir. Kremlin, Batı ile uyumlu hareket etmeye çalıştığı günlerde uluslararası sistemdeki eski gücünü neredeyse tamamen yitirmiştir.

Yeltsin'in başarısız liberal politikaları Rusya'yı parçalanmanın eşiğine getirmiş olsa da Yeltsin'in halefi, V. Putin devleti tekrar diriltmeyi başarmıştır. Putin iktidara geldiği ilk yıl öncelikle Rus dış politikasını tekrar gözden geçirip ülkesinin önceliklerini belirlemiştir. Bu kapsamda çok yönlü bir dış politika izlemek isteyen Rusya, uluslararası sistemde tekrar güçlü konuma gelip güncel meselelerde ağırlığını hissettirmek, Rus diasporalarının haklarını ve Rus dilinin gücünü korumak gibi hususlara öncelik vermiştir (A.g.e., s.20). Bu politikanın temelinde Orta Asya, Kafkaslar, Balkanlar ve Doğu Avrupa'da Moskova'nın nüfuzunu yeniden artırma ve Küba, İran ve Kuzey Kore gibi eski müttefiklerle ilişkileri geliştirme ön plana çıkmaktaydı.

Öte yandan 2000 yılında Rusya yönetimi, ulusal Dış Politika Doktrini'ni kabul etmiştir. Putin Doktrini olarak da bilinen bu belgede çok kutuplu dünya düzeni için Moskova'nın çaba göstereceği belirtilmiştir (İsmayilov, 2013, s.94). Putin, Rusya'nın askeri-stratejik, iktisadi ve politik çıkarlarını göz önünde bulundurarak yeni dönem dış politikasının pragmatik stratejilerle belirleneceğini ifade etmiştir. BDT coğrafyası, yani eski Sovyet bölgesi Rusya'nın uluslararası sistemde yeniden büyük güç olabilmesi için ana zemin özelliği taşımaktaydı. Putin, Neo-Avrasyacılık stratejisini uygulama alanına geçirecek yakın çevresinde AB genişlemesi (Doğu Ortaklığı Teklifi) ve NATO yayılmasına karşı Rusya merkezli, uluslararası örgütleri kurma yoluna gitmiştir (Yalçınkaya, 2019, s.89). Bu politika neticesinde Rusya, AB'ye benzer tarzda mal, sermaye ve insan dolaşımına izin veren Avrasya Ekonomik Birliği'ni; NATO'ya alternatif olarak da Kolektif Güvenlik Antlaşmasını kurmuştur. Kremlin, Çin ve Hindistan gibi iki büyük güçle stratejik iş birliğini geliştirme kapsamında ŞİÖ'nün önemini arttırmıştır. Ayrıca Putin resmî konuşmalarında 'çok kutuplu dünya', 'yakın çevre' gibi söylemleri kullanabilmekte ve Rusya'nın Avrasya ülkesi olduğunun altını çizmektedir. Putin'in Batı karşıtı retorikleri; özellikle 'Kremlin'in, NATO'nun eski Sovyet devletleriyle ilişkisini ve Doğu'ya genişleme politikalarına sessiz kalmayacağı', 'gerektiği halde post-Sovyet ülkelerindeki çatışmalara askeri müdahale edeceği' tarzı açıklamalarında ortaya çıkmıştır (İsmayilov, 2013, s.95). Gürcistan'a askeri müdahale (2008), Kırım'ın ilhakı (2014), Suriye İç Savaşı ve günümüzde ikinci perde olarak betimlenen Rusya-Ukrayna Savaşı Putin liderliğindeki Rusya'nın hem meydan okumaları hem de dış politika yaklaşımlarının pratiğe döküldüğünün somut göstergeleridir. Putin'in meydan okumalarına karşı ABD ise Rusya'yı küresel siyasette ve kamuoyunda yalnız hale getirmeyi, yaptırımlar üzerinden iktisadi durumu zayıflatmayı ve vekil güçlere verdiği destekler üzerinden Rus birliklerini ve siyasetçilerini yıpratmayı politikasının temelini yerleştirmiştir.

2.2.Sovyet Sonrası Dönemde Kırgızistan-Rusya İlişkileri

Kırgızistan-Rusya ilişkilerine tarihsel arka plana bakıldığında; XIX. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Kırgızların Çarlık Rusyası'nın kontrolü altına girdiği görülmektedir. 1922-1991 yılları arasında Kırgızistan, SSCB'nin bir parçası olarak varlığını sürdürmek zorunda kalmıştır. SSCB'nin dağılmasıyla birlikte Rusya Federasyonu yeni kurulan devletlerle ilişkilerini sürdürebilir tutmak istemiştir. Örneğin, 21 Aralık 1991'de Estonya, Letonya, Litvanya, Gürcistan ve Ukrayna hariç tüm eski Sovyet cumhuriyetleri arasında BDT anlaşması imzalanmıştır.

SSCB cumhuriyetlerini Rusya için bir 'yük' olarak gören B.Yeltsin, iktidarının ilk yıllarında post Sovyet ülkeleriyle ilişkilerini yeterince sıcak tutmamıştır. Ancak Kremlin, Batıcı reformlara rağmen istediği seviyeye ulaşamadığını görünce dış politika yönünü 'yakın çevreye' geri çevirme ihtiyacı hissetmiştir. Bu bağlamda Kırgızistan, diğer post Sovyet ülkelerle

kıyaslandığında; yer altı zenginliklerinin ve sanayisinin yetersizliğinden dolayı Rusya açısından daha az öneme sahip olmuş ve 1999'a kadar daha az ilgi görmüştür (Kamalov, 2011, s.25). Bu süreçte bağımsızlığını kazanan Kırgızistan ise Batı ile ilişkilerini geliştirmeye çalışmışsa da ülke pazarının küçük olması nedeniyle yeterince yabancı yatırım çekememiştir. Bu duruma ilaveten, 2000'li yıllardan itibaren ABD'nin Kırgızistan'da varlığını hissettirmeye başlaması ve V. Putin'in iktidara gelmesi Kırgızistan'ın jeopolitik ve jeostratejik değerinin yükselmesine neden olmuştur. Putin, Kırgızistan'ın içinde yer aldığı eski şuraların borçlarının bir kısmını silip çeşitli alanlarda antlaşmalar imzalayarak bölgedeki somut ve soyut gücünü artırmaya çalışmıştır.

1991 yılında SSCB'nin çöküşüyle birlikte bağımsızlıklarına aniden kavuşan eski Sovyet cumhuriyetleri yeni siyasal zemine hazırlıksız yakalanmışlardı. Çünkü uzun bir süre Moskova merkezli yönetilen devletlerin siyasal, askeri ve ekonomik altyapıları yeterince güçlü değildi. Bu nedenle bağımsızlığı sonrasında iç ve dış sorunlarla çevrili olan Kırgızistan, dış güçlerin müdahalesine açık hale gelirken, yapısal nedenlerle çoğu zaman tercihini Moskova'dan yana kullanmıştır (Soltan, 2001-2002, s.177). 1990'lı yıllardan bu yana Bişkek yönetimi; jeopolitik kaynaklı gerilimler, doğal kaynakların eksikliği, yolsuzluk, fakirlik, işsizlik, düşük seviyede eğitim, düşük maaş v.b. ekonomik ve sosyal sorunlarla karşı karşıya kalmıştır. Bu bağlamda öz kaynakları yetersiz kalan Kırgızistan, Rusya'dan askeri, iktisadi ve siyasi açıdan yakınlaşma gereği duymuştur. Kırgız Cumhuriyeti, Rusya haricinde Çin, Özbekistan ve Türkiye ile de temaslar kurup ilişkilerini güçlendirmeye çalışmıştır. Rusya ile ilişkilerin kurulup güçlenmesinde ortak çıkarlar, kültürel ve tarihsel bağlar, ekonomi ve güvenlik kurumlarında ortak hareket zorunluluğu da etkili olmuştur (Soltan, 2001-2002, s.179). Kırgızistan'da Rus dilinin kullanımı halen daha yaygın olup bölgede Rusofon etki (Rus azınlık-Rus medyası) bulunmaktadır.

Öte yandan, 2005 yılında gerçekleşen Kırgızistan'daki Lale devrimi, Rusya yanlısı cumhurbaşkanı A. Akaev'in istifasıyla sonuçlanmıştır. Akayev'in yerine geçen K. Bakiyev dış politika yönünü Akayev'e göre daha fazla Rusya'ya çevirmiştir. Yukarıda bahsedilen saiklerin de etkisiyle Rusya, Kırgızistan'ın en yakın müttefiklerinden biri haline gelmiştir. Ekonomik sorunlarla karşı karşıya kalan Bakiyev yönetimi, çözümü Rusya'da aramış ve bunun sonucunda Kırgızistan iktisadi açıdan Rusya'ya bağımlı hale gelmiştir. 2010 yılında Kırgızistan'da cereyan eden olaylarda Bakiyev Rusya'dan destek alamamıştır. Bunun temel nedeni, Bakiyev'in Rusya'ya verdiği 'Kırgızistan'daki Amerikan üssünün kapatılması' vaadini yerine getirmemesidir (Kamalov, 2011, s.32). Bunun üzerine Rusya, Kırgızistan'a olan maddi desteğini kesme kararı almış ve ülke yeni bir siyasi ve ekonomik kriz sarmalı içerisine girmiştir. Ancak Rusya, Kırgızistan'da konumunun zayıflamaması için yeni gelen iktidarı destekleme kararı almıştır.

Kırgızistan-Rusya ilişkilerinin önemli bileşenlerinden biri de askeri ve askeri-teknik iş birliğidir. 2003 yılında açılan Kırgızistan'ın Kant şehrindeki KGAÖ askeri havaalanı, Rusya'nın 1991'den sonra açtığı ilk yurtdışı askeri üssü özelliğini taşımaktadır. Bu üssün resmi amacı, bölgede hava sahasını kontrol etmesinin yanısıra terör olaylarını önlemektir. Bunun dışında Rusya'nın Isık-Gölde deniz deneme tesisleri, Çaldovar köyünde iletişim merkezi ve Mayлуу-Suu şehrinde askeri tesisleri bulunmaktadır (Suranaeva, 2020). Kırgızistan'da istikrarın olması Rusya'nın ulusal ve bölgesel çıkarları açısından önemlidir. Çünkü, istikrarsız Kırgızistan potansiyel Kırgız-Özbek ya da Kırgız-Tacik v.b. sınır çatışmalarına yol açarak tüm bölgenin istikrarsızlaşmasına, Rusya içinde ayrılıkçı hareketleri körüklenip terörizmin yayılmasına neden

olabilme potansiyeline sahiptir. 2014 yılında Amerikan üssünün Bişkek'ten çıkarılmasıyla birlikte Kırgızistan güvenlik alanında Rusya'ya daha çok bağımlı hale gelmiştir.

Kırgızistan için Rusya ile ekonomik ilişkiler hayati bir önem taşımaktadır. İki devlet arasındaki iktisadi ilişkilerin asimetrik boyutları çarpıcıdır. Örneğin; 2018 yılında Kırgızistan Rusya'ya 314 milyon \$ değerinde ürün ihracatı yaparken; 1 milyar 635 milyon \$'lık ithalat gerçekleştirmiştir (Suranaeva, 2020).

Kırgızistan'ın ekonomik istikrara ulaşması bakımından Rusya'da yaklaşık yarım milyon Kırgız vatandaşının gönderdikleri para transferleri önemli bir faktördür. 2005-2018 yılları arasında Kırgızistan'a yaklaşık 22 milyar \$ yatırım yapılmış, bunun %90'dan fazlası Rusya'dan transfer olmuştur. Bu olumlu faktöre rağmen, dış borcu GSYİH'sinden fazla olan Kırgızistan, borçlarının faizini bile öderken zorlanabilmektedir. Bu nedenle Kırgızistan'ın Rusya'ya iktisadi açıdan bağımlı hale gelmesi Moskova'ya Bişkek üzerinde önemli bir baskı aracı sunmaktadır (Omonkulov, 2018, s.511). Rusya ile ilişkilerin kötüleşmesi durumunda Kremlin'in, iktisadi yardımlarını kesebilmesi, ülkesinde çalışan Kırgızların özlük durumlarını yeniden gözden geçirebilmesi olası bir durumdur.

1990'lardan bu yana Kırgızistan ve Rusya arasında 200'den fazla iş birliği belgesi imzalanmıştır. Bu belgeler arasında en önemlileri, KGAÖ (1992) güvenlik alanında iş birliklerini; AEB ise ekonomik alanlarında iş birliklerini öngörmektedirler. Bununla birlikte Kırgızistan, Rusya ile eş güdümlü hareket edip ŞİÖ ve BDT gibi uluslararası örgütlere de üye olmuş ve bölgesindeki çok taraflı iş birliklerini geliştirmeye odaklanmıştır. AEB'ye üye ülkelerinin karar alma mekanizmasında her ülkenin mali katkısıyla belirlenen oy oranları da asimetrinin kurumsal bir boyutudur.

3. Bulgular ve Yorum

3.1. Avrasya Ekonomik Birliği

Avrasya Ekonomik Birliği, uluslararası tüzel kişiliğe sahip bölgesel ekonomik entegrasyon için kurulmuş uluslararası bir örgüttür. Bu örgüt, Rusya'nın öncülüğünde Avrasya coğrafyasında bulunan ve özellikle eski Sovyet ülkelerini bir araya getirmeyi hedeflemektedir. AEB malların, hizmetlerin, sermayenin ve emeğin serbest dolaşımını ve ekonomi sektöründe koordineli ve birleşik bir politikanın uygulanmasını sağlamayı amaçlamaktadır. Geleceğe tek bir para biriminin kullanımını için hükümler ve daha fazla entegrasyon öngörülmektedir.

Örgütün kuruluşu nedenleri arasında, Rusya'nın soğuk savaş sonrası kaybettiği ekonomik ve jeopolitik gücünü geri kazanma isteği, yakın çevresindeki devletler üzerinde nüfuz kurup AB'nin Doğu ortaklığı devletler üzerinde nüfuz kurup AB'nin Doğu ortaklığı teklifini ve çabalarını ikincil hale getirme düşüncesi de yer almaktadır. Bunun yanı sıra, AB benzeri şekilde üye ülkelerin iktisadi açıdan kalkınmalarının sağlanabilmesi ve ticaret partnerlerini çeşitlendirme- de örgütün hedefleri arasındadır. (McCormick, 2015). Ancak iki birliğin yapıları, somut ve soyut kaynakları ve üyeleri arasındaki etkileşim farklılıkları, AEB'nin aynı başarıyı sağlama hedefini zorlaştırmaktadır.

AEB, yüz-ölçümü açısından değerlendirildiğinde; 20 260 435 km² ile dünyada ilk sırada yer aldığı göze çarpmaktadır. AEB'nin üyelik anlaşmasına göre temel üyelik şartları; aday (üye) ülkenin bütçe açığı GSYİH'nin %3'ünden fazla olmaması, devlet borcu GSYİH'nin %50'sini

aşmaması ve düşük (%5) enflasyon sağlanmasıdır. Günümüzde AEB'nin üye devletleri: Rusya, Belarus, Ermenistan, Kazakistan ve Kırgızistan'dır. Gözlemci üye devletleri ise Moldova, Küba ve Özbekistan'dır. Her yıl AEB üyelerinden biri örgütün başkanı olarak seçilmektedir. 2022 yılında Kırgızistan Cumhurbaşkanı Sadır Caparov'un başkanlığında faaliyetlerini sürdüren AEB'nin 2023'te dönem başkanlığını Rusya yürütecektir. Üye devletlerin başkanlarından oluşan Yüksek Avrasya Ekonomik Konseyi, Birliğin en üst organıdır. Hükümetler arası kurumların ikinci seviyesi, Avrasya Hükümetlerarası Konseyi tarafından temsil edilmektedir. AEB'nin günlük çalışmaları, Birliğin yürütme organı olan Avrasya Ekonomik Komisyonu aracılığıyla yapılmaktadır. Ayrıca AEB Mahkemesi, yani yargı organı da mevcuttur (Alım & Aksu, 2019, s.7). Kurumsallaşma bakımından AEB organları AB organlarının yapısı ve onların isimleriyle benzerlik taşımaktadır.

1990'larda SSCB'nin dağılmasıyla birlikte onun merkezi altyapısından yoksun kalan Rusya ve Orta Asya cumhuriyetleri ekonomik olarak zayıflamış ve GSYİH'lerde düşüşlerle karşılaşmıştır. Bu nedenle Belarus, Kazakistan ve Rusya devlet başkanları, Bağımsız Devletler Topluluğu'nun kurulmasını ilan ederek 8 Aralık 1991'de Belavezha Anlaşmasını imzalamışlardır. Bu topluluğun temel amacı, üye ülkelerin ekonomik bağlarını kuvvetlendirip ortak para birimi oluşturmaktır. 2000'lerde Putin yönetimi, BDT'yi yakın çevre politikası bağlamında ana gövde gibi gördüğü halde beklentilerini tam olarak karşılayamamıştır (Yalçınkaya, 2019, s.94).

Doğu'nun büyüyen ekonomileriyle bağlantı kurup kazanç sağlamak için bölgesel bir ticaret bloğu olarak bir 'Avrasya Birliği' oluşturma fikri ilk kez Kazakistan devlet başkanı N.Nazarbayev tarafından 1994 yılında Moskova Devlet Üniversitesi'nde yaptığı bir konuşmada dile getirilmiştir. Fakat uygulama bağlamında ön plana çıkan isim Rusya devlet başkanı Putin olmuştur. Putin, AEB'yi AB sistemine benzer bir yapıda inşa edip ilk önce üyeler arasında parasal ve ekonomik iş birliği sağlamayı ilerleyen süreçte de bu birlikteliği siyasi anlamda gerçekleştirip örgütü ulus-üstü bir mekanizmaya devretmeyi planlamıştır (İncekara & İncekara, 2015, s.119). Bu realite de Rusya öncülüğünde yeni bir SSCB bir başka deyişle SSCC 2.0 oluşturma düşüncesini beraberinde getirmektedir.

Avrasya Birliği fikri, kısa bir sürede ticareti desteklemenin, bölgedeki yatırımları arttırmanın bir yolu olarak görülüp desteklenmiştir. 1995 yılında Belarus, Kazakistan, Rusya ve daha sonra Kırgızistan ve Tacikistan Gümrük Birliği kurulabilmesi için ilk anlaşmaları imzalamışlardır. Anlaşmanın amacı, üye devletler arasında pasaport kontrolleri olmaksızın açık sınırların oluşturulmasına kademeli olarak öncülük etmektir. 1999 yılında Belarus, Kazakistan, Rusya, Kırgızistan ve Tacikistan, EurAsEC (Avrasya Ekonomik Topluluğu) için devletlerin üstlenecekleri hedef ve politikaları açıklığa kavuşturup Gümrük Birliği ve Tek Ekonomik Alan Anlaşması'nı imzalamışlardır (Gümrük Birliği ve Tek Ekonomik Alan Anlaşması, 1999). Böylece adı geçen devletler, daha fazla ekonomik entegrasyonu ve iş birliğini teşvik etmek için 2000 yılında EurAsEC'i kurmuşlardır. 2006'da topluluğa katılıp, 2008'de üyelikten çıkma kararı alan Özbekistan, günümüzde gözlemci ülke statüsünde faaliyetlere iştirak etmektedir. EurAsEC, AB'yi örnek olarak oluşturulduğu halde ona alternatif bir etki alanı oluşturmayı başaramamıştır.

6 Ekim 2007'de Belarus, Kazakistan ve Rusya aralarında bir Gümrük Birliği ve Ortak Gümrük Alan'ı oluşturmak için 1 Ocak 2010 yılında yürürlüğe giren anlaşma imzalamışlardır. Gümrük Birliği'nin öncelikleri, blok içi tarifelerin kaldırılması, ortak bir dış gümrük tarife

politikası oluşturulması ve tarife dışı engellerin kaldırılmasıydı (Karaman, 2017, s.261). Üye ülkeler 2011 yılının Temmuz ayından sonra aralarındaki tüm gümrük sınırlarını kaldırmaya karar vermişlerdir. 1 Ocak 2012 günü itibarıyla Belarus, Kazakistan ve Rusya mallar, hizmetler, sermaye ve emek için tek bir pazarın etkin işleyişini sağlayan ve tutarlı sanayi, ulaşım, enerji ve tarım politikaları oluşturan Avrasya Ekonomik Alanı'nı kurmuşlardır. Anlaşma, gelecekteki entegrasyon için bir yol haritası içermekte olup anlaşma sonucunda Avrasya Ekonomik Komisyonu kurulmuştur. Avrasya Ekonomik Komisyonu; Avrasya Gümrük Birliği, Tek Ekonomik Alan ve Avrasya Ekonomik Birliği için düzenleyici kurum olarak hizmet vermektedir.

2011 yılında Putin, Nazarbayev'in Avrasya Ekonomik Birliği'nin kurulması önerisine resmen destek verdiğini açıklamıştır. 18 Kasım 2011'de Belarus, Kazakistan ve Rusya cumhurbaşkanları 2015 yılına kadar Avrasya Ekonomik Birliği'nin kurulmasını hedefleyen bir anlaşma imzalamışlardır (Munasipova & Ydyrys, 2015, s.62). Üye devletler ekonomik bağların daha yakın olmasını teşvik etmek için ortak bir komisyon oluşturmuşlardır. 29 Mayıs 2014 tarihinde Kazakistan, Belarus ve Rusya cumhurbaşkanları 1 Ocak 2015 tarihinde yürürlüğe giren Avrasya Ekonomik Birliği anlaşmasını imzalamışlardır. İmza törenine Ermenistan ve Kırgızistan cumhurbaşkanları da katılmıştır. İmza törenindeki konuşmasında Putin, 'Bugün 170 milyondan fazla insanı birleştiren güçlü, çekici bir ekonomik kalkınma merkezi, büyük bir bölgesel pazar yarattık' demiştir. Avrasya Ekonomik Topluluğu (EurAsEC) bu tarihten itibaren Avrasya Ekonomik Birliği adını almıştır (Kazakistan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Resmî Web Sitesi, 2014). Daha önceki entegrasyon hamlelerinde Tacikistan da olduğu halde 2004'te başlayan Kırgızistan-Tacikistan sınır anlaşmazlıkları süreci sekteye uğratmıştır. Tacikistan birliğe üye olduğu takdirde en çok gelir azalmasından ve egemenliğinin sarsılmasından endişe etmektedir.

9 Ekim 2014'te AEB'nin ilk genişleme dalgası kapsamında Ermenistan birliğe katılmıştır. 23 Aralık 2014'te ise Birlik antlaşmasını Kırgızistan imzalayıp 6 Ağustos 2015'te Avrasya Birliği'ne üye olmuştur.

AEB, AB'ye benzer bir süreçte gelişmeye ve başarılı olmaya çalışsa da altyapı yetersizliği, yetkilerin devri konusunda iradedeki tereddütler, üye devletler arası asimetrik ilişkiler gibi faktörler dolayısıyla şimdilik pek başarı sağlayamamaktadır (Yalçınkaya, 2019, s.95). Üye devletler, Putin yönetimi ile yoğunlaşan Avrasyacı örgütlenmelerin amacının bölgeselleşme üzerinden Rusya'nın küresel güç düzeyini yükseltmek olduğu gerçeğini fark etmektedirler. Son dönemlerde Rusya'nın izlediği dış politika, yakın çevre ülkelerini daha da tereddüt ettirmekte ve Rusya'ya olan güvensizliği arttırmaktadır. Şöyle ki, Rusya'nın Kırım'ı ilhakı, Gürcistan'a müdahalesi, Ukrayna krizi, Birliğe katılma konusunda diğer devletlere yapılan siyasi ve ekonomik baskılar ve Moskova yanlısı iktidarların yönetime getirilmesi için uğraşlar bu yaklaşımları güçlendirmektedir.

AEB projesi, şimdilik hem iktisadi hem de siyasi açıdan daha çok Rusya'nın çıkarlarına hizmet etmektedir. (Karaman, 2017, s.262). Rusya'nın diğer üyelere göre hemen hemen her alandaki üstünlüğü, örgüt içinde dengesizliklere ve güvensizliklere yol açıp entegrasyonun ilerlemesini yavaşlatabilmektedir.

3.2.Kırgızistan'ın AEB'ye Üyelik Süreci ve Rusya-Kırgızistan İlişkileri Örneğinde Rusya'nın Dış Politikasında Neo-Avrasyacılığın Güncelliği, Rolü ve Önemi

2000'li yıllarda Çin ve ABD gibi başat güçlerin Avrasya bölgesiyle ilgilenmeye başlaması, Rusya'nın dış politika yönünü tekrar Avrasya'ya çevirmesine ve buna bağlı olarak yakın çevresine yönelik somut adımlar atmasına neden olmuştur. Rusya, eski Sovyet topraklarını adeta bir arka bahçesi olarak görmekte ve bölgede hâkim konumda kalıp uluslararası sistemde tekrar hegemon güç olma peşindedir. Neo-Avrasyacılık yaklaşımı, Rusya'nın eski SSCB coğrafyasında yeniden egemenlik kurabilmesi için uygun bir zemin hazırlamıştır. Bu kapsamda Putin'in yürürlüğe koyduğu 'Avrasya Birliği' bütünleşme projesi, Neo-Avrasyacılığın siyasetteki yansımasıdır. AEB, Neo-Avrasyacılığın ekonomik sacayağı olup yumuşak güç kapsamında kullanılmaktadır. Her ne kadar Putin AEB'ye katılmak için hiçbir ülkeyi zorlamayacağını ve acele ettirmeyeceğini belirtmişse de bu oluşuma katılan/katılmayan devletleri çeşitli askeri, iktisadi ve siyasi enstrümanlar üzerinden baskılayabilmektedir.

Kırgızistan'ın birliğe katılmasının temel amacı, ekonomik alanını genişletip komşu ülkeler ile ortak ekonomik alanda bulunmaktır. Kırgızistan, sosyo-ekonomik durumunun pek iyi olmayışından dolayı birliğe katılması durumunda durgunluğa giren ekonomisinin gelişeceğine ve üye devletlerden ek yardımlar alabileceğine inanmıştır. Bunun yanısıra, Kırgızistan'ın AB ve ABD ikilisinden uzakta oluşu, doğal kaynaklarının kısıtlılığı ve olası bir Çin tehdidi AEB'ye giriş sürecini hızlandırmıştır (Karaman, 2017, s.262).

Kırgızistan, AEB üyelik kriterlerini yerine getirememiş olmasına rağmen Rusya'nın oluruyla birliğe kabul edilmiştir. Kırgızistan'ın birliğe üyeliği sürecinde Rusya aktif bir şekilde 'havuç ve sopa' politikası yürütmüştür. Bir yandan Rusya, Kırgızistan'a iktisadi ve askeri yardımlarda bulunurken, diğer yandan ise her alanda Bişkek yönetiminin bağımlılığını arttıracak politikalar izlemiştir.

Rusya, ikili silahlı kuvvetler yardım programı çerçevesinde Kırgızistan'a yaklaşık 1 milyar \$ değerinde silah ve askeri teçhizat tedarik etme vaadinde bulunmuştur. Bişkek, Moskova'dan gelen vaatler/baskılar neticesinde 2001'den beridir ABD ve NATO askerleri tarafından kullanılan Manas hava üssündeki askeri tesisi Temmuz 2014'te kapatma kararı almıştır (Djuraev, 2015). ABD üssünün Manas'tan çıkartılmasıyla birlikte Putin yönetimi Kırgızistan'ı daha sıkı kontrol altına almıştır.

Kırgızistan'ın AEB'ye üyelik sürecinin en önemli aracı, 24 Kasım 2014'te kurulmuş olan Rus-Kırgız Kalkınma Fonu'dur. Bu fonun görünürdeki amacı, Kırgızistan ile Rusya arasındaki ekonomik iş birliğini geliştirmek, Kırgız ekonomisinin modernleşmesini ve gelişmesini sağlamak ve tarafların AEB entegrasyonuna katılımlarını desteklemektir (Yıldırım & Stamaliev, 2019, s.689). Rusya'nın teşebbüsü ve maddi desteğiyle kurulan bu fonun toplam bütçesi 1 milyar \$'dır. Ayrıca Kırgızistan, AEB'ye katılırsa Rusya, Kırgızistan için 500 milyon \$'lık özel kalkınma fonu oluşturacağını ve birliğe üyelik için şartları yerine getirebilmesi için 200 milyon \$'lık ek mali destek vereceğini bildirmiştir. Orta Asya'nın en fakir ülkelerinden biri olan Kırgızistan için bu gibi mali kaynaklar önem arz etmektedir. Bununla birlikte Rusya, kendi ulusal çıkarları gereği bölge ülkelerine on milyonlarca \$'lık hibeler sağlayabilmiştir.

2012'de Rusya, Bişkek'e yakın bir yerde bulunan Rus askeri hava üssünün kira sözleşmesini 2032'ye kadar uzatmış ve bunun karşılığında Kırgızistan'ın yaklaşık 500 milyon \$'lık borcunu silmiştir (Omonkulov, 2018, 513).

Rusya, Kırgızistan'ın enerji ve sanayi sektörüne yönelik yatırımlar yapmıştır. Narın ve Kambarata-1 hidroelektrik santralleri inşaatı konusunda iki taraf arasında mutabakat antlaşması imzalanmıştır. Şubat 2014'te Rus enerji şirketi 'Gazprom', Kırgızistan'ın gaz altyapısını modernize etmek ve gaz tedarikini iyileştirmek için gerekli olan 600 milyon \$ yatırım karşılığında Kırgız gaz sektörünün kontrolünü ele almıştır (A.g.e., s.514). Bu anlaşmayla Kırgızistan'ın Rusya'ya olan enerji bağımlılığı daha da artmıştır.

Daha önce belirtilen saikler neticesinde 23 Aralık 2014'te dönemin Kırgızistan Cumhurbaşkanı A.Atambayev, AEB üyelik anlaşmasını imzalamıştır. Atambayev, bu durumu açıklarken Kırgızistan'ın Birliğe katılmaktan başka bir çaresi kalmadığını dile getirmiştir. AEB'nin kurulmasında ekonomik amaçların dışında siyasi bir amaçların olduğu da net bir şekilde gözükmemektedir. Rusya'nın Bişkek'e ekonomik yardımlarda bulunması büyük ölçüde jeopolitik faktörden kaynaklanmaktadır. Kırgızistan'ın birliğe üyeliğinin Rusya için bu kadar önemli olmasının başlıca sebebi Kırgızistan'ın Tacikistan'la sınırdış olmasıdır. Eğer Kırgızistan ve Tacikistan arasında ortak bir gümrük sınırı oluşturulduğu takdirde Türkmenistan'ın da birliğe üye olma ihtimali artacaktır. Böylece Rusya, birliğe diğer eski Sovyet cumhuriyetlerinin de katılmalarını sağlayıp Neo-Avrasyacılık yaklaşımını pratiğe dökerek uluslararası sistemdeki gücünü yeniden tesis edebilecektir.

Bunun dışında yakın dönemde yaşanan Batken olaylarında Kremlin'in politikalarının etkisi söz konusudur. Bağımsızlıklarını kazandıklarından bu yana Orta Asya ülkeleri arasındaki sınır sorunları halen devam etmektedir. Günümüzde yaşanan çatışmaların temelinde Sovyet döneminin politikalarının da etkisi göz ardı edilemez. Çünkü post-Sovyet ülkelerin bugünkü sınırlarının temelleri 1920-1930 yılları arasında atılmıştır. 2021 yılında 29 Nisan gecesinde başlayan Kırgız-Tacik çatışması Kırgızistan'da olan ilk çatışma değildi. Bundan önce 1999'da Taciklerle, 2010'da da Özbeklerle de kanlı çatışmalar yaşanmıştır. 2021 Batken olaylarında 35 Kırgız vatandaşı hayatını kaybetmiş olup, bunların arasında kadınlar ve çocuklar gibi siviller de vardır. Bu olaylar, Golovnoy'su dağıtım noktasında başlayıp Kök-Taş, Maksat, Arka, Dostuk, Caştık köylerinde yaşanmıştır.

Kırgız-Tacik çatışmalarında Rus yetkililer, Tacikistan lehine değerlendirilebilecek adım atmaktan imtina etmemişlerdir (İnterfaks, 2021, <https://www.interfax.ru/russia/763670>). 2021 yılının Şubat ayında ise, Rusya Savunma Bakanlığı tarafından Tacikistan'daki Rus üssüne yeni silahlar verilmiştir (Sputnik News, 2022, <https://tj.sputniknews.ru/20220201/voennykh-201-rvb-sredstva-svyazi-tajikistan-1045383019.html>). Mart 2022'de ise üs birlikleri tatbikatlar yapmışlardır (Agenstvo Anadolu, 2022, В Таджикистане стартовали учения с участием более 1 тыс. военных РФ (aa.com.tr). Bunun dışında Rusya'daki Tacik göçmen işçilerine de birtakım kolaylıklar sağlanmıştır. Rusya'nın bu çatışmalarda Tacikistan'a destek vermesinin temel nedeni, Kırgızistan'da 2020 yılında yaşanan olayların ardından iktidarın değişmesidir. Moskova, post Sovyet ülkelerinde genelde Rusya yanlısı iktidarın olması arzusundadır. Olayın farkına varan Kırgızistan Cumhurbaşkanı Sadır Caparov, Rusya ile diyalog yoluna girebilmek için temaslarını artırmıştır.

Sonuç

Günümüzde dünya ekseninin Atlantik'ten, Asya Pasifik'e kaymaya başlaması ve çok kutupluluk nedeniyle Avrasyacılık yaklaşımı güncelliğini korumakta ve hatta hız kazanmaktadır. Doğu Bloku'nun çökmesiyle birlikte göreceli jeopolitik denge Atlantikçilik yani ABD ve Batı Bloku lehine bozulmuştur. Bu kapsamda, Rusya 2000'lerden itibaren ciddi bir toparlanma sürecine girmiştir. Soğuk Savaş sonrasında Rusya'nın 'arka bahçesine' ABD, Çin ve AB gibi başat güçlerin girmeye başlaması, Kremlin'in Avrasyacılık yaklaşımına geri dönmesini ve bu kapsamda politikalar geliştirmesini hızlandırmıştır. Rusya'nın Avrasya bölgesinde egemen güç olarak kalma hedefi, Rus dış politikasının temel politikalarından biri haline gelmiştir. Bu yaklaşım temel olarak, Rus yazar A.Dugin'in ortaya attığı Neo-Avrasyacılık düşünce ekolünden kaynaklanmaktadır. Bu yaklaşıma göre, SSCB sonrası ortaya çıkan boşluğun doldurulması, Batı üstünlüğüne meydan okunması ve Rusya'nın bölgede etkinliğini tekrar kazanabilmesi için bu bölgenin birleştirilmesi gerekmektedir. Rusya bu tezi pratiğe dökülebilmek için asimetrik güç farkından istifade etmiş olup adım adım AEB'yi kurmuştur.

AEB, ekonomik bir sacayağı olarak Rusya'nın modern Avrasyacılık yaklaşımının önemli bir parçası haline gelmiştir. Rusya'nın son dönemde izlediği politikaları, AEB'nin ekonomik entegrasyondan ziyade daha çok başat güç olma yolunda siyasi bir girişim olduğunu kanıtlamaktadır. Bazı eski Sovyet cumhuriyetlerini hem politik hem de ekonomik olarak kendine bağlayabilen Rusya, Avrasya Birliği projesini gerçekleştirmek için tüm eski müttefiklerine gerek ekonomik gerekse politik baskı uygulamaktan çekinmemiştir. Kırgızistan'ın birliğe üye olması için Rusya'nın büyük çaba sarf etmiş olması makro boyutta AEB'nin, mikro boyutta ise Kırgızistan'ın Rusya için ne kadar önemli olduğunu göstermektedir. Bu çerçevede bağımsızlığını kazanmasından bu yana Kırgızistan'ın Rusya ile olan ilişkilerinin asimetrik bir nitelikte süregeldiği dikkate alındığında, Kremlin ilişkilerdeki güçlü konumunu kullanmaktadır. Daha önce de belirtildiği üzere Kırgızistan, AEB üyelik kriterlerini yerine getirememiş olmasına rağmen birliğe kabul edilmiştir.

Diğer yandan Rusya 2021 Batken olaylarında yeni Kırgız iktidarına gözdağı vererek Tacikistan'a açık bir şekilde destek vermiştir. Tüm bu pratikler, Rusya dış politikasındaki Neo-Avrasyacılığın güncelliğine ve hayati önemine işaret etmektedir. Özellikle 2022 yılında patlak veren ve halen devam etmekte olan Rusya-Ukrayna savaşı ve Putin'in son dönemdeki söylemleri ve eylemleri bu savı iyice kanıtlamaktadır. Kırgızistan'ın Ukrayna savaşında Rusya'yı desteklemiş olması Bişkek'in Kremlin'e karşı zayıf konumundan kaynaklanmaktadır.

Günümüzde Rusya'nın izlediği irredentist dış politika, yakın çevre ülkelerindeki çeşitli mahfillerde Rusya'ya duyulan güvensizliği arttırmaktadır.

Çıkar Çatışması: Yazar(lar) çıkar çatışması olmadığını beyan eder.

Disclosure Statement: No potential conflict of interest was reported by the author(s).

EXTENDED ABSTRACT

With the collapse of the USSR in 1991, the international system started to move towards a unipolar new world order under the leadership of the West. Struggling with internal turmoil in political, economic and social fields between the 1990s and 2000s, Russia accepted the 2000 Doctrine with the coming to power of V. Putin (Ismayilov, 2013, p.94). In this document, also known as the Putin Doctrine, is stated that Russia will endeavor to establish a multipolar world order. By keeping desire to return to the international system as a great power, Moscow understood the importance of the former Soviet region and thus began to be interested in Eurasian geography again. After the Cold War, the interest of the great powers such as the USA, China and the EU in the former Soviet lands, which Russia considered as its 'backyard', accelerated Russia's return to the Eurasian approach and developing policies in this direction (Kamalov, 2011, p.18). Russia's goal of remaining the dominant power in the Eurasian region has become one of the main priorities of Russian foreign policy. This approach is basically related to the Neo-Eurasian school of thought put forward by the Russian writer A. Dugin. Accordingly, it is necessary to unify this region in order to eliminate the power vacuum that emerged after the USSR and for Russia to regain its influence in the region.

The main purpose of the study is to examine and determine the currentness, importance and place of the Neo-Eurasian approach in Russian foreign policy in the context of Kyrgyzstan-Russia relations. In this context, when the asymmetrical dimension of relations between Kyrgyzstan and Russia is examined; The Eurasian Economic Union comes to the fore. The Eurasian Economic Union, which forms the economic pillar of the Neo-Eurasian approach, has become one of the important parts of Russian foreign policy. Russia did not hesitate to apply both economic and political pressure on all its former allies to become a member of the union. Considering that since its independence, Kyrgyzstan's relations with Russia have continued in an asymmetrical nature, it is striking that the Kremlin has the capacity to establish influence in many areas.

In order to understand the place of Neo-Eurasianism in Russian foreign policy, first of all, the concept of Eurasianism and its origins and historical development will be discussed. In the continuation of the study, the Kyrgyz-Russian relations in the post-Soviet period will be considered. Then, basic information about the establishment and development of the EAEU will be given. In the last part of the study, hypotheses and findings will be put forward and the subject will be analyzed.

Russia has shown its need for its close environment in the macro dimension and for Kyrgyzstan in the micro dimension, especially through its concrete and intangible resources during the process of Kyrgyzstan's EAEU membership. Although Kyrgyzstan could not fulfill the EAEU membership criteria, Russia contributed at a high level to Bishkek's membership in the union by providing financial support on various issues and establishing the Kyrgyz-Russian Development Fund. One of the main reasons of importance of Kyrgyzstan's membership to the union for Russia is that Kyrgyzstan borders Tajikistan. If a common customs border is established between Kyrgyzstan and Tajikistan, the possibility of Turkmenistan to become a member of the union will increase. Thus, Russia will be able to realize the ideal of Neo-Eurasianism by ensuring the former Soviet republics join the union. In addition, current problems such as the Kyrgyz-Tajik

conflict in Batken in 2021 and the Russia-Ukraine war in 2022 show the currentness, role and importance of the strategies implemented by Russia in its foreign policy.

Kaynakça

- Ağır, O. & Ağır, Ö. (2017). Avrupa Birliği ve Avrasya Ekonomik Birliği Kuruluş Süreçlerinin Karşılaştırılması. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 21(1), 103-128.
- Agenstvo Anadolu (2022). В Таджикистане стартовали учения с участием более 1 тыс. военных РФ. В Таджикистане стартовали учения с участием более 1 тыс. военных РФ (aa.com.tr)
- Alım, E & Aksu, F. (2019). Rusya Liderliğinde Bir Güç Merkezi Olarak Avrasya Ekonomi Birliği. *International Journal of Political Science and Urban Studies* 7, 1-22.
- Djuraev, E. (2015, 18 Haziran). EAES i Vneshnyaya Politika Kyrgyzstana. Central Asian Bureau for Analytical Reporting (CABAR). <https://cabar.asia/ru/emil-dzhuraev-eaes-i-vneshnyaya-politika-kyrgyzstana-2>
- Hasanov, A. (2012). Jeopolitik. (Çev. Ağaoğlu, A. & Şammedov, F). Babiali Kültür Yayıncılığı.
- İlhan, S. (2019). *Jeopolitik Güç Odağı Kuramı*. Kırmızı Kedi Yayınevi.
- İncekara, R. & İncekara, B. (2015). Avrasya Ekonomik Birliği ve Politik Ekonomik Etkileri. *Nişantaşı Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(1), 111-129.
- İnterfaks, (2021, 28 Nisan). Визит Шойгу в Таджикистан и Узбекистан объяснили рисками из-за вывода войск США из Афганистана. <https://www.interfax.ru/russia/763670>
- İsmayil, E. (2016). Rusya'nın Avrasya Birliği Politikası. *Avrasya Etüdleri*, 49(1), 125-151.
- İsmayilov, E. (2013). 21. Yüzyıl Rusya Dış Politika Doktrinleri'nde Güney Kafkasya ve Orta Asya Değerlendirmesi. *Marmara Üniversitesi Siyasal Bilimler Dergisi*, 1(1), 87-105.
- İsmayilov, M. (2012). Avrasyacı Lev. N Gumilev'in Tarih Görüşünde Türk Etnosunun Etnogenezisi Meselesi. *Avrasya İncelemeleri Dergisi*, 1(1), 1-27.
- Kamalov, İ. (2011). Rusya'nın Orta Asya Politikaları. *Ahmet Yesevi Üniversitesi*. https://www.ayu.edu.tr/static/kitaplar/rusya_ortaasya_raporu.pdf
- Karaman, Ö. F. (2017). Avrasya Ekonomik Birliği'nin Kırgızistan ile Türkiye İlişkilerine Etkileri. *International Conference on Eurasian Economies Konferasında Sunulan Bildiri*. <https://www.avekon.org/papers/2023.pdf>
- Kazakistan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Resmî Web Sitesi (2014, 29 Mayıs). Участие в церемонии подписания Договора о Евразийском экономическом союзе. https://www.akorda.kz/ru/events/astana_kazakhstan/participation_in_events/uchastie-v-ceremonii-podpisaniya-dogovora-o-evraziiskom-ekonomicheskom-soyuze?q=%D0%95%D0%90%D0%AD%D0%A1
- McCormick, J. (2015). *Avrupa Birliği Siyaseti* (Çev. Doğançan Ötsel). Ankara: Adres Yayınları.
- Munasipova, M. & Ydyrys, K. (2015). Soğuk Savaş Sonrası Dönemde Rusya'nın Dış Politikası'nda Avrasya Birliği Projesi. *Karadeniz Araştırmaları*, 12(45),57-67.
- Omonkulov, O. (2018, Ekim 8-10). Orta Asya Ülkelerinin Avrasya Ekonomik Birliği Projesine Yaklaşımı. *Uluslararası X. Uludağ Uluslararası İlişkiler Kongresinde Sunulan Bildiri*. Uludağ Üniversitesi, Bursa.
- Ongarova, Y. (2010). Kazakistan Dış Politikasında Avrasya Birliği'ne Yönelik Yaklaşımlar. *Yüksek lisans tezi*. Uludağ Üniversitesi.
- Serbest, B. M. (2017). Tarihsel Süreçte Rus Avrasyacılığı: Klasik Avrasyacılıktan Neo-Avrasyacılığa. *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 6(3), 285-307.

- Soltan, E. (2001-2002). Rusya ve Kırgızistan: Asimetrik İlişkilerin Sürekliliği. *Avrasya Dosyası, Kazakistan-Kırgızistan Özel*, 7(4), 177-204.
<https://www.21yyte.org/assets/uploads/files/177-204%20Elnur%20soltan.pdf>
- Sputnik News, (2022, 1 Şubat). Военных 201-й РВБ усилили новыми средствами связи. <https://tj.sputniknews.ru/20220201/voennykh-201-rvb-sredstva-svyazi-tajikistan-1045383019.html>
- Gümrük Birliği ve Tek Ekonomik Alan Anlaşması, (1999).
http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_31914/
- Suranaeva, A. (2020, 21 Aralık). Tek Kuşak Tek Yol' Siyaseti Bakımından Kırgızistan ve Rusya Arasındaki İlişkiler. *Orta Asya Araştırmaları Merkezi*.
<http://orasam.manas.edu.kg/index.php/tr/yayinlar/gegerlendirmeler/3917-tek-ku-ak-tek-yol-siyaseti-bak-m-ndan-k-rg-zistan-ve-rusya-aras-ndaki-ili-kileri>
- Taban, H. M. (2013). Klasik ve Eleştirel Jeopolitiğin Karşılaştırılması ve 'Stratejik Derinliğin' Bu Bağlamda İncelenmesi. *Kastamonu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 1(1), 21-31.
- Yalçınkaya, A. (2019). Avrasyacı Bölgeselleşme Girişimleri: KEİ, AEB, ŞİÖ. *International Journal of Political Science and Urban Studies*, 7, 85-100.
- Yıldırım, O. & Stamaliev M. (2019). Kırgızistan'ın Avrasya Ekonomik Birliği'ne Üyeliği. *Üçüncü Sektör. Sosyal Ekonomi Dergisi*, 54(1), 681-700.
http://tisej.com//makale_ozet.php?MSID=DLo1ncxPdsYTIlhVIveaZp_d88skxI_KTP1g2bIPgR8%
- Yılmaz, S. (2015). Yeni Avrasyacılık ve Rusya. *Sosyal ve Beşerî Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 16(34), 111-120.

**JAPON MODERNLEŞMESİ VE OSMANLI: JAPONYA’NIN TÜRK DÜNYASI
VE İSLAM POLİTİKALARI, İLETİŞİM YAYINLARI, II. BASIM, 2015
448 SAYFA**

*Aymila UCUN**

Makale Geliş Tarihi/Received: 08/11/2022

Makale Kabul Tarihi/Accepted: 20/12/2022

Makale Yayın Tarihi/Published: 30/12/2022

Atıf için/To cite: Ucuñ, A., *Book Review* (2022). Selçuk Esenbel. Japon Modernleşmesi ve Osmanlı: Japonya'nın Türk Dünyası ve İslam Politikaları, İletişim Yayınları, II. Basım, 2015, 448 Sayfa, *Uluslararası İlişkiler Çalışmaları Dergisi*, 2(2), 149-152.

Ulusların toplum ve devlet bilinci oluşturabilmek amacıyla tarihsel süreçlerini araştırmaları ve anlamaları önem arz etmektedir. Tarihsel gelişimlerini objektif bir şekilde analiz eden uluslar, geleceklerini tayin etme noktasında kayda değer bir adım atmış olurlar. Bununla birlikte başka ulusların tarihsel gelişimini inceleyip kendi tarihiyle mukayese edebilmek olumlu çıktılara neden olmaktadır. Örneğin, entelektüel seviyede sunulan bu bilgiler, toplumun kendi olumlu ve olumsuz yanlarını görüp daha sağlıklı çıkarımlarda bulunmasına katkıda bulunabilecektir.

Türkiye coğrafi konumu ve yüzyıllardır süregelen etkileşim gereği Batı medeniyetiyle daha girift ilişkiler kurabilme zeminine sahip olmuştur. Bu konuda Batı dünyasına dair somut ve soyut kaynaklar daha çeşitli olduğu halde, Uzakdoğu ile tarihsel ilişkileri ve etkileşimi konu edinen kaynaklar ise sınırlı seviyede gözükmektedir.

Bahsi geçen saikler doğrultusunda Profesör Doktor Ayşe Selçuk ESENBEL'in 2012 yılında yayımladığı "*Japon Modernleşmesi ve Osmanlı: Japonya'nın Türk Dünyası ve İslam Politikaları*" isimli kitap dikkate ve okunmaya değer bir eser niteliği taşımaktadır. Bu çalışmanın özgün olmasında Selçuk ESENBEL'in yaşamının ve akademik kariyerinin etkisi büyüktür. Babasının diplomat olması sebebiyle 16 yaşında Japonya'ya giden ESENBEL, burada Japon dilini öğrenmiştir. Lise ve üniversite eğitimini Tokyo'da tamamlayan ESENBEL, Georgetown Üniversitesi'nde Japon dili ve dilbilimi üzerine yüksek lisans; Columbia Üniversitesi'nde ise Japon tarihi üzerine doktora eğitimini bitirmeyi başarmıştır. Yazarın sahip olduğu bu akademik geçmiş onu özellikle Japon tarihi alanında Türkiye'deki en önemli uzmanlardan biri haline getirmiştir.

* Yüksek Lisans Öğrencisi, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler ABD.
aymis_011@hotmail.com

Yazar, “*Japon Modernleşmesi ve Osmanlı: Japonya'nın Türk Dünyası ve İslam Politikaları*” isimli eserinde Uzakdoğu ve Japonya hakkında okuyucuların ufkunu açıcı bir dil ve içerik kullanmıştır. Kitap 448 sayfadan oluşmakta olup içerik üç ana bölüm üzerinden değerlendirilmeye tabi tutulmuştur.

İlk bölümde Japonya'nın siyasi ve toplumsal gelişimi Meiji restorasyonu da (modernleşme) içine alacak şekilde ele alınmaktadır. İkinci bölümde, Osmanlı Devleti ile Japonya ikilisi; siyasi, coğrafi ve toplumsal yönlerden mukayese edilmiştir. Üçüncü ve son bölümde ise iki tarafın kendi tarihsel süreçleri içerisinde birbiriyle temasları incelenmiştir.

Birinci bölümde, Japon modernleşmesine zemin hazırlayan erken dönem siyasi ve toplumsal özellikler ile modernleşmeyi mümkün kılan faktörler üzerinde durulmuştur. Bu bölüm; yerel yönetim, aydınların etkisi, toprak düzeni ve eğitim modeli gibi unsurlar hakkında kayda değer bilgileri okuyucuların istifadesine sunmaktadır. Bu bölümde yazar, 1600-1868 yıllarını kapsayıp “erken modern” olarak da adlandırılan Tokugawa Japonyası'nın sosyo-ekonomik tarihini ele almıştır. Japon modernleşmesine zemin hazırlayan Tokugawa Dönemi'nde ulusal hükümdarlar; vergilendirme ve köy idaresi gibi konularda daha fazla otorite sahibi olabilmek için tedbirlere başvurmuşlardır. Örneğin; samuraylar kent merkezlerine nakledilerek düzenli ordu sistemine geçildiği gibi bürokrasideki personel sayısı da kademeli olarak artırılmıştır. Bu durum, Japonya örneğinde sosyal değişim sürecini hızlandıran etkenlerden biri olmuştur.

Japonya'nın dış dünyaya kapalı olduğu döneme daha ayrıntılı bakıldığında; Tokugawa Hanedanı'nın birbirinden bağımsız olan feodal yapıları merkeziyetçi bir anlayışla birleştirdiği ve ülke genelinde merkezî feodalizmi hâkim hale getirdiği görülmektedir. Tokugawa döneminde imparator ve ailesi, ülkenin manevi lideri konumunda olup siyasi güç noktasında etkinliği bulunmamaktadır. Bu değişim sürecinin detaylı şekilde incelendiği bölümlerde köy ve kent yaşamı, toplumsal cinsiyet algısı, ayaklanma ve çatışmalar, Japon aydınlarının Batı medeniyeti ile ilişkisi gibi çeşitli konulara yer verilmektedir. Tokugawa anlayışının dış dünyadan uzak duruşu ve bir şekilde kendi güçleri üzerinden hareket edişi Japon toplumunun sermaye ve güç kazanmasını sağlamıştır. Japonya, Tokugawa anlayışıyla dış dünyadaki dinî ve siyasi çalkantılara kendini kapatmış feodal bir yapıyla yönetilmiştir. Bu yapı, bir taraftan ülkeyi dışa kapalı tutarak birtakım olumsuzlukları getirmiş, diğer taraftan ise restorasyon dönemi reformları için zemin hazırlamıştır. ABD'nin baskısıyla 1858 yılında imzalanan kapitülasyon anlaşmaları ile birlikte diğer başat güçler de Japonya ile benzer anlaşmalar imzalamak istemişlerdir. Dışa açılmak zorunda kalan Japonya, kendi ulusal modernleşmesini sağlayabilmek için adımlar atmaya başlamıştır.

Japonya ve Osmanlı Devleti modernleşme süreçlerinin akademik düzeyde karşılaştırılabilmesi için her iki toplumun modernizasyon süreçlerini motive eden dinamiklerin anlaşılabilmesi önem arz etmektedir. Bu çalışmayı orijinal kılan hususlardan

birisi, yazarın dönemin ruhunu birincil kaynaklar üzerinden verebilmeyi başararak yakından ilgilidir. ESENBEL, her iki toplumu/devleti karşılaştırırken birey, toplum ve devlet gibi çeşitli düzeylerde analizlere yer vererek indirgemeci yaklaşımlardan kaçınmış ve benimsediği tarih metodolojisi ve felsefesiyle her iki toplumu da kendi değer yargıları üzerinden anlamaya çalışmıştır.

1868 yılında başlayan Meiji Restorasyon Dönemi ile Osmanlı Devleti'ndeki modernleşme sürecinin karşılaştırıldığı ikinci bölüm, her iki toplumun “modernleşme” olgusuna yaklaşımlarının anlaşılmasını sağlayan bir içerik barındırmaktadır. Yazar bu bölümden itibaren iki devlet arasındaki modernleşme sürecini açıklayabilmek için mukayeseli bir çalışma kaleme almıştır. Bu bağlamda ESENBEL, karşılaştırmalı tarih yöntemini benimseyip Türkiye’de “ulus ötesi” veya “uluslararası” tarihçilik anlayışının yerleşmesine katkı sağlama çabası içerisine girmiştir. İkinci bölüm boyunca yazar, ulusal, bölgesel ve uluslararası gelişmelerin etkilerini de göz önüne alarak Japonya ve Osmanlı Devleti’nde modernleşme sürecinde birbirlerinden farklılaşan politikaları ve sonuçlarını analiz etmiştir. Bu kapsamda yazar, Osmanlı Devleti’nin yaşanan iç ve dış siyasi gerginliklerden ötürü kaynaklarının büyük bir kısmını savunma giderlerine harcamak zorunda kaldığını belirtirken, coğrafi, demografik ve tarihî koşulların Japon İmparatorluğu’nun sermayesini sanayi ve bilime aktarmasına imkân tanıdığına vurgu yapmıştır.

Yazarın çalışmalarında da belirttiği üzere; “Japonya, 1868’de Meiji Restorasyonu olarak bilinen radikal rejim değişikliğiyle birlikte hem eski geleneksel devletin ruhani geleneğini temsil eden Japon İmparatorluk hanedanını, hem de ülkenin askerî hükümdarı olan Tokugawa Şogunlarının yönettiği samuray askerî sınıf iktidarının feodal hukuk ve töreye dayalı dış dünyaya kapalı siyasetini kaldırmıştır. Meiji rejiminin kurulmasıyla yönetime gelen reformistler, Batı uygarlığını temel bir ölçüt olarak kabul edip özellikle İngiltere’yi örnek alıp yakın ilişkiler kurarak sanayileşme ve modernleşme politikaları gütmüşlerdir. Bu sayede Japonya, dünya kamuoyunda Uzak Doğu’nun yükselen yıldızı olarak tanınır hale gelmiştir”.

Yazar, Osmanlı ve Japon modernleşmesinin farklı sonuçlara ulaşmasındaki temel dinamiklerin anlaşılabilmesi için Meiji dönemini ortaya çıkaran özel koşullara vurgu yapmıştır. Bu vurgunun sebebi restorasyonun gerekliliğinin daha iyi anlaşılmasıdır. 1858 yılında imzalanan kapitülasyon antlaşmasına gösterilen tepkinin, Meiji İmparatorluğu’nun kurulmasının sonucu oluşturduğuna vurgu yapan yazar (s.141), Japonya’nın İngiltere ile yakın ilişkiler kurarak diğer devletlere nazaran Batı ile görece eşit ve yakın ilişkiler kurabildiği savını ortaya atmaktadır. Japonya’nın demografik yapısının Osmanlı Devleti’ne göre homojen olması, coğrafi konumunun avantajı ve İngiltere ile yakın ilişkiler kurma strateji izlemesi iki tarafın modernleşme sürecinin farklılıklar taşımaya zemin hazırlamıştır.

Üçüncü bölümde ise adı geçen iki devletin birbirleriyle temasları (Japon yetkililerinin Osmanlı Devletini ziyaretleri, Ertuğrul Fırkateyni deniz faciası, Abdürreşid İbrahim'in hayatı vb.) ele alınmıştır. Asya kıtasında Çarlık Rusya-Japonya gerilimi gün geçtikçe artarken Japon yöneticiler, siyasi ilişki kurdukları devletlerin sayısını artırmayı hedeflemiştir. Bu bağlamda Çarlık Rusya'nın baskısını hisseden iki devletin birbiriyle temas kurması kaçınılmaz hale gelmiştir.

Sonuç olarak; kitabın bütünü içerik, kavramsal ve teorik arka plan, yöntem ve dil gibi çeşitli açılardan değerlendirildiğinde yazarın akademik hayatı boyunca edindiği teorik bilgi birikimiyle Japonya'da edindiği gözlem ve deneyimlerini Türk ve Japon toplumlarının kıyaslanması örneği üzerinden okuyucuya aktarmaya çalıştığı görülmektedir. Karşılaştırmalı tarih yönteminin getirdiği dezavantajlardan kaçınmaya gayret ederek, “kim kazandı”, “kim kaybetti” gibi indirgemeci sorulardan ziyade iki toplumun tecrübelerindeki farklılığı yaratan unsurların derinlemesine ve çok boyutlu bir analizi ile farklılık ve ortaklıklar belirlenmeye çalışılmıştır. Bu özellikleriyle kitap, gerek dil gerekse ortaya koyduğu geniş konu yelpazesıyla akademik çevrenin yanı sıra politikacılar, sosyologlar, tarihçiler, siyaset bilimi ve uluslararası ilişkiler bölümü öğrencileri için dikkate değer bir eser kategorisinde yer almaktadır.

Çıkar Çatışması: Yazar(lar) çıkar çatışması olmadığını beyan eder.

Disclosure Statement: No potential conflict of interest was reported by the author(s).

ULUSLARARASI İLİŞKİLERDE METODOLOJİ. KOÇ ÜNİVERSİTESİ
YAYINLARI, 2022, 425 s.

*Burcu ERMEYDAN**

Makale Geliş Tarihi/Received: 26/11/2022

Makale Kabul Tarihi/Accepted: 13/12/2022

Makale Yayın Tarihi/Published: 30/12/2022

Atıf İçin/To Cite: Ermeydan, B. *Book Review* (2022). Ersel Aydınli (Der.). Uluslararası İlişkilerde Metodoloji. Koç Üniversitesi Yayınları, 2022, 425 s. *Uluslararası İlişkiler Çalışmaları Dergisi*, 2(2), 153-156.

Uluslararası İlişkiler disiplininin gelişimi için en önemli unsurlardan biri farklı metodolojik yaklaşımların alandaki çalışmalarda kullanılmasıdır. Öneme rağmen, Uluslararası İlişkiler alanında, bilhassa Türkiye özelinde, metodolojiye dair yol gösterici kaynaklar oldukça azdır. Prof. Dr. Ersel AYDINLI tarafından derlenen *Uluslararası İlişkilerde Metodoloji* başlıklı kitap, alandaki bu boşluğu doldurma potansiyeline sahip, içerik açısından oldukça doyurucu ve disiplinin gelişimi için ufuk açıcı bir kaynak olarak karşımıza çıkmaktadır.

Kitap, editör Ersel AYDINLI'nın kaleme aldığı "Uluslararası İlişkiler Disiplininde Metodolojik Yoksulluk ve Azgelişmişlik" başlıklı bölüm dâhil olmak üzere on dört bölümden oluşmaktadır. Kitabın giriş bölümü olarak da değerlendirilebileceğimiz ilgili bölümde AYDINLI, derlemenin içeriğini özetlemenin yanında, amacı hakkında da açıklama sunmaktadır. Buna göre, Aydınli, Türkiye'de uluslararası ilişkiler eğitiminin ve çalışmalarının, metodolojik araç ve yaklaşımları etkili şekilde kullanmaktan uzak, daha çok teoriye yatkın ve bu sebeple içerik açısından yetersiz olduğunun altını çizmektedir. Bu durum, metodolojik araçlar ve yaklaşımlar bağlamında disiplin içinde bilgi yetersizliği ve yoksulluk olarak ifade edilmektedir. Kitap, bu alandaki eksiklikleri giderebilme hedefiyle yola çıkmış, içinde farklı metodolojik araç ve yaklaşımları barındıran bir derleme olarak oluşturulmuştur.

AYDINLI'nın yazısını takip eden ikinci bölümde Gonca BİLTEKİN, soru odaklı araştırmanın ne olduğu, bu çerçevede araştırma sorusunun nasıl inşa edilip literatür taramasının nasıl yapılacağı gibi araştırma tasarımı sürecindeki temel noktaları tanıtmaktadır. Bu çalışma, onu takip eden diğer çalışmalardan farklı olarak, belli bir metodolojik yaklaşıma ve araca odaklanmaktan ziyade, okuyucu için araştırmanın birbiri ile yakından ilişkili iki unsuru olan araştırma sorusu oluşturma ve literatür taraması yapma süreci hakkında detaylı ve yol gösterici bir şekilde kaleme alınmıştır.

* Doktor. Bağımsız araştırmacı. bermeydan@gmail.com

 <https://orcid.org/0000-0002-5809-6717>

Takip eden on iki farklı bölümde akademisyenler, uluslararası ilişkiler çalışmalarında kullandıkları farklı yöntemleri, bu yöntemleri tercih etme sebeplerini, araştırmalarının temel çıkarımlarını ve araştırma sürecindeki kişisel deneyimlerini paylaşmaktadırlar. Bu kapsamda çalışmalar, üç temel başlıkta (ağırlıklı olarak nicel yöntem, nicel ve nitel yöntemlerin birlikte kullanıldığı ve nitel yöntemler) şeklinde sınıflandırılabilir.

Nicel yöntemlere ağırlık veren çalışmalar, Şener AKTÜRK, Belgin ŞEN-AKCA, Akın ÜNVER, Emre HATİPOĞLU (vd.) ve Özgür ÖZDAMAR tarafından kaleme alınmıştır. İlk olarak Şener AKTÜRK, Türkiye siyaseti alanındaki çalışmalarında bağımlı ve bağımsız değişkenler arasındaki nedensellik ilişkisine odaklanmaktadır. AKTÜRK, bu çalışmasında, Türkiye’de siyaset alanındaki çalışmaların genel bir resmini de çizmektedir. AKTÜRK’ün çalışmasının gösterdiği üzere genel olarak Türkiye’de ilgili alanda yapılan çalışmalar, çoğunlukla nedensel olmayan betimleyici çalışmalardır.

Takip eden bölümde, Belgin ŞEN-AKCA uluslararası ilişkiler çalışmalarında geniş örneklemli (Large-N) veri seti kullanımını, çatışmalarda devletler ve devlet dışı aktörler arasındaki etkileşim dinamiklerini incelediği örnek çalışması üzerinden anlatmaktadır. Yazar, geniş örneklemli veri seti kullanımının özellikle çatışma alanındaki çalışmalar ve Uluslararası İlişkiler disiplini için önemli bir yeri olduğunu altını çizmektedir.

Akın ÜNVER tarafından kaleme alınan diğer bir bölümde ise özellikle nicel yönetime dayalı çalışmalarda önemli yeri olan Bilişimsel Sosyal Bilimlere odaklanılmaktadır. Bu bölümde Ünver, Bilişimsel Sosyal Bilimler çerçevesinde Bilişimsel Uluslararası İlişkiler çalışmalarının nasıl değerlendirilebileceğine, uygulanabileceğine ve bunun disiplinin çok-yöntemli araştırma süreçlerinde ne gibi yeni ufuklar açabileceğine dair görüşlerini kaleme almıştır. Akın ÜNVER’in genel çerçevesini çizdiği Bilişimsel Uluslararası İlişkiler’in bir uygulaması olarak da ele alınabilecek Emre HATİPOĞLU, Osman Zeki GÖKÇE, İnan ARIN ve Yücel SAYGIN isimli akademisyenler tarafından ortaklaşa kaleme alınan bölümde, yazarlar uluslararası ilişkiler çalışmalarında sosyal medya verilerinin otomatik metin analizi ile incelemesi sürecine dair uygulama, çıkarım ve görüşlerini paylaşmaktadırlar.

Kitapta, nicel yönetime dayalı çalışmaların sonuncusu olarak değerlendirebilecek bir diğer çalışma ise Özgür ÖZDAMAR tarafından kaleme alınmıştır. ÖZDAMAR, karar alma süreçlerini oyun teorisi ve beklenen fayda modeli üzerinden incelemeye tabi tutmuştur. Çalışmada, modelin bir uygulaması olarak ise İran nükleer krizine (2005-2007) odaklanılmıştır.

Bahsi geçen bölümleri, nitel ve nicel yöntem ayırımından ziyade, her iki yöntemin de çalışmalarının gerekliliklerine uygun olarak kullanan iki araştırma makalesi takip etmektedir. Bu kategoride değerlendirilebilecek ilk çalışmada Ali FİSUNOĞLU, uluslararası ilişkiler çalışmalarında “sistem dinamikleri modellemesi”ne ve uygulamalarına dair görüşlerini paylaşmaktadır. Yazar modelin nicel ve nitel yöntemleri tamamlayıcı araç olduğunu işaret etmektedir. Bu çerçevede değerlendirilebilecek ikinci çalışmada ise İsmail Erkam SULA, dış politika analizinde kullanılabilecek bir model olarak “rol kuramı ve olay veri kullanımını” içeren modelini Türk Dış Politikası örneği üzerinden incelemektedir.

Üçüncü kategoride ise ağırlıklı olarak nitel yöntemlere ve nitel yöntemlerin uygulamalarına dair yorumları içeren çalışmalara yer verilmiştir. Bu bağlamda, Senem AYDIN-DÜZGİT ve Bahar RUMELİLİ’nin ortak çalışması olan bölümde, söylem analizinin tarihi ve uygulaması,

avantaj ve dezavantajları incelenmektedir. Takip eden bölümlerde, Egemen Bezci karşılaştırmalı tarih analizi yönteminin ve Alper KALİBER niteliksel mülakat yönteminin kullanımını derinlemesine tartışmaktadırlar.

Kitap, belli bir yöntemsel ayırmadan ziyade, araştırma dizaynı sürecine odaklanan bir çalışma ile sonlanmaktadır. İlgili bölümde Konstantinos TRAVLOS açık seferberlik kararının uyumsuzluk ve pazarlık sürecindeki etkisini, uygulamalı bir şekilde tartışmaya açmaktadır.

Kısa özetten de anlaşılacağı üzere kitap, okuyucularına uluslararası ilişkiler çalışmalarında kullanabilecekleri farklı birçok yöntem hakkında bilgi vermenin yanı sıra, farklı yöntemlerin disiplindeki uygulamalarına ilişkin fikir de vermektedir. Kitabın teorik bilgi ve uygulama arasındaki yakaladığı bu denge, altı çizilmesi gereken en önemli pozitif yönlerden biridir. Her bölümde sunulan farklı yöntem, uygulama ve konular üzerinden okuyucu, soru odaklı araştırmanın tasarımındaki önemli tüm süreçleri özümseme olanağı bulmaktadır.

Buna ek olarak, yazarlar, tek başına nicel ya da nitel yöntemlere odaklanmadan, özellikle alandaki güncel çalışmalarda yer bulmaya başlayan yöntemleri optimum seviyede bir arada sunabilmişlerdir. Söz gelimi, BEZCİ, KALİBER, AYDIN-DÜZGİT ve RUMELİLİ tarafından kaleme alınan bölümlerde alanda sıklıkla tercih edilen nitel yöntemler ele alınırken, diğer bölümlerde incelenen nicel ve karma yöntemler bölümlerle bir bütünlük içinde sunulmuştur.

Ayrıca, kitabın literatüre en önemli katkılarından biri, bazı kavramların Türkçeleştirilmesidir. Kitabın giriş bölümünde Ersel AYDINLI'nın altını çizdiği üzere, Türkiye'de uluslararası ilişkiler eğitimi ve araştırmaları göz önüne alındığında “metodolojik yaklaşım ve araçların uygulanması konusunda genel bilgi ve yetkinlik eksikliği” vardır (s. 12). Bu çerçeveden bakıldığında, Türkiye Uluslararası İlişkiler camiası, alanın metodoloji açısından gelişiminin önünü açacak öncü kaynaklara ihtiyaç duymaktadır. Yazarlar başlı başına bunu amaç edinmemiş olsalar da, bazı kavramların Türkçeleştirilmesine ya da uygulamaları Türkçe sunarak, bu amaca yönelik dolaylı bir katkı da sağlamışlardır.

Bunun yanında her bölüm, çalışmayı hazırlayan akademisyenlerin hem araştırmalarını hem de akademik kariyerlerini inşa etmeleri sürecindeki kişisel deneyimlerinden bahsettikleri kısa değerlendirmeleri de içermektedir. Bu yönü ile kitap sadece çeşitli yöntemlerin kullanımını anlatan bir kaynak olmanın yanında, okuyucuların akademisyenlerin araştırma süreci deneyimlerinden çıkarımlar yaparak kendi araştırma serüvenlerini sürdürürken ilham alacakları bir kaynak olarak da değerlendirmeye tabi tutulabilir. Kitap, uluslararası ilişkiler çalışmalarında yöntem kullanımının nasıl entegre edilmesi gerektiğine dair adımları anlatan bir ders kitabı olarak algılanmamalıdır. Bu eser, belli bir yöntemin tüm detaylarının anlatıldığı betimleyici bir kitap özelliği de taşımamaktadır. Zira editör AYDINLI giriş bölümünde, kitabın amacının bu olmadığını açık bir şekilde belirtmektedir (s.13). Bu nedenle mevcut çalışma, Uluslararası İlişkiler disiplini özelinde farklı yöntemler, araçlar ve uygulamalar hakkında fikir veren akademik bir kaynak olarak değerlendirilmelidir.

Bu sebeple kitapta sunulan yöntemler, her araştırmacı için kullanılabilir ya da ilgi çekici olmayabileceği gibi, her uluslararası ilişkiler çalışması için de uygulanamayabilir. Kitabın bu ucu açık yönü aynı zamanda araştırmacılar için fikir teatisi yapmalarına olanak tanımaktadır. Nihayetinde metodolojiiyi bir zanaat olarak tanımlayan bu bakış açısına göre, kitabın okuyucularına açmayı hedeflediği temel yol, bu zanaatın uygulayıcısı olan akademisyenlerin

çalışmalarından yola çıkarak, Uluslararası İlişkiler disiplini içinde yöntemle dair bir arayış içinde olmalarına katkıda bulunmaktadır.

Çıkar Çatışması: Yazar(lar) çıkar çatışması olmadığını beyan eder.

Disclosure Statement: No potential conflict of interest was reported by the author(s).

TELİF HAKKI VE YAZAR SÖZLEŞMESİ

Makale Adı :

Yazar(lar) :

- a) Dergiye gönderilen makalenin yazar(lar)ın özgün çalışması olduğunu,
- b) İlgili yazarların bu çalışmaya bireysel olarak katılmış olduklarını ve bu çalışma için her türlü sorumluluğu aldıklarını,
- c) Tüm yazarların sunulan makalenin son halini gördüklerini ve onayladıklarını,
- d) Makalenin başka bir yerde basılmadığını veya basılmak için sunulmadığını,
- e) Makalede bulunan metnin, şekillerin ve dokümanların diğer şahıslara ait olan Telif Haklarını ihlal etmediğini,
- f) Sunulan makale üzerinde editöryal inceleme ardından başlayan hakem süreci devam ederken süreci aksatmaya dayalı ve keyfi olarak makaleyi geri çekemeyeceğini,
- g) Sunulan makale üzerindeki mali haklarını, özellikle işleme, çoğaltma, temsil, basım, yayım, dağıtım ve internet yoluyla iletim de dâhil olmak üzere her türlü umuma iletim haklarını Uluslararası İlişkiler Çalışmaları Dergisi'ne devretmeyi kabul ve taahhüt ederler.

Buna rağmen yazar(lar)ın veya varsa yazar(lar)ın işverenin

- a) Patent hakları,
- b) Yazar(lar)ın gelecekte kitaplarında veya diğer çalışmalarında makalenin tümünü ücret ödemeksizin kullanma hakkı,
- c) Makaleyi satmamak koşuluyla kendi amaçları için çoğaltma hakkı gibi fikri mülkiyet hakları saklıdır.

Bununla beraber yazar(lar) makaleyi çoğaltma, postayla veya elektronik yolla dağıtma hakkına sahiptir. Makalenin herhangi bir bölümünün başka bir yayında kullanılmasına Uluslararası İlişkiler Çalışmaları Dergisi'nin yayımcı kuruluş olarak belirtilmesi ve Dergiye atıfta bulunulması şartıyla izin verilir. Atıf yapılırken Dergi Adı, Makale Adı, Yazar(lar)ın Adı, Soyadı, Cilt No, Sayı No ve Yıl verilmelidir.

Ben/Biz, telif hakkı ihlali nedeniyle üçüncü şahıslarca istenecek hak talebi veya açılacak davalarda Uluslararası İlişkiler Çalışmaları Dergisi'nin hiçbir sorumluluğunun olmadığını, tüm sorumluluğun yazar(lar)a ait olduğunu taahhüt ederim/ederiz. Ayrıca Ben/Biz makalede hiçbir suç unsuru veya kanuna aykırı ifade bulunmadığını, araştırma yapılırken kanuna aykırı herhangi bir malzeme ve yöntem kullanılmadığını ve etik kurallara uygun hareket edildiğini taahhüt ederim/ederiz.

Telif Hakkı Devri Formu tüm yazarlarca imzalanarak (taratılıp veya resim jpg. vs olabilir) Dergi mail adresine iletilmelidir.

	<u>Yazar(lar)</u>	<u>İmza</u>	<u>Tarih</u>
1.
2.

**** Yayına uygun görülmeyen makalelerin sözleşmesi geçersiz sayılacaktır.**

COPYRIGHT AND AUTHOR CONTRACT

Title of the Article :

Author(s) :

- a) committed that the Works of the articles of the author(s) are authentic
- b) that related authors have joined the work individually and taken all responsibility for this work,
- c) that all authors have seen the final draft of the article and approved
- d) that the article has not been published anywhere or proposed to be published
- e) that the text in the article's forms and documents have not been violated the copy rights of the other people.
- f) that the article should not be withdrawn while the peer-review which starts with the editorial review is going on.
- g) the article's financial right, including processing, production, representation, distribution and online sending ones and public transmission rights have been assigned to The Journal of International Relations Studies.

Despite this, the author(s)' or if exists the employer of the author(s)

- a) Patent rights
- b) Right of use in the future books of the author(s) or other studies, all of the article without payment,
- c) under the condition of not selling the article, right of reproduction for their own purposes and all other intellectual property rights are reserved.

In addition to this, author(s) have the right to reproduction of the article distribution via email or online. It has been permitted to the entire article or part of it in case The Journal of International Relations Studies has been mentioned as the Publisher and referred to the journal. While citing, Title of the Journal, Article, Name of the Author(s), Issue, Volume and Date should be given.

I/we commit that in case the law suits due to the violation of copyright or the revendication The Journal of International Relations Studies has no responsibility; all responsibility belongs to the author(s). Besides, I/We commit that there is nothing criminal or illegal in the article, no item and method which are illegal are used and ethical rules are obeyed.

Copyright form should be signed by all authors (can be scanned or jpg. Format) and sent to the email of the journal.

	<u>Author(s)</u>	<u>Signature</u>	<u>Date</u>
1.
2.

***The contract of the article which is found in appropriate for publishing will be invalid.*

ULUSLARARASI İLİŞKİLER ÇALIŞMALARI DERĐİSİ
ETİK BEYAN FORMU

Çalışmanın tüm süreçlerinin araştırma ve yayın etiğine uygun olduğunu, etik kurallara ve bilimsel atıf gösterme ilkelerine uyduğumu beyan ederim.

Çalışmanın Başlığı:

Yazarın Adı ve Soyadı:

Tarih:

İmza:

Birden fazla yazar olması durumunda her yazar ayrı bir form doldurmalıdır.

THE JOURNAL OF INTERNATIONAL RELATIONS STUDIES
ETHICAL DECLARATION FORM

I declare that all processes of the study is appropriate to the ethics of research and publication, and I obeyed ethical rules and scientific citation rules.

Title of the Study:

Name and Surname of the Author:

Date:

Signature:

In case there are more than one author, each one should fill in a separate form.

YAZIM KURALLARI

Dil:

- Uluslararası İlişkiler Çalışmaları dergisinde Türkçe ve İngilizce dillerinde yazılmış çalışmalar kabul edilmektedir. Türkçe yazılan makalelerde İngilizce özet, anahtar kelimeler ve genişletilmiş İngilizce özet, İngilizce yazılmış makalelerde Türkçe özet ve anahtar kelimeler bulunmalıdır.

Sayfa Yapısı:

- Yazılar üst, alt, sağ ve sol taraftan 3 cm. boşluk bırakılarak, 11 punto Times New Roman harf karakterleriyle, paragraf önce ve sonrasında 0 nk ve 1,25 satır aralık ölçüsü ile hazırlanmalıdır.
- Çalışmanın ana başlığı 12 punto ve tüm harfler büyük olacak şekilde, alt başlıklar ise 11 punto ve yalnızca ilk harfi büyük olacak şekilde hazırlanmalıdır.
- Paragraflar soldan 1 cm içeriden başlatılmalıdır.
- Yazar isimleri makale içerisinde belirtilmemeli, aşağıda verilen şablon üzerinden kapak sayfası hazırlanmalıdır.

İçerik:

- Makaleler en az 5000 ve en çok 8000 kelime, kitap inceleme ve eleştirileri 1500 kelime ile sınırlandırılmalıdır.
- Makalelerde yer alacak özet kısmı 250 kelime ile anahtar kelimeler 5 kelime ile sınırlandırılmalıdır.
- Genişletilmiş İngilizce özet 500 ile 700 kelime arasında olmalıdır.

Referans Yöntemi:

- Çalışmalarda metin içi referans sistemi (APA) ve kaynakçalarda APA 7 versiyonu kullanılmalıdır.

Şekil, Tablo ve Grafikler:

- Çalışmalar içerisinde yer alan tüm şekil, tablo ve grafikler numaralandırılmalı ve kaynağı belirtilmelidir.
- Tablolar, sayfa sınırları dışına taşmayacak şekilde, gerektiğinde Times New Roman 10 ve 11 puntolar kullanılarak sayfa içerisinde ortalanmalıdır.

Örn.:

Tablo.1

Kaynak:

AUTHOR GUIDELINES

Language:

- In The Journal of International Studies, Turkish and English works have been accepted. In Turkish articles, English abstract, keywords and extended abstract; in English articles, Turkish abstract and keywords should be included.

Page Structure:

- Papers should be prepared with 3 cm spaces at right and left margins, 11p Times New Roman with 0 nk before and after the paragraph and 1.25 space.
- The main title of the work should be prepared with 12p and all capital letters, as for subheads, 11p and only the initials will be capital letters.
- Paragraphs should be indented with 1 cm.
- The names of the authors should not be in the article, it should be prepared according to the template below.

Content:

- The articles should be limited to 5000 to 8000 words, book reviews and critics to 1500 words.
- In the articles, abstract should be limited to 250 words and keywords with 5.
- Extended English abstract should be between 500-700 words.

Citing Method:

- APA in the Works and APA7 should be used in the bibliography.

Figure, Charts and Graphs:

- All figures, charts and graphs in the work should be numbered and referenced.
- Charts should be centered in the page without overflowing by using Times New Roman 10-11p if necessary.

Example:

Table.1

Source:

**İKTİSADİ VE İDARİ
BİLİMLER FAKÜLTESİ**

Faculty of Economics
and Administrative Sciences